

Suomen Pankin taloustieteellisen tutkimuslaitoksen julkaisuja.

Sarja A:12.

SUOMEN PANKKI
Kirjasto

TALOUDELLISIA
SELVITYKSIÄ

1951

ESIPUHE.

Täten saatetaan julkisuuteen uusi nide taloudellisia selvityksiä, joka numerona 12 liittyy Suomen Pankin taloustieteellisen tutkimuslaitoksen julkaisujen A-sarjaan. Tähän niteeseen sisältyy kolme katsausta, nimittäin rahamarkkinoihin, hintojen ja palkkojen kehitykseen sekä luottovolyymiin. Ne muodostavat jatkoa vastaaville, aikaisemmissa niteissä painetuille esityksille. Lisäksi tässä niteessä on kaksi erikoistutkielmaa, toinen maamme maksutaseen kehityksestä sotien jälkeisenä aikana, toinen kuntien valtionavuiista. Samoin kuin aikaisemmin julkaistaan liitteinä hintojen ja rakennuskustannusten kehitystä valaisevia indeksisarjoja vuodesta 1938 alkaen. Niteen lopussa on luettelo tutkimuslaitoksen aikaisemmista julkaisuista.

Helsinki, toukokuun 30 päivänä 1951.

SUOMEN PANKIN
TALOUSTIETEELLINEN TUTKIMUSLAITOS

A. E. TUDEER

SISÄLLYS.

	Sivu
Rahamarkkinat. Kirj. prof. A. E. Tudeer	5
Suomen maksutase jälleenrakennuskauden aikana. Kirj. fil.maist. Ragni Bärlund.	25
Kuntien valtionapu. Kirj. fil. tri Nils Meinander	48
Hinta- ja palkkakehitys vuonna 1950. Kirj. fil. maist. Kalevi Lagus	57
Luottovolyymien kasvu ja jakaantuminen elinkeinoryhmittäin vuonna 1950. Kirj. fil. kand. Reino Rossi	80

Liitteitä.

Liite 1. Hintojen kehitys vuosina 1938—1951	92
Liite 2. Rakennuskustannusten kehitys vuosina 1939—1951	94

RAHAMARKKINAT.

1. Korko- ja luottopoliittikka.

Vuosina 1947 ja 1948 jatkuva kireys antoi leiman Suomen rahamarkkinoille.¹ Sotavuosista alkaen noudatettu halvan rahan politiikka siihen liittyvine luotonannon vapaaehtoisine säännöstelyineen sai väistyä uuden suunnan tieltä, joka todellisuudessa merkitsi vanhojen periaatteiden uudelleen soveltamista pankkipoliittikkaan: otettiin jälleen käytäntöön vaihteleva korko rahamarkkinoiden säätelijäksi. Tämä tapahtui lähinnä siitä syystä, että luotonsäännöstely ei käytännössä ollut niin tehokas keino kulloistenkin rahapoliittisten tavoitteiden saavuttamiseksi, kuin suotavaa olisi ollut. Varsinkaan se ei pystynyt uhkaavaa inflaatiota hillitsemään. Suomen Pankin aloitteesta käytiin tämän johdosta vuonna 1947 nostamaan korkotasoa, ja kun ensimmäiset varovaiset nostot eivät näyttäneet vievän toivottuun tulokseen, katsottiin vuoden 1948 alkukuukausina tarpeelliseksi jatkaa samaan suuntaan, mutta rohkeammin ottein. Näitä perusteluita diskonttokoron uuteen korotukseen esitetään Suomen Pankin johtokunnan kirjelmässä eduskunnan pankkivaltuusmiehille mm. seuraavasti:

»Kehitys talouselämässämme on viime aikoina yhä edelleen jatkunut inflatoriseen suuntaan. Varojen sijoittamista reaaliarvoihin inflaatiosta hyötymistarkoituksessa on edelleen jatkunut, eivätkä viime vuonna toimeenpannut yhteensä $1\frac{1}{4}$ %:n suuruiset korkojen korotukset ole pystyneet sitä sanottavammin hillitsemään. Niinikään on eräillä tahoilla jatkuvasti havaittavissa tuottajien pyrkimystä lykätä vientiään tai muuta myyntiään hinnannousun toivossa. Tästä on ollut seurauksena, että rahamarkkinat ovat jatkuvasti kiristyneet ja luotonkysyntä vilkastunut.»

Helmikuun 6 päivänä 1948 pankkivaltuusmiehet yhtyivät johtokunnan ehdotukseen, ja niin nostettiin Suomen Pankin luotonannon korkomääriä 2 %, alin, puhtaisiin tavaravekseleihin sovellettava diskonttokorko $7\frac{1}{4}$ %:iin ja muut korot vastaavasti. Pari päivää myöhemmin muut luottolaitokset päättivät seurata esimerkkiä, ja niin nousi korkokanta pitkin linjaa.

Nämä toimenpiteet johtivat vähitellen toivottuun tulokseen: rahamarkkinoiden kireys alkoi vähentyä. Syynä tähän kehitykseen ei suinkaan ollut yksin korkokannan nostaminen, vaan kenties ensi sijassa talouselämän yleinen vakautuminen, hintojen nousun pysähtyminen ja kääntyminen laskuksi sekä

¹ Vrt. A. E. Tudeer, Rahamarkkinat, Taloudellisia Selvityksiä 1948, s. 25—41.

inflaationpelon häipyminen ja luottamuksen palaaminen. Mutta korkokannan korottamista ei tässä yhteydessä sovi väheksyä. Sen ohella, että se välittömästi jarrutti investointia ja lisäsi säästämistä sekä siten helpotti rahamarkkinoita, sen psykologinen vaikutus oli melkoinen, tätä toimenpidettä kun pidettiin todistuksena johtavien piirien vakavasta pyrkimyksestä inflaatiotendenssin tukahduttamiseen. Vuoden loppuun mennessä tämä vakavoituminen ja rahamarkkinain keveneminen, jota edempänä valaistaan numeroin, alkoi tuntua luotonannossa noudatettavissa periaatteissa. Tästä on todistuksena mm. se kiertokirje, jonka Suomen Pankin johtokunta joulukuun 23 päivänä 1948 lähetti luottoa myöntäville rahalaitoksille ja jossa olosuhteiden muuttumiseen viitaten peruutettiin alkuvuodesta 1947 annettu ohje, että »luottoa ei ole annettava, jos vakuudeksi tarjotaan pörssissä myytäviä tai muita helposti rahaksi muutettavia arvopapereita». Kuitenkin huomautettiin, että »osakekauppojen rahoittamiseen ei luottoa ole myönnettävä, ja mikäli osakepääoman korottamisen takia katsotaan asianmukaiseksi helpottaa uusien osakkeiden maksamista, on sanotonlaista luottoa annettava vain lyhyeksi ajaksi.»

Seuraavan vuoden alussa tuli kysymys korkojen alentamisesta päiväjärjestykseen. Tammikuun 20 päivänä Suomen Pankin johtokunta katsoi asian kypsyneeksi ensimmäiseen askeleeseen tähän suuntaan perustellen kantaansa pankkivaltuusmiehille lähettämässään kirjelmässä mm. seuraavasti:

»Kun pankkivaltuusmiehet helmikuun 5 päivänä 1948 hyväksyivät johtokunnan ehdotuksen pankin diskonttokoron korottamisesta kahdella prosentilla, oli tällä ensisijaisena tarkoituksena hillitä silloista laajaksi paisunutta investointia. Tässä suhteessa on tarkoitus saavutettu. Luotonkysyntä on hidastunut ja rahamarkkinain tila jonkin verran keventynyt. Tasapainoa ei kuitenkaan ole vielä saavutettu, sillä liikepankit ovat edelleen turvautuneet setelipankin apuun, joskin vähemmässä määrässä kuin vuoden alkupuolella. Kuitenkin on todettava, että käteisten rahavarojen puute on erityisesti maaseudulla edelleen suuri, jopa siinä määrässä, että esim. sähköistämiskustannusten rahoittamiseen on otettu indeksiehtoisia lainoja. Melkoisia säästövaroja tarvitaan jatkuvasti rakenteilla olevien voimalaitosten saattamiseksi täyteen käyntikuntoon samoin kuin rakennustuotannon rahoittamiseen. On näin ollen tärkeätä, että rahalaitoksiin edelleen keräytyy säästövaroja, niin että tähdelliset rahoituspääoman tarpeet voidaan niillä tyydyttää.»

Jotta ei harrastus rahasäästöjen tekemiseen herpaantuisi, katsottiin välttämättömäksi tyytyä pieneen koronalennukseen ja ehdotettiin Suomen Pankin korkomääriä alennettaviksi $\frac{1}{2}$ %:n verran. Pankkivaltuusmiehet hyväksyivät tämän ehdotuksen, joten tavaravekseliön diskonttokorko aleni $6\frac{3}{4}$ %:iin ja finanssivekseliön korko $7\frac{3}{4}$ %:iin. Jotta saataisiin rahalaitokset seuraamaan tätä, annettua esimerkkiä, muutettiin samalla rediskonttausehtoja siten, että Suomen Pankki rediskontatessaan vekseleitä, joiden diskonttokorko oli ollut enintään $8\frac{1}{2}$ %, soveltaisi $\frac{1}{2}$ % diskonttokorkoa alemmaa korkoa.

Niinkuin oli edellytettykin, muut luottolaitokset seurasivat mukana, tosin empien, koska varsinkin liikepankkien taholla oltiin sitä mieltä, että rahamark-

kinoilla jatkuva kireys ei vielä tehnyt mainitunlaiseen toimenpiteeseen ryhtymistä ajankohtaiseksi. Maaliskuun 15 päivänä pitämässään kokouksessa rahalaitosten yhteinen korkolautakunta päätti suositella huippukorkojen alentamista huhtikuun 1 päivästä lukien; määrättiin mm. tavaravekselien ja ensiluokkaisten kiinnitysluottojen ylin korko $8 \frac{1}{2}$ %:ksi. Sitä vastoin ei koskettu ottolainauskorkoihin.

Kevääseen mennessä tilanne rahamarkkinoilla jatkuvasti parani, kun rahalaitokset saivat vastaanottaa entistä runsaammin varoja yleisöltä. Vaikka luoton tarve ja sen nojalla myös kysyntä pysyivät vilkkaina, katsoi Suomen Pankin johtokunta toukokuun alussa olosuhteiden kypsyneen uuteen koronalennukseen. Yhtyen johtokunnan käsitykseen pankkivaltuusmiehet mainitun kuun 4 päivänä päättivät alentaa pankin luotonannossaan soveltamia korkomääriä 1 %:lla. Jotta muut luottolaitokset saisivat tilaisuuden samalla kertaa tehdä vastaavat muutokset, päätettiin, että korotus astuisi voimaan vasta heinäkuun 1 päivänä. Korkolautakunta kokoontui viikkoa myöhemmin, toukokuun 11 päivänä, ja päätti suositella kaikkien korkomäärien alentamista prosenttien verran. Ensiluokkaisten kiinnityslainojen ja tavaravekselien korkein korko tuli sen jälkeen olemaan $7 \frac{1}{2}$ %; vain heikosti kannattaville rahalaitoksille myönnettiin oikeus $\frac{1}{2}$ % korkeamman koron soveltamiseen. Talletuskorko aleni vastaavasti $5-5 \frac{1}{2}$ %:iin ja shekkitilien korko 1 %:iin.

Kesällä 1949 jatkui sama kehitys vakauttamista kohti. Niinpä Suomen Pankin johtokunta katsoi asianmukaiseksi syyskuun alussa ilmoittaa luottolaitoksille, ettei enää ollut pakko noudattaa niitä luotonantoa rajoittavia ohjeita, jotka alkuvuodesta 1947 oli niille annettu. Samalla huomautettiin mm., että »koska on todennäköistä, että tulevana talvena esiintyy verraten suurta työttömyyttä, on uusia luottoja myönnettäessä otettava huomioon varsinkin ne luotonsaajat, jotka järjestävät työtilaisuuksia talvikuukausina.»

Laajoissa piireissä odotettiin, että korkokantaa syksyn kuluessa edelleen olisi alennettu, koska pääomien saanti luottolaitoksiin edelleen oli runsasta. Tähän ei kuitenkaan näyttänyt olevan mahdollisuuksia, sillä olosuhteet olivat vähitellen muuttuneet. Maailmanmarkkinoita hallinnut heikko suhdanne alkoi väistyä, hintainlasku loppui jo keväällä ja nousevaa suuntaa alkoi ilmetä. Tätä kehitystä joudutti heinäkuun alussa suoritettu ulkomaisten valuuttakurssien korottaminen, joka oli tarpeen yhtenä osana yleisessä vakauttamispolitiikassa, markan ulkomaisen ja kotimaisen arvon välisen jännityksen vähentämiseksi. Kun syyskuussa rinnan lukuisten muiden maiden kanssa uudelleen nostettiin dollarin kurssia, devalvaatioiden vaikutus tuontihintoihin ja välillisesti vähitellen myös kotimarkkinahintoihin tuli entistä huomattavamaksi. Kun hallitus joulukuussa työmarkkinoilla ilmenneen rauhattomuuden vuoksi myönsi $7 \frac{1}{2}$ %:n palkankorotuksen, jollaista indeksiin perustuva palkkasopimus ei edellyttänyt, alkoi jo saavutettavissa oleva talouselämän tasapaino horjua ja uusi inflaatioaalto tulla näkyviin. Näistä syistä Suomen

Pankki katsoi tarpeelliseksi jälleen ryhtyä kiristäviin toimenpiteisiin, niinkuin ilmenee esim. johtokunnan joulukuun 23 päivänä laatimasta julkilausumasta:

»Sen johdosta, että julkisuudessa on esiintynyt suunnitelmia palkkojen korottamisesta, Suomen Pankin johtokunta, jonka velvollisuutena on huolehtia maamme rahalaitoksen pitämisestä vakavalla ja turvallisella kannalla, katsoo tarpeelliseksi ilmoittaa, ettei se voi sallia palkankorotusten rahoittamista setelipainon avulla. Pankin luotonannossa tullaan noudattamaan tiukkaa pidättyväisyyttä, joten ne enimmäismäärät, jotka on kuluvana vuonna myönnetty pankin luottoasiakkaille ja liikepankeille, pidetään edelleen enimmäismäärinä. Uhkaavan inflaation torjumiseksi on välttämätöntä pysyttää setelipankin luotonanto nykyisissä rajoissa. Johtokunta on kehoittanut asiakkaitaan järjestämään liiketoimensa tämän mukaisesti.»

Samoja periaatteita tehostettiin myös pankin luottoasiakkaille ja rediskonttausluottoa saaneille rahalaitoksille lähetetyssä kiertokirjeessä.

Rahamarkkinoilla ei tämä käänne vielä vuoden 1950 alkukuukausina tullut näkyviin, vaan luotonotto oli jatkuvasti runsas tehden luotonannon reippaan kasvun mahdolliseksi. Vasta huhtikuussa ja varsinkin toukokuussa tapahtui huomattava muutos: luotonotto hidastui jyrkästi, niin että sen kokonaisuusmäärä ajoittain supistui. Syynä tähän oli uuden inflaation pelko, jolle antoivat vauhtia toisaalta kiihtyneet palkankorotusvaatimukset, toisaalta uuden hallituksen ensimmäiset vakauttamistoimenpiteet, ne kun merkitsivät eräiden kulutustavaroiden hintain nousua. Tärkeimpien vientituotteittemme suuresti vilkastunut kysyntä ja hintojen kohoaminen sekä toisaalta eräiden tuontitavaroiden kallistuminen vaikuttivat samaan suuntaan. Tämä ulkomainen nousukausi sai kesällä voimakasta yllykettä Korean sodan syttymisestä, ja kolmannen maailmansodan pelko kiihdytti tavarankysyntää eri puolilla maailmaa. Suomessa näiden rinnan vaikuttavien tekijäin seurauksena oli investoimishalun tuntuva yltyminen, mikä erilaisten investointien reaalisen tarpeen muutenkin ollessa suuri johti talouselämän eräänlaiseen inflatiopohjaiseen huippusuhdanteeseen.

Näissä oloissa luottolaitosten luotonsaanti yleisöltä pysyi heikkona ja tavannenomaisen lisäyksen sijasta ilmeni lukuisissa niistä melkoista luotonoton vähene mistä. Luotonkysynnän kiihtyessä rahamarkkinat nopeasti kiristyivät ja luottolaitosten maksuvalmius heikkeni, samalla kun niiden tarve saada apua Suomen Pankilta lisääntyi. Tämän tyydyttämiseen laajassa mitassa ei kuitenkaan ollut mahdollisuuksia, varsinkin kun setelikatetta koskevat määräykset juuri oli muutettu huhtikuun 14 päivänä 1950 annetulla lailla. Päinvastoin oli Suomen Pankin johtokunnan pakko toukokuun alussa ilmoittaa liikepankeille ja Osuuskassojen Keskus Oy:lle, että rediskonttausluoton ylärajaksi oli asetettu rediskonttaavan rahalaitoksen osakepääoman ja vararahastojen yhteismäärä. Saman toukokuun lopussa pankin johtokunta katsoi tarpeelliseksi pankkivaltuusmiesten välityksellä esittää huomautuksen valtiovarainminis-

teriölle siitä valtion vekselien diskonttaamiselle asetetusta katosta, minkä juuri mainitun lain määräykset sisälsivät.

Rahamarkkinain jatkuva kiristyminen saattoi päiväjärjestykseen kysymyksen korkokannan korottamisesta — mikä olisi ollut perinteellisen rahanarvopolitiikan periaatteiden luonnollinen vastatoimenpide — tai muihin toimenpiteisiin ryhtymisestä saman tavoitteen saavuttamiseksi. Monien luottolaitosten taholta suositeltiin edelliselle linjalle lähtemistä, mutta tämä ajatus herätti toisaalla — mm. eduskuntapiireissä — vastustusta, koska katsottiin sellaisen toimenpiteen lisäävän tuotantokustannuksia ja korottavan hintoja sekä siten vain kiihdyttävän inflaatiotendenssejä. Vaihtoehtoisesti esitettiin indeksiehdon yleistä käytäntöönottoa sekä luotonotossa että luotonannossa, siten kun toisaalta poistettaisiin tallettajien syy nostaa pääomansa luottolaitoksista, toisaalta vähennettäisiin investointikeinottelua. Tästä asiasta syntyneessä väittelyssä esitettiin toiselta puolen se käsitys, että indeksiehdon käytäntöön ottaminen aiheuttaisi enemmän haittaa kuin hyötyä. Kun asiasta saadut selvitykset¹ yhtyivät näihin epäilyksiin, päättivät eräät luotonantajaryhmät lähteä koronkorotuksen tielle. Elokuun lopussa henkivakuutusyhtiöt päättivät syyskuun alusta lukien korottaa lainauskorkojaan 2 %, ja syyskuun 6 päivänä rahalaitosten neuvottelukunta päätti suositella sekä lainaus- että talletuskoron korottamista 2 % ja shekkitilin koron nostamista 1 %:n verran, kaikki lokakuun alusta lukien.

Suomen Pankki ei sillä kertaa johtanut korkopolitiikkaa, vaan sen taholta koetettiin toisin keinoin päästä samaan päämäärään. Elokuussa johtokunta lähetti luottolaitoksille kiertokirjeen, jossa mm. sanottiin:

»Nykyisen erittäin vilkkaan nousukauden vallitessa on entistä tiukemmin pidettävä mielessä, että luottolaitosten on vahvistettava maksuvalmiuttaan. Rediskonttaukseen turvautuminen ei tällöin ole paikallaan, sillä investaukset on rahoitettava säästö pääomalla. Erityisesti on tärkeää pitää rakennustoiminta sellaisissa rajoissa, että säästövarat riittävät sen rahoittamiseen.»

Pankkivaltuusmiehille ilmoitettiin myös mainitussa elokuussa rahalaitosten neuvottelukunnan koronkorottamisaikeista, mutta ilmoitus ei antanut aihetta toimenpiteisiin. Kuukautta myöhemmin, syyskuun 25 päivänä, pankin johtokunta katsoi tarpeelliseksi tehdä nimenomaisen ehdotuksen pankkivaltuusmiehille, että myös keskuspankin lainauskorot korotettaisiin 2 %. Edelleen johtokunta katsoi asianmukaiseksi, että koska rahalaitosten rediskonttauksia eräissä tapauksissa olisi aiheellista supistaa, voimassa olevat rediskonttauskorkoa koskevat määräykset muutettaisiin siten, että johtokunnalle annettaisiin valtuudet harkintansa mukaan veloittaa rediskontattavista vekseleistä 1/2 % korkeampaa korkoa, kuin millä vekselit oli aikoinaan diskontattu, kuitenkin vä-

¹ Vrt. *Indeksiehdon soveltaminen luotonottoon ja -antoon*, Taloudellisia Selvityksiä 1950: II, s. 98—116.

hintään Suomen Pankin asiakkailtaan ottamaa diskonttokorkoa. Esityksensä perusteluksi johtokunnan taholta ensi sijassa huomautettiin, että koska Suomen Pankilla ei ole mahdollisuutta estää muita luottolaitoksia toteuttamasta koronkorotuspäätöksistään, olisi paikallaan, että myös Suomen Pankki vastaavasti nostaisi luotonantokorkojaan, mm. jotta se ei aiheettomasti tekisi lahjoituksia omille luottoasiakkailleen. Niinikään todettiin, että rahamarkkinoiden muuttua erittäin kireiksi ehdotettu toimenpide oli paikallaan, koska siten samalla tuettaisiin inflaatiota vastustavaa politiikkaa. Vielä huomautettiin, että ellei Suomen Pankki ole nostanut korkojaan, se ei olosuhteiden muuttuessa voi vaikuttaa korkotason alenemiseen. Pankkivaltuusmiesten enemmistö pani kuitenkin pääpainon sille, että korkea korkotaso on pahasta. Siksi ei Suomen Pankin tulisi nostaa korkojaan vaan päinvastoin pakottamalla tai neuvotteluteitse suostuttamalla saada luottolaitokset peruuttamaan päätöksensä korkotason korottamisesta. Tätä kantaansa pankkivaltuusmiehet laajassa keskustelussa perustelivat mm. sillä, että korkea korkokanta vaikuttaisi talouselämää lamauttavasti ja että koron korottaminen ei vaikuttaisi inflaatiota ehkäisevästi vaan, koska oli kysymys kustannusinflaatiosta, päinvastoin inflaatiota kiihottavasti. Korke ei ole määräävä tekijä, kun rahanniukkuus johtuu luottamus-kriisistä. Asia päätettiin äänestyksen jälkeen panna pöydälle, jotta voitaisiin seurata tilanteen kehitystä. Lokakuun kuluessa mielipiteet kuitenkin muuttuivat, kun korkojen korotus oli tapahtunut tosiasia, niin että kun asia jälleen tuli esille pankkivaltuusmiesten kokouksessa marraskuun 2 päivänä, johtokunnan ehdotus hyväksyttiin, tosin äänestyksen jälkeen kuudella äänellä yhtä vastaan. Näin oli korkokanta korotettu pitkin linjaa.

Säästöpäätösten kerääntymistä koetettiin edistää toistakin tietä. Se rajoitettu verovapaus, joka on ollut voimassa määrättyä summaa pienempiin talletusvaroihin ja niistä saatuihin korkotuloihin nähden, laajennettiin lailla lokakuun 27 päivästä kaikkia, siis myös suurimpia talletuksia koskevaksi. Sen lisäksi valtiovarainministeriö marraskuun 15 päivänä päätti, että talletuksia ja niistä saatuja korkotuloja ei enää tarvinnut ilmoittaa veroilmoituksessa. Nämä säännökset, ja varsinkin jälkimmäinen, olivat omansa — rinnan koronkorotusten kanssa — lisäämään säästövarojen saantia rahalaitoksiin.

Rahamarkkinoiden ja varsinkin luotonoton kehitys on edellä kosketelluista syistä vaihdellut tuntuvasti kuluneen vuoden aikana kuitenkin niin, että jatkuva kireys on ollut tunnusmerkkinen oloille. Näitä seikkoja verrattuina lähinnä edellisten vuosien vastaaviin lukuihin esitetään seuraavassa.

2. Liikepankkien luotonotto.

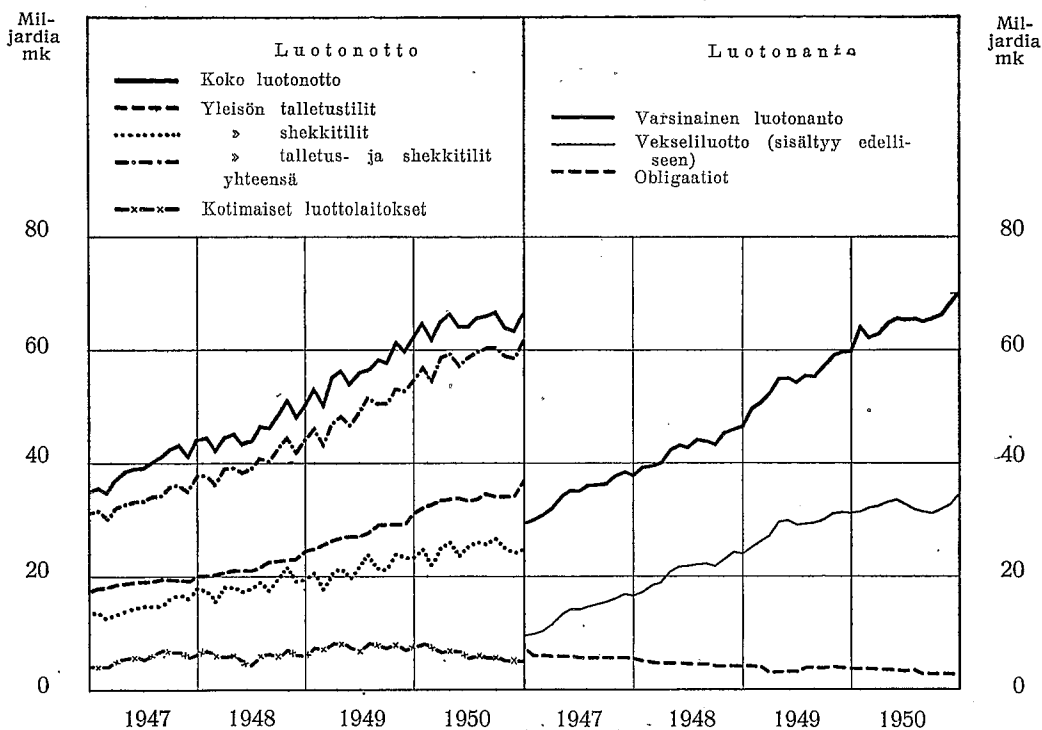
Ne rahamarkkinoiden yleiset kehitysvaiheet, joita edellä on hahmoiteltu, kuvastuvat selvästi liikepankkien luotonoton kehityksestä juuri kuluneiden vuosien aikana. Yleiskuvan tästä kehityksestä saa seuraavista lukusarjoista.

	Yleisön talletukset	Yleisön shekkitilit	Yhteensä ottolainaus yleisöltä	Muut luotto- laitokset	Kaikkiaan
	milj. mk	milj. mk	milj. mk	milj. mk	milj. mk
31. XII. 1946	17 564	13 695	31 259	4 171	35 430
Muutos					
1947	+2 418	+4 059	+6 477	+2 429	+8 906
1948	+4 486	+1 823	+6 309	-520	+5 789
1949	+6 611	+3 699	+10 310	+1 545	+11 855
1950	+5 500	+1 185	+6 685	-2 691	+3 994
30. XII. 1950	36 579	24 461	61 040	4 934	65 974
Muutos	%	%	%	%	%
1947	+13.8	+29.6	+20.7	+58.2	+25.1
1948	+22.5	+10.3	+16.7	-7.9	+13.1
1949	+27.0	+18.9	+23.4	+25.4	+23.6
1950	+14.5	+5.1	+12.3	-35.3	+6.4
1947—1950	+108.3	+78.6	+95.3	+18.3	+86.2

Yleisön talletustilit lisääntyivät vuosina 1947—1949 tasaisesti kasvavin määrin, mutta vuonna 1950 kasvu heikkeni. Suhteellinen lisäys näinä vuosina oli, myös heikompina vuosina, tuntuvasti voimakkaampi kuin hyvinäkin aikoina ennen sotia, mutta kun rahan arvo aleni hintaindeksien mukaan noin puoleen joulukuusta 1946 joulukuuhun 1950, talletuskanta todellisuudessa pysyi suunnilleen muuttumattomana. Shekkitilien kasvu ei ollut yhtä säännöllistä kuin talletustilien ja kokonaisuus jäi melkoista heikommaksi, eikä suinkaan korvannut rahan ostovoiman huononemista. Vuoden 1950 tulos oli erityisen heikko, mihin tietenkin tilapäiset seikat ovat osaltaan voineet vaikuttaa, mutta siitä ei liene epäilystä, että pääomien kiihkeä tarve oli tärkeimpänä syynä tämän nousun pienuuteen. Mitä tulee liikepankkien ottolainauksen kolmanteen tekijään, muiden luottolaitosten avista- ja aikataletuksiin, vaihteli se erittäin herkästi rahamarkkinain kiristymisen tai helpponemisen — suhteellisenkin — mukaan. Varsinkin herättää huomiota näiden tilien jyrkkä aleneminen kolmanneksella vuoden 1950 aikana, mikä tosiasia antaa selvän kuvan muiden luottolaitosten, eritoten säästöpankkien, aseman kiristymisestä.

Liikepankkien kokonaisluotonotto, ottamatta huomioon Suomen Pankilta saatua luottoa, lisääntyi voimakkaasti vuosina 1947 ja 1949 ja myös vuonna 1948 luotonoton kasvu oli suhteellisen runsas. Sen sijaan vuoden 1950 kokonaistulos oli valitettavan heikko, vain kolmannes edellisen vuoden tuloksesta. Huomattava on kuitenkin, että luotonoton vähäinen lisäys osaksi johtuu liikepankkien omista osakeanneista, joiden johdosta varoja on siirtynyt ottolainaus-tileiltä pankkien omien varojen tileille.

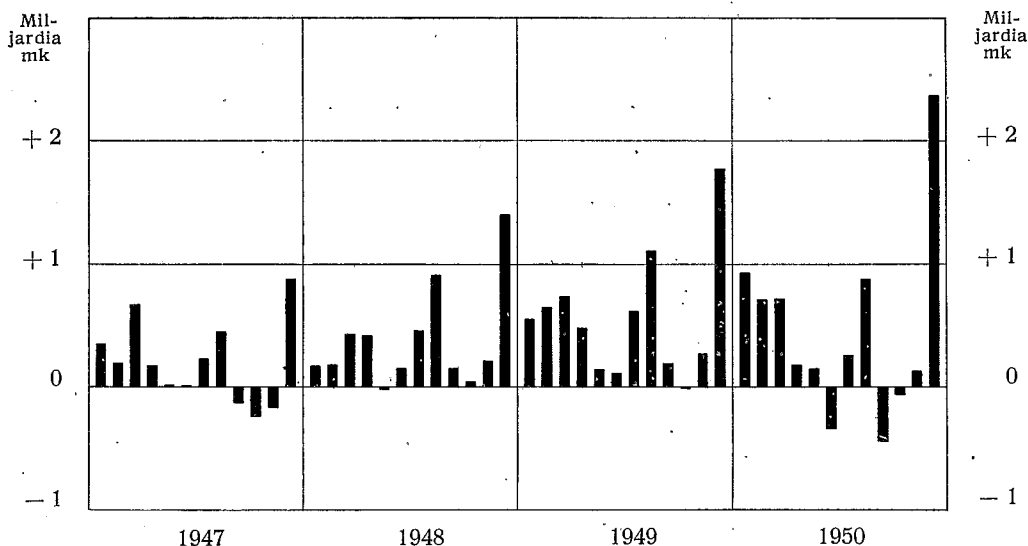
Kuvio 1. Liikepankkien luotonotto ja luotonanto.

Näiden vuosien kehitystä valaisee lisäksi kuvio 1, josta myös näkyy, miten luotonotto viimeksi mainitun vuoden aikana vaihteli kuukaudesta toiseen. Koska juuri kehityksen muuttuminen oli tunnusmerkittävä tälle vuodelle, on kuukausivaihteluita seikkaperäisemmin valaistu kuviossa 2, jossa yleisön varsinaisten talletustilien kuukautiset lisäykset tai vähennykset on esitetty patsain.

Tästä kuviosta saa havainnollisen kuvan siitä, että talletusliike tammi—maaliskuussa oli täysin normaalia, osittain jopa ennätyksellistä, mutta että huhtikuu oli tavallista heikompi ja toukokuu heikko niin kuin edellisinäkin vuosina. Kesäkuussa talletukset vähenivät melkoisesti, ja vaikka heinä- ja elokuussa jälleen tapahtui talletusten nousua, tämä oli vähäisempää kuin edellisinä vuosina. Syys- ja lokakuu tuottivat taas talletusten vähennystä — lokakuuhan aina on heikko talletuskuukausi — mutta sitten alkavat verohelpotukset ja korkokannan nousu ilmeisesti vaikuttaa: marraskuussa talletukset lisääntyvät hieman ja joulukuussa nousu on tuntuvasti voimakkaampi kuin edellisinä vuosina. Tämä johtuu tietenkin pääasiallisesti siitä, että vuoden korot vuoden päättyessä lisätään pääomaan ja että korkokannan nousu osaltaan vaikuttaa. Mutta korot eivät selitä koko nousua, vaan samalla ovat myös panot olleet ottoja suuremmat.

Kuvio 2. Liikepankkien varsinaisten talletusten muutokset.

Koska shekkitilit luonteensa mukaisesti vaihtelevat jyrkästi kuukaudesta toiseen, ei ole aihetta yhtä seikkaperäisesti tarkastaa niiden kuukausivaihteluita. Mainittakoon vain, että vähennystä viime vuonna esiintyi helmikuussa, toukokuussa, elokuussa ja marraskuussa, aivan niinkuin edellisinäkin vuosina, mutta sen lisäksi lokakuussa. Vertailuja edellisiin vuosiin vaikeuttaa se tunnettu tosiasia, että puolivuoden vaihteesta siirryttiin kantamaan liikevaihtovero kuukausittain eikä neljännesvuosittain, niinkuin aikaisemmin oli tapahtunut.

3. Liikepankkien luotonanto.

Luotonkysyntä on kaikkina kuluneina vuosina ollut erittäin suuri, niinkuin edellä on mainittu. Tämän kysynnän kokonaismäärästä ei tietenkään ole saatavissa tietoja, sillä luottolaitoksethan eivät voi kaikkea tyydyttää, vaan osa on hylättävä ei vain luottotarkoitusten luonteen taikka vakuuksien puutteellisuuden takia, vaan rahamarkkinoiden ollessa kireinä, myös sen takia, ettei riittävästi pääomia ole käytettävissä: Todella toteutettu luotonanto on kysyntää paljon pienempi. Liikepankkien luotonannon vaihteluita ja lajeja viimeksi kuluneina vuosina valaisee seuraavalla sivulla oleva asetelma.

Vaikka liikepankit eivät pystyneet kaikkea luotonkysyntää tyydyttämään, lisääntyi näiden luotonanto erittäin nopeassa tahdissa. Kaikkiaan se neljässä vuodessa kasvoi lähes kaksi ja puoli-kertaiseksi. Vuonna 1950 luotonannon lisäys, luonnollista kyllä, oli suhteellisesti hitaampaa kuin edellisinä vuosina, vaikka se absoluuttiselta määrältään olikin runsaampi kuin vuosina 1947 ja 1948.

	Vekselit	Lainat	Shekki-tilit	Koko luotonanto yleisölle	Kotimaiset luotolaitokset	Koko luotonanto
	milj. mk	milj. mk	milj. mk	milj. mk	milj. mk	milj. mk
31. XII. 1946	9 647	14 598	3 999	28 244	755	28 999
Muutos						
1947	+6 942	+359	+333	+7 634	+1 027	+8 661
1948	+7 410	+258	+771	+8 439	+359	+8 798
1949	+7 197	+4 405	+1 242	+12 844	+494	+13 338
1950	+3 302	+5 267	+1 709	+10 278	+457	+10 735
31. XII. 1950	34 498	24 887	8 054	67 439	3 092	70 531
Muutos	%	%	%	%	%	%
1947	+72.0	+2.5	+8.3	+27.0	+136.0	+29.9
1948	+44.7	+1.7	+17.8	+23.5	+20.1	+23.4
1949	+30.0	+28.9	+24.4	+29.0	+23.1	+28.7
1950	+10.6	+26.8	+26.9	+18.0	+17.4	+18.0
1947—1950	+257.6	+70.5	+101.4	+138.8	+309.4	+143.2

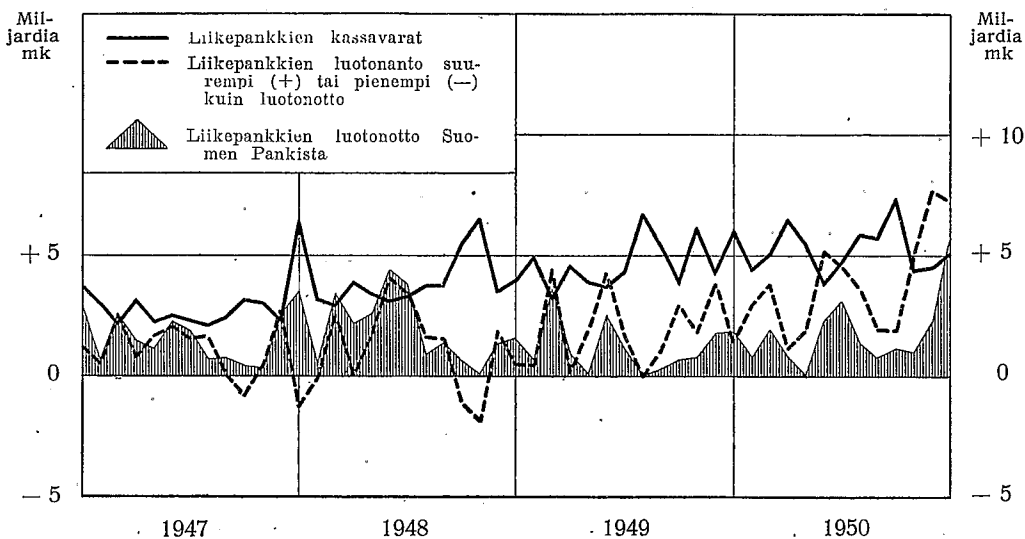
Luotonannon rakenteessa on samalla tapahtunut eräitä muutoksia. Tärkein näistä on vekselisalkun paisuminen muuhun luotonantoon verrattuna. Vaikka vuosi 1950 tässä suhteessa merkitsee uutta käännettä, vekseliluoton suhteellista taantumista, on vekseliluotto kuluneiden neljän vuoden aikana kasvanut 33.3 %:sta 48.9 %:iin kaikesta luotonannosta. Absoluuttiselta määrältään myös muut luotonantomuodot kaikkina vuosina ovat lisääntyneet.

Luotonannon kasvun vertaaminen samanaikaiseen luotonottoon antaa yleiskäsityksen rahamarkkinoiden kulloisesta tilasta. Vertaamalla edellä esitettyjä asetelmia voidaan todeta, että liikepankkien luotonanto vuonna 1947 lisääntyi vähemmän kuin luotonoton lisäys olisi tehnyt mahdolliseksi. Erotus oli 245 milj. markkaa. Seuraavana vuonna luotonanto oli 3 009 miljoonaa luotonottoa suurempi, mikä vastaa rahamarkkinoiden silloista voimakasta kiristymistä. Vuonna 1949 rahamarkkinat kevenivät vähäsen, mutta liikepankkien luotonanto lisääntyi kuitenkin 1 483 milj. markkaa enemmän kuin luotonotto. Vihdoin vuonna 1950 luotonannon kasvun enemmisyys oli 6 741 milj. markkaa, mikä hyvin kuvastaa liikepankkien kireätä asemaa. Koko sinä neljän vuoden aikana, jota tässä on tarkastettu, liikepankkien luotonanto lisääntyi 10 988 milj. markkaa enemmän kuin samanaikainen luotonotto.

Miten liikepankit ovat voineet peittää luotonoton näin suuren vajauksen ja rahoittaa näin laajasti paisuneen luotonannon?

Voidaksensa suorittaa varsinaisen tehtävänsä liike-elämän rahoittajina liikepankit kaikkina sotien jälkeisinä vuosina ovat supistaneet obligaatiotaloukseen, joka sotavuosina oli paisunut käsittämään puolet pankkien sijoittamia varoja. Samaa keinoa varojen vapauttamiseksi on edelleen käytetty, niinkuin näkyy

Kuvio 3. Rahamarkkinain jännityseksponentteja.

seuraavasta asetelmasta, jossa samalla esitetään eräitä muitakin liikepankkien luotonantomahdollisuuksiin vaikuttavia tekijöitä. Samoja seikkoja valaisee myös kuvio 3.

	Obligaatio- salkku milj. mk	Omat varat milj. mk	Kassa- varat milj. mk	Luotonotto Suomen Pankista milj. mk
31. XII. 1946	7 106	2 891	3 756	2 896
Muutos				
1947	-1 685	+ 33	+2 524	+ 606
1948	-1 264	+ 212	-2 347	-1 969
1949	- 530	+1 214	+2 038	+ 309
1950	- 989	+2 013	- 941	+3 850
30. XII. 1950	2 638	6 363	5 030	5 692

Pääasiallisesti sen kautta, että vanhojen obligaatioiden jouduttua lunastettaviksi ei ole ostettu uusia obligaatioita, liikepankit kysymyksessä olevana vuosijaksona ovat voineet vapauttaa 4 468 milj. markkaa kirjanpitoarvojen mukaan, todellisuudessa melkoista suuremman pääoman. Valitettavasti obligaatiosalkun näin supistuttua tämän keinon käyttömahdollisuus on pienentynyt.

Toinen keino, jota liikepankit ovat käyttäneet — yleensä asemansa vahvistamiseksi ja koska pankkilaki edellyttää, että pankilla tulee olla omia varoja määrättyssä vahimmäissuhteessa sitoumuksiin — on uusien osakkeiden emit-

tointi. Pääasiallisesti tätä tietä, osaksi myös siirtämällä voittovaroja vararahastoihinsa, liikepankit neljän vuoden aikana ovat lisänneet omien varojensa määrän enemmän kuin kaksinkertaiseksi, kaikkiaan 3 472 milj. markkaa. Selvää on, että pankkien käytettävissä olevat varat eivät ole lisääntyneet samassa määrässä, vaan että omien varojen lisääminen melkoiselta osalta on tapahtunut talletus- ja shekkitilivarojen kustannuksella, niitä kun on käytetty uusien osakkeiden maksamiseen.

Kassavarojen pienentäminen on keino, jota liikepankit toisinaan ovat voineet käyttää luotonantonsa lisäämiseen, vaikka vain vähäisessä määrässä. Näin tapahtui vuonna 1948 ja osaksi myös vuonna 1950. Huomattava on kuitenkin, että rahan arvon alenemisen ja kustannusten nousun takia pankkien on pakko pitää nimellisesti paljon suuremmat kassat kuin aikaisemmin. Kassavarojen lisääntyminen joulukuusta 1946 joulukuuhun 1950 1 274 milj. markkaa eli runsaalla kolmanneksella, ei läheskään vastaa liikepankkien liikevaihdon nousua lähes kolminkertaiseksi.

Nämä keinot luotonantoon tarvittavien varojen kartuttamiseksi eivät kuitenkaan kaikkina aikoina, varsinkaan ei vuonna 1950, riittäneet, vaan pankkien oli sen lisäksi turvauduttava Suomen Pankin apuun. Rediskonttausten määrä lisääntyi vuosina 1947 ja 1949 sekä ennen kaikkea vuonna 1950, jolloin rediskonttausten määrä joulukuussa nousi ennen saavuttamattomaan huippuun. Viimeksi mainitun vuoden päättyessä rediskonttausten määrä olikin kaksi kertaa niin suuri kuin tässä tutkitun ajanjakson alkaessa.

Vielä olisi syytä tarkastaa, onko lainauskoron korottaminen vaikuttanut hillitsevästi luotonkysyntään? Tähän ei tietenkään saa vastausta, vaan on tyydyttävä myönnetyn luoton kehityksen seuraamiseen. Kuukausitilastojen mukaan voidaan todeta, että liikepankkien luotonanto loka—joulukuussa 1950, jolloin siis korkeampi korkokanta oli voimassa, lisääntyi 4 811 milj. markkaa, kun vastaava lisäys vuonna 1949 oli 2 791 miljoonaa, vuonna 1948 1 657 miljoonaa ja vuonna 1947 vain 1 246 miljoonaa. Tulos on siis aivan kielteinen. Huomattava on tietenkin, ettei voida odottaa koronkorotuksen heti vaikuttavan luotonantoa vähentävästi. Mutta ilmeistä on, että tuotantoelämän kustannusten nousun takia luotonantarve välttämättömiinkin tarkoituksiin on nousut suuresti juuri kuluneiden vuosien ja varsinkin vuoden 1950 aikana.

4. Liikepankkien jännitustekijät.

Edellä on jo kosketeltu eräitä niistä tekijöistä, joita tavallisesti pidetään rahamarkkinoilla kulloinkin vallitsevan heppouden tai kireyden selvimpinä osoittajina. Näitä käytetään yleensä kolmea, liikepankkien luotonottoa keskuspankista, niiden kassavarojen määrää sekä luotonannon ja luotonoton välistä jännitystä. Viimeksi mainittua on syytä hiukkasen tarkastaa, koska se voidaan laskea kahdella tavalla, niinkuin näkyy seuraavista lukusarjoista.

	Luotonotto suurempi (+) tai pienempi (-) kuin varsinainen luotonanto milj. mk	Luotonotto suurempi (+) tai pienempi (-) kuin varsinainen luotonanto + obligaatiot milj. mk
1946	+8 796	+1 710
1947	+6 676	+1 255
1948	+3 667	- 490
1949	+2 184	-1 443
1950	-4 558	-7 196

Jos otetaan huomioon vain varsinainen luotonanto, esiintyy liikepankkien tila aluksi erittäin keveänä, mutta vuosi vuodelta luotonoton enemmisyys pienee, kunnes suhde vuonna 1950 kääntyy päinvastaiseksi, luotonotto ei enää riitä peittämään edes varsinaista luotonantoa. Toisen lukusarjan mukaan kehitys on aivan samansuuntainen. Aluksi luotonotto on, suhteellisesti ottaen, niin runsas, että se on suurempi kuin varsinaisen luotonannon ja obligaatiotalteen summa. Vuonna 1948 suhde muuttuu ja sitten luotonoton vajoaminen vuosi vuodelta paisuu. Kumpikin lukusarja osoittaa liikepankkien aseman jatkuvasti kiristyvän, mutta muutos esiintyy jälkimmäisen mukaan vähemmän jyrkkänä, kun obligaatiotalteen vuosi vuodelta supistuu. Kumpikin sarja antaa havainnollisen kuvan siitä, kuinka jyrkästi liikepankkien asema vaikeutui vuoden 1950 aikana.

Puheena olevan kolmen »kireysindeksin» kehitystä kuukausi kuukaudelta tutkittavana olevien vuosien aikana valaisee kuvio 3. Luotonannon ja luotonoton välistä jännitystä kuvaa siinä jälkimmäinen äsken esitetyistä sarjoista.

Tämä kuvio antaa ensiksikin selvän kuvan siitä, että yksinomaan vuosien päättymiseen kohdistuvat tiedot saattavat olla harhauttavia, koska vaihtelut kuukaudesta toiseen ovat erittäin jyrkkiä, osaksi säännöllisten kausi-ilmiöiden, osaksi tilapäisten syiden takia. Kuitenkin on ilmeistä, että vuosiluvut antavat oikean käsityksen kehityksen yleisestä suunnasta.

5. Muiden luottolaitosten luotonotto.

Liikepankkien rinnalla muilla talletuksia vastaanottavilla luottolaitoksilla on suuri merkitys monenlaisen luoton tyydyttäjinä. Niidenkin luotonannon mahdollisuudet riippuvat ensi kädessä siitä, paljonko talletus- ja shekkituloilla panot kunakin ajankohtana ylittävät — tai alittavat — vastaavien nostojen määriä. Aikaisempien luottojen lyhennykset ja takaisinmaksut antavat tietenkin mahdollisuuksia uusien luottojen antamiseen nekin, mutta valitettavasti virallinen tilasto ei anna mahdollisuuksia tämän ilmiön valaisemiseen.

Muihin luottolaitoksiin on seuraavassa luettu säästöpankit, Postisäästöpankki, osuuskassat ja niiden Keskus Oy, osuuskauppojen säästökassat sekä Suomen Kiinteistöpankki Oy, kuitenkin siten, että Postisäästöpankin siirtotilejä ei ole otettu huomioon. Näin yhteenlaskettua ottolainausta valaisee seuraava asetelma.

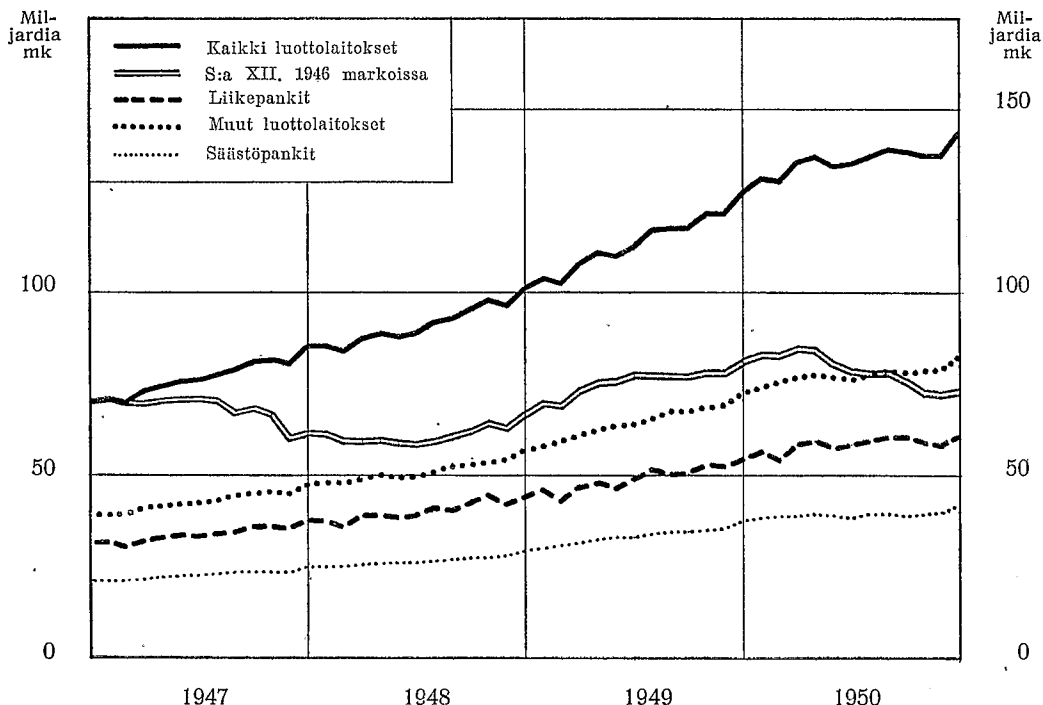
	Talletukset milj. mk	Shekkitilit milj. mk	Koko otto- lainaus milj. mk
31. XII. 1946	36 536	2 222	38 758
Muutos			
1947	+7 651	+1 281	+8 932
1948	+9 263	-111	+9 152
1949	+15 610	+283	+15 893
1950	+10 155	+117	+10 272
30. XII. 1950	79 215	3 792	83 007
Muutos	%	%	%
1947	+20.9	+57.7	+23.0
1948	+21.0	-3.2	+19.2
1949	+29.2	+8.6	+27.6
1950	+14.7	+3.2	+14.1
1947—1950	+116.8	+70.7	+114.2

Talletustilien kehitys on samanlainen kuin liikepankkien kohdalla: ensin vuosi vuodelta vahvistuvaa lisääntymistä ja sitten vuonna 1950 melkoisesti heikkenevä talletusliike. Myös kehitys viimeksi mainitun vuoden eri kuukausina vastaa, niinkuin kuviosta 4 näkyy, täysin liikepankkien talletusliikkeen samanaikaisia vaihteluita. Voidaan siten todeta, että hyvien alkukuukausien jälkeen seurasi toinen toistaan heikompia kuukausia, että heinä- ja varsinkin elokuu olivat jonkin verran paremmat sekä että syyskuun vähennyksen ja lokakuun mitättömän lisäyksen jälkeen marras- ja joulukuun osoittivat hiukan parempaa kehityssuuntaa. Kuinka heikko talletusliike oli viime vuonna, sen ensimmäistä neljännestä lukuun ottamatta, näkyy siitä, että huhti—joulukuun aikana lisäys oli vain 6 077 milj. markkaa verrattuna 11 229 miljoonaan vuonna 1949 ja 7 964 miljoonaan vuonna 1948. Vielä jyrkempänä heikentyminen esiintyisi, jos vuoden aikana kerääntyneitä korkoja ei otettaisi huomioon, sillä ne yksin tekivät vuonna 1950 noin 4.3 miljardia markkaa.

Shekkitilien kasvu oli, niinkuin myös liikepankeissa, melkoista vähäisempi kuin varsinaisten talletustilien. Edellisten merkitys on »muiden luottolaitosten» kohdalla edelleen aivan mitätön vähentyen suhteellisesti vielä tutkittavana olevien vuosien aikana.

Äsken mainitussa kuviossa 4 on annettu yleiskuva viime vuosien talletus- ja shekkitilieliikkeestä. Kaikkien luottolaitosten yhteenlaskettu ottolainausta on vuoden 1946 joulukuusta vuoden 1950 loppuun noussut 70 017 milj. markasta runsaasti kaksinkertaiseksi eli 144 047 milj. markkaan, joten lisäys tarkoin mitattuna

Kuvio 4. Kaikkien luottolaitosten ottolainaus yleisöltä.

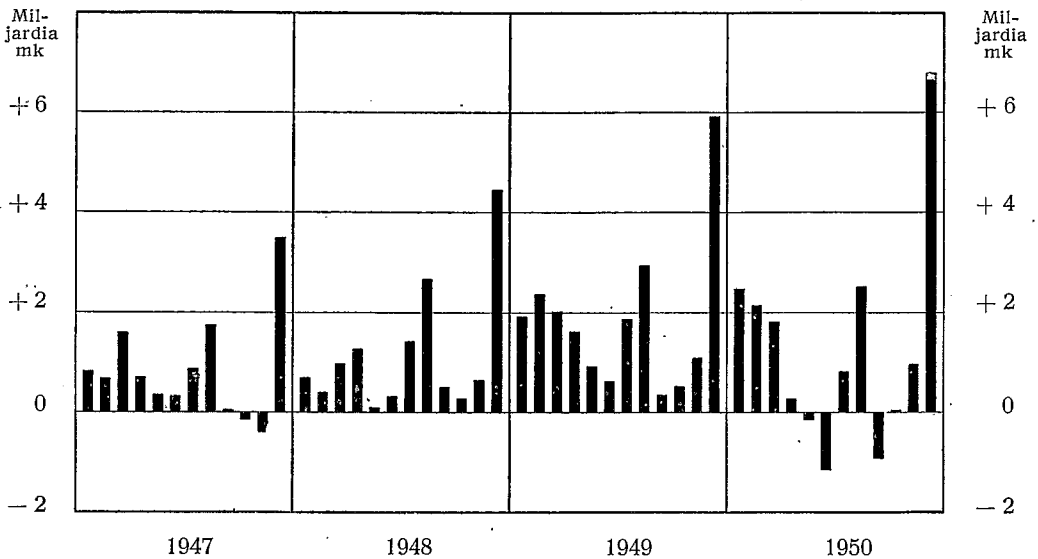

oli 105.7 %. Neljän vuoden osalta tämä näyttää kauniilta tulokselta, mutta valitettavasti se on silmänlumetta. Sillä, niinkuin edellä jo on huomautettu, tukkuhinta-indeksi on joulukuusta 1946 joulukuuhun 1950 noussut melkein kaksinkertaiseksi (198.5 %). Laskettuna sen arvon mukaan, mikä markalla oli joulukuussa 1946, luottolaitosten yhteenlaskettu luotonotto yleisöltä olisi ollut noin 72.6 miljardia markkaa ja siis vain 2.6 miljardia suurempi kuin neljä vuotta aikaisemmin. Lisäys on melkein olematon neljän vuoden aikaansaannokseksi, joten ei ole ihmeteltävää, että luottolaitosten on vaikeata tyydyttää edes liike-elämän juoksevia pääomantarpeita, saatikka sen laajentamisen vaatimia luottoja. Tällä pohjalla laskettu talletusliike saa valaistusta äsken mainitun kuvion asianomaisesta viivasta. Siitä näkyy myös erittäin selvästi, kuinka heikko varsinkin vuoden 1950 talletusliike todellisuudessa oli.

Talletusliikkeen viimeaikaisten jyrkkien heilahtelujen valaisemiseksi esitetään edelleen kuvio 5, josta näkyvät eri kuukausien lisäykset ja vähennykset.

On paikallaan luoda silmäys eri luottolaitosryhmien luotonoton kehitykseen kuluneina vuosina. Tärkeimpien ryhmien osalta puheena oleva kuvio 4 antaa yleiskuvan kehityksestä. Sen lisäksi esitetään alla oleva asetelma, josta käy selville, millä tavoin luotonotto yleisöltä eri ajankohtina jakautui luottolaitosryhmien kesken.

Kuvio 5. Varsinaisten talletusten muutokset.

	31. XII 1946		31. XII 1949		31. XII 1950	
	milj. mk	%	milj. mk	%	milj. mk	%
Säästöpankit	20 781	29.7	37 461	29.5	41 872	29.1
Postisäästöpankki	7 213	10.3	12 237	9.6	13 892	9.6
Osuuskassat	8 391	12.0	18 189	14.3	21 570	15.0
Osuuskauppojen säästökassat	2 262	3.2	4 649	3.7	5 356	3.7
Osuuskassojen Keskus Oy ..	106	0.2	191	0.1	295	0.2
Suomen Kiinteistöpankki Oy	5	0.0	10	0.0	22	0.0
Yhteensä	38 758	55.4	72 737	57.2	83 007	57.6
Liikepankit	31 259	44.6	54 355	42.8	61 040	42.4
Kaikkiaan	70 017	100.0	127 092	100.0	144 047	100.0

Niinkuin tästä näkyy, eri luottolaistosryhmien keskinäinen järjestys on säilynyt muuttumattomana. Kuitenkin on tapahtunut pieniä siirtoja. Näistä tärkein on osuuskassaliikkeen paisuminen 12.0 %:sta 15.0 %:iin. Myös osuuskauppojen säästökassat ovat hyvin pitäneet puoliaan. Sen sijaan niin liikekuin säästöpankkien ja samoin Postisäästöpankin suhteellinen osuus on hiukan pienentynyt. Voidaan todeta, että vuosien 1947—1950 aikana, jolloin koko ottolainaus yleisöltä lisääntyi 105.7 % eli runsaasti kaksinkertaiseksi, lisäys oli suurin, kun Osuuskassojen Keskus Oy ja Suomen Kiinteistöpankin merkityksetömät luvut jätetään syrjään, osuuskassojen kohdalla, joiden ottolainaus oli noussut 157.1 %. Sitten seurasivat järjestyksessä osuuskauppojen säästökassat 136.8 %:n lisäyksellä, säästöpankit 101.5 %:n lisäyksellä, liikepankit 95.3 %:n lisäyksellä ja viimeisellä sijalla Postisäästöpankki, jonka talletuskanta oli noussut vain 92.6 %.

Samaan suuntaan näyttää kehitys edistyneen myös vuonna 1950 erikseen, kuitenkin sillä erotuksella, että Postisäästöpankki ja säästöpankit olivat vaihtaneet paikkaa, joten jälkimmäisten ottolainauksen nousu oli heikoin.

Arvosteltaessa eri luottolaitosryhmien ottolainauksen kehitystä olisi vielä otettava huomioon eräs tekijä, joka yleensä on jäänyt huomiota vaille tällaisissa katsauksissa, nimittäin Postisäästöpankin siirtotileillä olevat varat ja niiden merkityksen huomattava lisääntyminen, sillä nämä tilithän ovat shekkitilin luonteiset. Niillä olevien varojen määrä vaihtelee päivästä päivään suuresti, joten myös eri vuosien viimeisen päivän kohdalle sattuneet muutokset ovat melko lailla sattumanvaraiset. Niinkuin näkyy seuraavista lukusarjoista, joissa on otettu huomioon vain muiden kuin valtion tilit, niiden merkitys on nopeasti lisääntynyt.

	Määrä 31. XII milj. mk	Lisäys milj. mk	%
1946	2 917	—	—
1947	4 453	+1 536	+52.7
1948	6 799	+2 346	+52.7
1949	9 261	+2 462	+36.2
1950	10 743	+1 482	+16.0

Kuinka voimakas siirtoliikkeen kehitys on ollut, näkyy siitä, että kun ne vuoden 1946 päättyessä olivat 15.5 % näiden tilien ja kaikkien muiden shekkivarojen summasta, vastaava suhdeluku vuoden 1950 lopussa oli noussut 27.6 %:iin. Näiden tilien kohdalla voidaan havaita, että vuoden 1950 lisäys oli paljon edellisiä vuosia vaatimattomampi. Tähän lienee vaikuttanut liikepankkien mainostus, mutta todennäköisesti rahamarkkinain kiristyminen näyttäytyy myös tässä ilmiössä.

6. Suomen Pankin luotonanto ja setelistö.

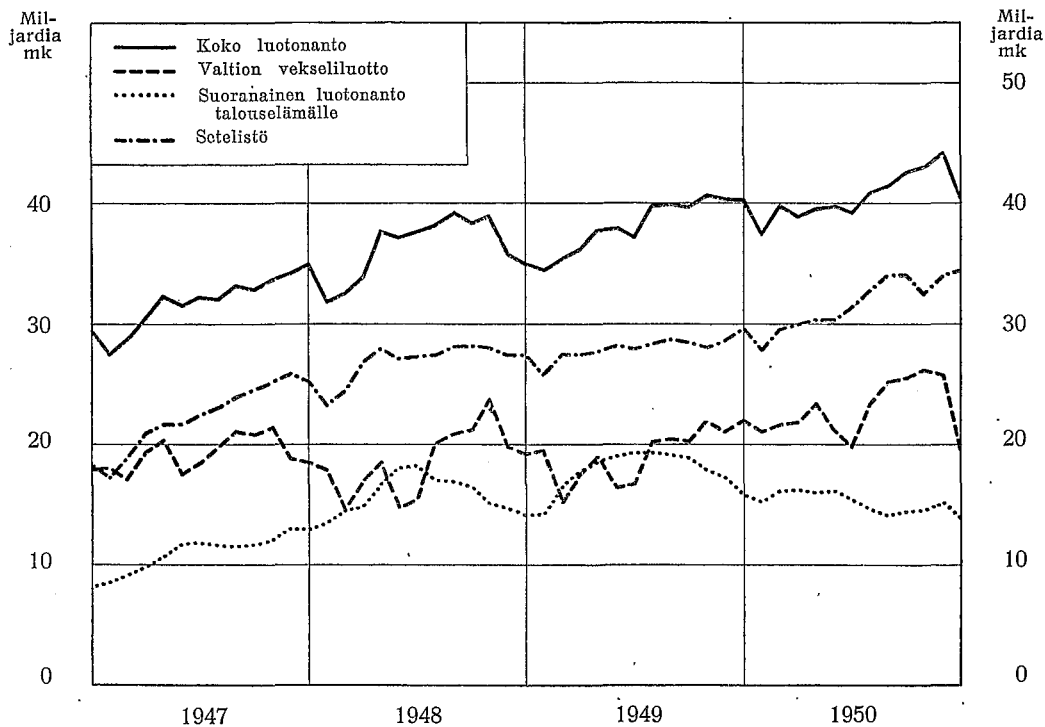
Rahamarkkinoiden tarkastukseen kuuluu olennaisesti myös Suomen Pankin luotonannon ja setelistön kehitykseen tutustuminen. Suomen Pankin tehtäviinhän kuuluu rahamarkkinoiden valvominen ja niiden kehittäminen terveeseen suuntaan olosuhteiden kulloinkin vaatimalla tavalla. Edellisessä on jo tehty selkoa siitä luottopolitiikasta, jota keskuspankki juuri kuluneina vuosina koetti noudattaa. Valitettavasti Suomen Pankin mahdollisuudet vapaaseen luottopolitiikkaan ovat sangen rajoitetut. Onhan valtion luotonotto keskuspankista riippuvainen asianhaaroista, joita pankki ei hallitse. Ja täytyyhän sekä suoranaista luotonantoa talouselämälle että luotonantoa luottolaitoksille harjoittaa ei yksin puhtaan teorian mukaan, vaan ottamalla huomioon monenlaiset, yhteiskunnalle kenties hyvinkin haitalliset seuraukset, joihin määrätty toimenpiteet välillisesti saattavat johtaa.

Suomen Pankin luotonannon ja sen eri haarojen kehitystä tässä tarkastettujen vuosien aikana valaisee seuraava asetelma.

	Suoranainen luotonanto			Luotonan- to luotto- laitoksille	Kaikkiaan
	valtiolle	talous- elämälle	yhteensä		
	milj. mk	milj. mk	milj. mk	milj. mk	milj. mk
31. XII. 1946	17 920	7 031	24 951	2 458	27 409
Muutos					
1947	+ 580	+5 870	+6 450	+1 038	+7 488
1948	+ 730	+1 195	+1 925	-1 799	+ 126
1949	+2 800	+1 748	+4 548	+ 731	+5 279
1950	-2 300	-1 952	-4 252	+4 485	+ 233
30. XII. 1950	19 730	13 892	33 622	6 913	40 535
Muutos	%	%	%	%	%
1947	+3.2	+83.5	+25.9	+41.8	+27.3
1948	+3.9	+9.3	+6.1	-51.5	+0.6
1949	+14.6	+12.4	+13.6	+43.1	+15.1
1950	-10.4	-12.3	-11.2	+184.7	+0.6
1947-1950	+10.1	+97.6	+34.8	+181.2	+47.9

Suomen Pankin luotonannon kehityksessä ilmenee jyrkkiä käännteitä pankin sovittaessa politiikkansa vaihtelevien olosuhteiden mukaan. Vuosina 1947 ja 1949 kokonaisluotonanto paisui melkoisesti, kun se vuosina 1948 ja 1950 sitä vastoin pysyi melkein muuttumattomana. Mutta eri vuosien tulokset perustuvat aivan erilaisiin seikkoihin. Vuonna 1947 luotonannon kasvu pääasiassa johtui pankin omien asiakkaiden tarpeista ja se liittyi olennaisesti edellisten vuosien politiikkaan, jonka oli sanellut jälleenrakentamisen ja sotakorvauksen suorittamisen välttämättömyys. Vuonna 1949 luotonannon lisääntyminen taas ensi sijassa johtui valtiontalouden puuttuvasta tasapainosta. Jos taas vertaa toisiinsa vuosia 1948 ja 1950, huomaa kokonaisluotonannon pysymisen melkein muuttumattomana johtuneen aivan eri syistä. Vuonna 1948 rahamarkkinat kevenivät, minkä johdosta luottolaitokset voivat vähentää luotonottoansa keskuspankista puoleen. Muu luotonanto lisääntyi samanaikaisesti, mutta vain aivan vähäisessä määrässä. Vuonna 1950 sitä vastoin keskuspankki pyrki tukemaan rahan arvoa rajoittamalla omaa suoranaista luotonantoaan. Samalla valtion luotonantarve joulukuussa pieneni oltuaan pitkin vuotta suurempi kuin edellisenä vuonna. Näin syntyneitä luotonannon supistumista vastassa oli liikepankkien kireä asema, joka pitkin vuotta ja ennen kaikkea vuoden viimeisinä viikkoina pakotti ne turvautumaan keskuspankin apuun. Redis-konttaukset saavuttivat näin ollen vuoden lopussa huipun, joka ylitti kaikki siihenastiset määrät.

Kuvio 6. Suomen Pankin luotonanto ja setelistö.

Setelistö on, niinkuin tunnetaan, näinä vuosina jatkuvasti kasvanut. Mielienkiintoista on tarkastaa, minkälainen tämä lisääntyminen on ollut verrattuna Suomen Pankin luotonannon samanaikaiseen kehitykseen. Tätä valaisee seuraava asetelma.

	Liikkeessä oleva setelistö			Koko luotonanto		
	31. XII milj. mk	Muutos milj. mk	%	31. XII milj. mk	Muutos milj. mk	%
1946	18 233	—	—	27 409	—	—
1947	25 162	+ 6 929	+38.0	34 897	+ 7 488	+18.7
1948	27 369	+ 2 207	+ 8.7	35 023	+ 126	+ 0.4
1949	29 606	+ 2 237	+ 8.2	40 302	+ 5 279	+15.1
1950	34 383	+ 4 777	+16.1	40 535	+ 233	+ 0.6
Lisäys 1947—50		+16 150	+88.6		+13 126	+47.9

Sekä luotonanto että setelistö ovat kaikkina näinä vuosina kehittyneet samaan suuntaan, mutta lisäykset eivät ole samansuuruisia, ei absoluuttisesti eikä suhteellisesti. Vuonna 1947 ja varsinkin vuonna 1949 setelistön kasvu oli

vähäisempää kuin luotonannon kasvu. Sitä vastoin vuosina 1948 ja 1950, joina Suomen Pankin luotonanto pysyi melkein muuttumattomana, setelistö lisääntyi tuntuvasti voimakkaammin. Varsinkin on eroavuus vuoden 1950 kohdalla silmiinpistävä suuri. Nämä suhteet saavat lisävalaistusta kuviosta 6, jossa kuukausivaihtelut tulevat näkyviin.

Loppusanat.

Rahamarkkinoiden kaikinpuolinen tarkastelu edellyttäisi erinäisten muiden ilmiöiden tutkimista, jotka osaltaan vaikuttavat rahamarkkinoihin. Sellaisia ovat ennen kaikkea muu kuin tässä käsitelty pääomanmuodostus, edelleen hintatason ja siis kustannusten nousu, tuotannon kehittyminen ja varastotilanteen muuttuminen. Näihin ei kuitenkaan ole mahdollisuutta puuttua tässä yhteydessä. Niinikään täytyy sivuuttaa kysymys ulkomaisen maksutaseen ja ulkomaiden ja Suomen välisen pääomaliikkeen vaikutuksesta kuluneiden vuosien rahamarkkinoihin.

Tässä on tyydyttävä siihen lopputulokseen, että rahamarkkinat ovat *kaikkina vuosina* sotien jälkeen pysyneet kireinä — tosin vaihtelevassa määrässä — ja että tämä kiristyminen vuoden 1950 aikana kehittyi tähänastiseen huippuunsa. Ne edellisessä esitetyt syyt, jotka ovat tämän kireyden aiheuttaneet, ovat suurelta osalta pitkäaikaisia. Näitä on ennen kaikkea jatkuva rakentamisen tarve sekä välttämättömyys saattaa tuotantokoneisto ajanmukaiselle kannalle ja yleensä kehittää sitä väestönkasvun vaatimusten mukaan ja elintason kohottamista silmällä pitäen. Sen sijaan eräät toiset kireyden aiheuttajat, epäluottamus markan arvoon ja sen aiheuttama inflaatiopsykoosi sekä pako reaaliomaisuuteen, ovat senluonteisia, että oikealla, järkevällä talouspolitiikalla ne voidaan poistaa. Vain sitä tietä onkin mahdollisuus palauttaa talouselämän järkkynyt tasapaino, saada pääomanmuodostus oikeaan arvoonsa ja vähitellen myös rahamarkkinoiden vaikea kireys laukeamaan.

SUOMEN MAKSUTASE JÄLLEENRAKENNUSKAUDEN AIKANA.

Johdanto.

Pitkällä tähtäimellä tarkastellen viisi tai kuusi välirauhanteon jälkeistä vuotta tuskin edustavat taloudellisessa suhteessa yhtenäistä, jo päättynyttä ajanjaksoa. Tämä on sitäkin luultavampaa, kun tälle jaksolle tyypillisimmät ilmiöt eivät vielä lakanneet vaikuttamasta ennen ajanjakson loppua; sotakorvaussuoritukset vaativat kaikkiaan kahdeksan vuotta, ja sisäinen jälleenrakennustyö on vieläkin kesken. Sotakorvaustoimitukset tosin loppuvat määrättyinä päivinä, mutta jälleenrakennuskauden päättymisaika on hämärän peitossa. Koska kuitenkin jälleenrakennuskauden ensi vaiheen on katsottava päättyneen, lienee paikallaan jo nyt tarkastella sodanjälkeisiä maksusuhteita. On selvää, että Suomen kaltaisessa maassa, jossa ulkomaankauppa on suhteellisesti niin merkityksellinen tekijä, ei maksutase ole voinut välttyä talouselämän moninaisten sodan aiheuttamien probleemien vaikutuksilta.

Suomen Pankin kuukausijulkaisussa ja Tilastollisen päätoimiston »Tilastokatsauksissa» on sotavuosia lukuun ottamatta säännöllisesti julkaistu vuosittaisia maksutaselaskelmia. Tilastollinen päätoimisto on kerännyt vaihtotaseiden tiedot, kun taas Suomen Pankin taloustieteellinen tutkimuslaitos vastaa pääomanliikkeiden tilaston keruusta. Niinpä myös vuosina 1945—1949 on julkaistu mainitut taseilmoitukset¹, mutta, kuten myöhemmin ilmenee, laskuperusteita olennaisesti muutettiin vuoden 1948 taseesta lähtien. Tässä yhteydessä vuoden 1947 luvut esitettiin uusien periaatteiden mukaisesti. Vertailun helpottamiseksi on sen tähden katsottu sopivimmaksi laskea vuosien 1945 ja 1946 taseet kokonaan uudelleen. Sekä näiden että seuraavien vuosien tulokset on sen lisäksi perusteellisesti tarkistettu käyttäen täydellisempiä tietoja, joita tällä hetkellä on ollut saatavissa. Laskuperusteiden muuttumisesta johtuen esillä olevan katsauksen tiedot eivät ole suoraan verrattavissa Taloudellisissa Selvityksissä aikaisemmin julkaistuihin sodanaikaisiin maksutaselukuihin.²

¹ *Ragni Bärnlund*, Finland's Balance of Payments for 1945. Bank of Finland Monthly Bulletin 7—9/1946; for 1946, 7—9/1947; for 1947, 7—8/1948; for 1948, 9—10/1949; for 1949, 9—10/1950. — *K. H. Kahanpää*, Suomen maksutase vuonna 1945, Tilastokatsauksia 7—8/1946; vuonna 1946, 7—8/1947; vuonna 1947, 5—6/1948. — *Kaarlo Lindholm*, Suomen maksutase sodan jälkeen, Tilastokatsauksia 9—10/1949; Suomen maksutase vuonna 1949, Tilastokatsauksia 9—10/1950.

² *Ragni Bärnlund*, Suomen ulkomaiset maksusuhteet sodan aikana, Taloudellisia Selvityksiä 1945: II.

Suotuisimmissakin olosuhteissa maksutaseen laskeminen on hankala tehtävä. Siihen sisältyy niin moninaisia ilmiöitä, etteivät ne kaikki voi tulla tilastomiesten tietoon tai niitä ei edes voida ilmaista lukuina. Suuri osa ulkomaisista maksusuorituksista tapahtuu pankkien välityksellä. Erityisesti on näin ollut asian laita Suomessa samoin kuin useimmissa muissakin maissa sodan puhkeamisen jälkeen sovelletun valuutantarkkailujärjestelmän aikana. Valuutantarkkailu, tai pikemminkin sen aiheuttaja, valuuttapula, on vähentänyt valuutan siirtoja maasta toiseen, mikä luonnollisesti on vaikeuttanut suuresti ennen kaikkea pääomansiirtoja. Se tosiasia, että kaikkiin ulkomaisiin maksuihin on vaadittu Suomen Pankin lupa ja että toisaalta kaikki maahan tullut valuutta on täytynyt luovuttaa pankeille, ei kuitenkaan ole tehnyt näitä siirtoja tilastollisesti kovinkaan paljon helpommin selvitettäviksi. Niiden lukumäärä on erittäin suuri ja kasvaa sitä mukaa kuin normaalit, vilkkaat yhteydet palautuvat. Aikaisemmilta vuosilta ei näistä maksuista ollut saatavissa lainkaan käyttökelpoisia tietoja, mutta vuoden 1949 kevästä lähtien on Suomen Pankin valuutantarkkailuosasto tehnyt tilastoa valuuttatuloista ja -menoista. Aineiston laajuuden vuoksi on kuitenkin pidetty liian suuritöisenä kerätä kaikkia maksutaselaskelmien kannalta toivottavia tietoja. Muutamat aikaisemmin tuntemattomat erät on nyt kuitenkin voitu saada selvitettyiksi.

Samalla kun heikko valuuttatilanteemme pakotti alistamaan yksityisen ulkomaisen maksuliikkeen tarkan valvonnan alaiseksi, syntyi myöskin valuutan mustapörssi. Osa valuuttatuloista on käytetty laittomiin ostoihin tai ulkomaisiin sijoituksiin. Jossain määrin tämä on otettu huomioon maksutaseessa, esimerkiksi siten että ulkomaanmatkoihin käytettyä määrää on korotettu. Yleisesti katsoen on »mustat maksut» kuitenkin jätetty huomioon ottamatta. Tämä ei kuitenkaan aiheuttane suurta virhettä. Tiedetään tosin, että muutamina vuosina noin 5 % viennin ilmoitetusta arvosta ei ole tullut pankkien kassoihin. Suurimmaksi osaksi tämä erotus on todennäköisesti käytetty tavaraostoihin ja jollain tavoin »salakuljetettu» maahan, ja tältä osalta se on siten tullut huomioon otetuksi myös maksutaseen menopuolella. Ne valuuttatulot, jotka mahdollisesti on kätkeyty ulkomaisiin sijoituksiin tai talletettu salatuille tileille, täytyy sitä vastoin arvioimisperusteiden puuttuessa tässä yhteydessä jättää huomioon ottamatta. Esiintyvä yksityinen valuutanselvittely ei taas vaikuta taseen tasapainoon, vaan ainoastaan sen loppusummaan, koska menot ja tulot ovat yhtä suuret.

Joka kerta kun valuuttakursseja muutetaan, muuttuvat kaikki ulkomaiset arvot Suomen rahassa ilmaistuina. Jotta saisimme tulot ja menot sekä erilaiset maksusuoritukset täsmäämään, on maksutaselaskelmissa otettava huomioon, mihin vuodenaikaan maksu on tapahtunut, toisin sanoen, minkä kurssin vallitessa maksu on suoritettu. Tämä asian tila vaikeuttaa luonnollisesti työtä ja tekee sen mutkikkaammaksi. Sodan jälkeen on markan arvoa inflaation vuoksi useaan kertaan alennettu suhteessa muihin valuuttoihin, vuonna 1945 kolme

kertaa ja vuonna 1949 kaksi kertaa. Tämän lisäksi eräiden maiden valuuttatururit ovat muuttuneet asianomaisen maan oman rahanarvon muutoksien vuoksi.

Sodan aikainen ja sen jälkeinen epävarmuuden tila on järkyttänyt kansainvälistä luottamusta ostajan haluun ja kykyyn maksaa saamansa tavarat sekä että hänellä on tähän maksamiseen tarvittava viranomaisten lupa. Sen vuoksi myyjät ovat yleisesti vaatineet maksun valuuttavarauksena jo tavaraa tilattaessa. Joskus riittää, että pankki, jossa remburssi on avattu, varaa valuutan, joskus siirretään valuutta johonkin myyjän kotimaan pankkiin. Toisinaan avataan remburssi varsinaisia lainavaroja vastaan, toisinaan taas ulkomainen pankki on myöntänyt Suomen Pankille oikeuden ylittää tiliään remburssin määrällä. Vaihtoehtoja on useita, ja erityisesti nykyisen maksutavan synty- ja kehitysvaiheissa eri remburssityyppien kirjanpitotavat olivat niin erilaisia, että oli vaikeata saada selville, mikä merkitys kullakin erällä oli. Vasta nyt, kun järjestelmä vähitellen on vakiintunut, myös aikaisempien vuosien yhteydet ovat selvinneet. Tämä olkoon sanottu sen seikan puolustukseksi ja selitykseksi, että nyt on katsottu olevan välttämätöntä korjata aikaisemmin julkais- tun aineiston tietoja.

Laskuperusteet.

Esillä olevan selvityksen tarkoituksena on tutkia Suomen ulkomaisia maksu- suhteita sodan jälkeisinä kriittisinä vuosina, lähinnä vuosina 1945—1949, sekä ennakkotietoja käyttäen myös vuonna 1950. Toisaalta on todettava ulko- maankaupan juoksevat maksut, kauppalaivaston rahtitulot, matkustajaliikenteen aiheuttamat tulot ja menot, ulkomaisten velkojen korot sekä monet muut »näkyvät» tuonniin ja viennin erät. Nämä maksut muodostavat vaihtotaseen, jonka vastapuoleina ovat maan ulkomaisten saatavien ja velkojen muutokset, toisin sanoen pääomatase. Maksutaseesta puhuttaessa tarkoitetaankin tavallisesti juuri vaihtotasetta, ja sen tasapaino tai tasapainon puute ovat kaikkialla olleet vilkkaan pohdinnan kohteena. Jotta tasapainosta saataisiin oikea kuva, vaihtotasetta on kuitenkin täydennettävä lisäämällä siihen lainojen sovitut takaisinmaksut. Nämä maksut, jotka ovat pääomansiirtoja eivätkä suorituksia tavaroista tai palveluksista, on käsitteellisesti luettava pääomanliikkeisiin, mutta kuitenkin ne rasittavat asianomaisen maan juoksevaa maksukykyä.

Jos maan juoksevat ulkomaiset tulot tietyinä ajanjaksona ovat ylittäneet sen menot, ylijäämän on jollain tavoin tultava näkyviin pääomanliikkeissä. Se on joko lisännyt maan ulkomaisia saatavia, lähinnä valuuttavarantoa tai kultakassaa, tai pääomaa on sijoitettu ulkomaille tai velkoja lyhennetty. Jos taas maan juoksevat ulkomaiset menot tietyinä ajanjaksona ovat olleet suu-

remmat kuin juoksevat tulot, vaihtotaseen vajuus on täytynyt rahoittaa ennestään olleilla ulkomaisilla saatavilla, tai on tarkoitukseen lainattu uutta pääomaa. Jos tase on täydellinen ja oikea, vastaa vaihtotaseen nettovajasta saman suuruinen nettosaatavien vähennys, jolla vajuus on rahoitettu, ja vaihtotaseen ylijäämää vastaa yhtä suuri nettosaatavien lisäys. Aivan täydellinen tällainen laskelma tuskin voi olla, mutta täsmäysvirhe on kuitenkin tässä suhteessa varsin pieni. Erotus tulee esiteltävänä olevassa aineistossa näkyviin »Virheellisten ja poisjääneiden erien» kohdalla, joiden suuruus vuotta 1946 lukuun ottamatta vaihtelee 134 ja 430 miljoonan markan välillä ja on siten alle 1 % juoksevista tuloista ja menoista. Vuoden 1946 erotuksella on luonnollinen selityksensä, josta edempänä enemmän.

Aikaisemmissa maksutaselaskelmissa, vielä vuodelta 1947, sovellettiin niin laajalti kuin mahdollista Kansainliiton talous- ja raha-asiainjärjestön vahvistamia periaatteita. Sen jälkeen on eri maiden maksutasetilasto siirretty Kansainväliseen valuuttarahastoon, joka on tarkoitusta varten valmistanut uudet, yksityiskohtaiset ohjeet. Koska kansainvälinen vertailukelpoisuus kohottaa tilaston arvoa ja koska valuuttarahaston soveltamat periaatteet ovat osoittautuneet selviksi eivätkä ole herättäneet periaatteellisia erimielisyyksiä, on myöskin Suomessa katsottu oikeimmaksi siirtyä niitä noudattamaan. Tähän on sitäkin enemmän syytä, koska täten saadut tulokset soveltuvat maan kansantulon laskelmiin, mihin tarkoitukseen ei vanhojen laskutapojen mukaisia lukuja voitu käyttää.

Sille, joka haluaa käytellä maksutaselaskelmia esillä olevaa ajanjaksoa pitemmältä ajalta, olisi epäilemättä tärkeätä tietää, missä suhteissa noudatetut laskutavat eroavat toisistaan. Aikaisempien vuosien lukujen oikea vertaileminen on kuitenkin mahdotonta ilman perusteellista tutustumista alkuaineistoon. Tämä on melkoinen työ, joka on jätettävä toiseen kertaan.

Alkuperäisissä laskelmissa vuosilta 1945—1947 otettiin sotakorvaussuoritukset mukaan varsinaisen taseen ulkopuolella, vaihtotaseen tuloina, joita vastasi pääomapuolella yhtä suuri pitkäaikaisen velan vähennys. Nykyisen käytännön mukaan ne ilmoitetaan vientinä, jota vastaa yhtä suuri juokseva meno, »lahjoitus». Tästä on seurauksena, että sotakorvaussuorituksia ei lainkaan näy vaihtotaseen nettosummasta. Korvaussuorituksia ei kummankaan laskutavan mukaan ole pidetty todellisina maksuina, mutta ne on kuitenkin välttämätöntä ottaa mukaan laskelmaan, koska ne suuressa määrin vaikuttavat maan ulkomaiseen maksukykyyn. Samoin jätettiin entisten saksalais-saatavien siirto ensimmäisinä vuosina varsinaisten tulojen ulkopuolelle. Nytemmin ne jaetaan eri tulolajeihin, kuten tavarasuorituksiin, valuuttatuloihin, rakentamiseen jne., riippuen siitä missä muodossa maksusuoritus tapahtuu. Vastaavaa velkaa pidettiin aluksi lyhytaikaisena, mutta uusien periaatteiden mukaan se on kirjattava pitkäaikaisena ja velkaa lyhennettävä jokaisen suorituksen jälkeen.

Seuraavassa katsauksessa on otettu huomioon kauppalaivaston saamat bruttorahditulot, kun ne taas aikaisemmin laskettiin nettolukuina, siis laivojen ulkomaiset satamamenot vähennettyinä. Toinen muutos on se, että bruttorahdeista nyttemmin vähennetään se osa, joka lasketaan kotimaisten matkailijain suorittamaksi.

Aikaisemmin vähennettiin tuonnin arvosta ne vakuutusmaksut, jotka tuontitavaroista on suoritettu suomalaisille vakuutusyhtiöille ja jotka siis ovat jääneet kotimaahan. Nykyään ei tuonnin virallisesta cif-arvosta suoriteta tällaista vähennystä, mutta sen sijaan nämä vakuutusmaksut otetaan huomioon muiden vakuutustulojen yhteydessä.

Rahakullan liikkeitä on nykyään erotettu muista kullankäytännöistä ja viety pääomataseeseen. Pääomaliikkeiden laskeminen on muullakin tavoin muuttunut. Tärkein muutos on se, että lyhytaikaisten ja pitkäaikaisten sitoumusten ero on nyt käsitetty toisin, kuin Suomessa ennen oli tapana. Aikaisemmin erotettiin pääasiallisesti vakautetut ja vakauttamattomat sitoumukset. Jotta voitaisiin erottaa todella likvidit saatavat ja lyhytaikaiset velat sitoumuksista, joita ei lähitulevaisuudessa tarvitse suorittaa, on lyhyen velan juoksuajaksi nyttemmin määrätty korkeintaan yksi vuosi.

Lyhyistä veloista ja saatavista voidaan mainita, että erät aikaisemmin julkaistut tiedot, erityisesti sodan aikaisilta ja sen jälkeisiltä vuosilta, ovat olleet nettomääräisiä. Esillä olevassa kirjoituksessa on, mikäli mahdollista, käytetty bruttomääriä.

Yllä on mainittu ainoastaan eritä poikkeuksia aikaisemmin maksutase-laskelmiin sovelletuista periaatteista. Mitä eri erät yleensä tarkoittavat, selviää parhaiten seuraavasta yksityiskohtaisesta erittelystä.

Vaihtotase.

Vielä kauan välirauhanteon jälkeen syksyllä 1944 Suomi oli eristettynä ulkomaailmasta. Eristys oli tosiasiallisesti vielä täydellisempi kuin aikaisemmin, mahdollisia yhteyksiä kun oli ainoastaan Ruotsiin ja Neuvostoliittoon. Vasta vuoden 1945 lopulla avautui mahdollisuuksia yhteydenpitoon muuhun maailmaan. Jonkinlaisen kuvan saamiseksi siitä, miten vähäistä ulkomainen kauppavaihto oli, mainittakoon, että mainittuna vuonna viennin volyyymi oli 18 % vuoden 1938 tasosta ja tuonnin volyyymi vastaavasti vain 13 %. Sen jälkeen kun sulut ulkomaailmaan poistettiin, kansainvälinen kanssakäyminen sai uutta vauhtia. Sitä mukaa kuin vienti kohosi ja luottoja voitiin lisätä, lisääntyi myös tuonti helpottaen maassa vallitsevaa suurta tavarapulaa. Samanaikaisesti vilkastui palvelusten vaihto. Maan maksukykyä ovat kuitenkin rasittaneet raskaat sotakorvaussuoritukset, joskin niiden suhteellinen osuus maksutaseesta on vuosi vuodelta vähentynyt.

		1945			1946		
		Tulot	Menot	Netto- tulot	Tulot	Menot	Netto- tulot
Tavarat							
1	Kauppavaihto	5 250	7 170	-1 920	23 100	27 120	-4 020
2	Sotakorvaukset	8 170	—	8 170	8 780	—	8 780
3	Ei-monetaäärinen kulta	—	30	-30	—	0	-0
4	Matkailu	90	50	40	220	110	110
5	Kuljetus	920	290	630	2 740	900	1 840
6	Vakuutus	350	310	40	760	700	60
7	Korot	—	290	-290	—	890	-890
8	Ulkomainen edustus	20	70	-50	30	150	-120
9	Sekalaiset erät	0	20	-20	60	110	-50
Lahjat ja avustukset							
10	Sotakorvaukset	—	8 170	-8 170	—	8 780	-8 780
11	Muut	400	—	400	1 840	—	1 840
12	Vaihtotase yhteensä	15 200	16 400	-1 200	37 530	38 760	-1 230
13	Virheelliset ja poisjääneet erät			135			-4 878

Yllä olevassa taulukossa on esitetty vaihtotaseyhdistelmät vuosilta 1945—1950. Huolimatta siitä, että vuoden 1950 luvut olennaisilta osiltaan ovat karkeita arviolukuja, ne on kuitenkin otettu mukaan, koska ne joka tapauksessa osoittavat yleistä kehityssuuntaa. Ulkomaiset tulot nousivat 15 200 miljoonasta markasta vuonna 1945 peräti 106 790 miljoonaan vuonna 1950 ja menot samanaikaisesti 16 400 miljoonasta 111 150 miljoonaan markkaan. Nousua ei saa kuitenkaan kokonaisuudessaan laskea vaihdon kvantitatiivisesta kasvusta johtuneeksi. Päinvastoin sitä on arvosteltava ottaen huomioon inflaation edistyminen sekä sen aiheuttamat valuuttakurssien korotukset vuosina 1945 ja 1949. Jos kysymyksessä olevista luvuista halutaan eliminoida hintojen nousun vaikutus, olisi lähinnä käytettävä markan ulkomaista arvoa, mikä kuitenkin kohtaa teknillisiä vaikeuksia. Markan ulkomaista arvoa, samoin kuin jotain ulkomaan valuuttaa, esim. dollaria vertailuperusteena käytettäessä, syntyy sitä paitsi uusia vastuksia, koska ei vieraankaan maan valuutta ole säilyttänyt arvoaan. Vaikka myös tukkuhintaindeksin käyttöä vastaan voidaan esittää huomautuksia, se näyttää kuitenkin sopivimmalta, jos edes jossain määrin halutaan arvostella maksutaseen muutosten sisältöä.

Seuraavalla sivulla olevassa asetelmassa on tukkuhintaindeksin avulla laskettu vuoden 1938 rahanarvon mukaiset vaihtotaseen tulot ja menot (miljoonin markoin).

Asetelmasta huomataan, että Suomi vuonna 1949 oli ohittanut aallonpohjan ja että sen tavara- ja palvelussuoritusten kotimaiset arvot vetivät vertoja viimeisen rauhanvuoden 1938 vilkkaille ulkomaisille yhteyksille. Osa lisäyk-

1945—1950, milj. markkaa.

1947			1948			1949			*1950			
Tulot	Menot	Netto- tulot	Tulot	Menot	Netto- tulot	Tulot	Menot	Netto- tulot	Tulot	Menot	Netto- tulot	
45 110	48 010	--2 900	56 390	67 440	--11 050	65 010	69 480	--4 470	82 090	89 730	--7 640	1
10 410	—	10 410	11 559	—	11 550	12 230	—	12 230	7 850	—	7 850	2
—	—	—	—	—	—	100	20	80	—	10	--10	3
480	270	210	500	500	—	600	1 500	--900	700	2 000	--1 300	4
4 840	2 100	2 740	7 250	2 710	4 540	9 620	3 190	6 430	10 200	3 900	6 300	5
1 080	1 350	--270	1 460	1 910	--450	2 360	2 380	--20	2 400	2 400	—	6
—	1 290	--1 290	—	1 260	--1 260	—	1 470	--1 470	—	2 260	--2 260	7
380	160	220	250	200	50	400	250	150	300	400	--100	8
270	180	90	430	220	210	2 840	1 890	950	2 800	2 500	300	9
—	10 410	--10 410	—	11 550	--11 550	—	12 230	--12 230	—	7 850	--7 850	10
1 390	—	1 390	1 390	—	1 390	880	90	790	450	100	350	11
63 960	63 770	190	79 220	85 790	--6 570	94 040	92 500	1 540	106 790	111 150	--4 360	12
		--430			--147			--378			--390	13

	Koko vaihtotase vuoden 1938 markkoissa		Vaihtotase ilman sotakorvaussuorituksia vuoden 1938 markkoissa	
	Tulot	Menot	Tulot	Menot
	1938	9 700	9 290	9 700
1945	3 958	4 271	1 831	2 143
1946	6 234	6 512	4 776	5 053
1947	8 834	8 808	7 396	7 370
1948	8 287	8 974	7 078	7 766
1949	9 765	9 605	8 495	8 335
*1950	9 621	10 014	8 914	9 306

sestä, noin 1 %, on luettava siitä seikasta johtuvaksi, että numerotiedot nyt ovat tarkempia kuin aikaisemmin. Osalle näistä tavaroista ja palveluksista ei saatu vastiketta, mutta ne vähensivät jäljellä olevan sotakorvauksen ja muiden senkaltaisten velvoitteiden määrää. Miten paljon tavaroita ja palveluksia maan asukkaat kysymyksessä olevina vuosina saattoivat vaihtaan hankkia itselleen, saa parhaiten selville vähentämällä menoista sotakorvaussuorituksina ulkomaille annetut »lahjoitukset». Vuonna 1945 nämä vähennetyt menot olivat ainoastaan 23 % perusvuoden vastaavasta määrästä, mutta nousivat sen jälkeen vuosi vuodelta, kunnes ne vuonna 1950 olivat yhtä suuret kuin vuonna 1938. Huomautettakoon, että tämä sodanjälkeinen nousu on ollut mahdollinen vain ulkomaista velkaa lisäämällä.

On tunnettu tosiasia, että k a u p p a t a s e muodostaa maksutaseen tärkeimmän osan. Joskin vaihtotaseeseen voivat vaikuttaa muutkin tekijät kuin ulkomaankaupan tulos, tämä on kuitenkin ratkaisevin maksutaseen yleiselle muodostumiselle.

Tässä tutkimuksessa esitetyt vienti- ja tuontitavaroiden määrät eroavat virallisen kauppatilaston mukaisista. Vientiluvut on saatu seuraavasti (miljoonin markoin):

	1945	1946	1947	1948	1949	*1950
Vapaa vienti (fob) kauppatilaston mukaan ¹	5 230	23 050	43 200	55 250	64 460	81 420
Puuttuvat ahtauskustannukset	20	50	140	110	120	150
Kullan vienti	—	—	—	—	—100	—0
Neuvostoliitolle siirretyt saksalaissaatavat	—	—	1 770	1 030	530	520
Sotakorvaus	8 170	8 780	10 410	11 550	12 230	7 850
Vienti yhteensä	13 420	31 880	55 520	67 940	77 240	89 940

Kauppatilastossa ilmoitetaan vientiarvot vapaasti laivassa (fob), ahtauskustannukset mukaan luettuina, mutta muutamien tavaralajien, erityisesti eräiden puutavaroiden, arvot ilman viimeksi mainittuja kustannuksia. Tämä on otettu huomioon lisäämällä viennin arvoon niiden arvioidut ahtauskustannukset. Varsinainen kullan vienti kuuluu joko pääomanliikkeisiin tai erillisenä vaihtotaseeseen, riippuen siitä, onko vienti tapahtunut rahaviranomaisten välityksellä vai jollain muulla tavalla. Kultaa vietiin vain vuonna 1949. Valuuttojen hankkimiseksi tänä ajanjaksona suoritettut rahakullan myynnit eivät tienneet kullan kuljetusta vaan ulkomailla olleiden kultatalletusten omistussiirtoja.

Rauhansopimuksen mukaan Suomi on velvollinen luovuttamaan Neuvostoliitolle erinäisiä saksalaisia saatavia yhteismäärältään melkein 6 miljardia markkaa. Siltä osaltaan kuin luovutus tapahtui tavaroina, se on kauppatilastossa vuosina 1947—1949 laskettu mukaan viennin arvoon, mutta vuonna 1950 jätetty viennin ulkopuolelle. Yllä olevassa asetelmassa nämä tavarat on kaikkina kysymyksessä olevina vuosina ilmoitettu erillisinä, ei kuitenkaan kauppatilaston vaan Suomen Pankin erikoistilin mukaisina. Tämä sen vuoksi, että luvut täsmäisivät pääomataseen vastaavien velanlyhennysten kanssa. Vuoden 1950 lopussa luovutus oli käytännöllisesti katsoen loppuun suoritettu (ks. s. 41). Sotakorvaussuoritukset on tässä ilmoitettu valtion todellisten kustannusten mukaisina, samanlaisina kuin kauppatilastossa. Varsinkin välittömästi sodan jälkeen sotakorvaussuoritukset vaativat hyvin suuren osan viennin arvosta. Vuonna 1945 lankesi peräti 61 % viennin arvosta niiden osalle, mutta suhdeluku on pienentynyt kaupan elpyessä. Jo seuraavana vuonna vastaava luku oli 28 %,

¹ Neuvostoliitolle siirretyt saksalaissaatavat vähennetty vuosina 1947—1949.

ja sen jälkeen kun korvausvelvollisuutta supistettiin, suhde laski vielä nopeammin ja oli vuonna 1950 vain 9 % koko viennistä. Virallisesti on korvaustilää hyvitetty seuraavilla määrillä.

	Miljoonaa sotakorvausdollaria
1944	2.9
1945	57.6
1946	37.8
1947	36.0
1948	24.6
1949	26.3
1950	14.2
Yhteensä	199.4

Vuoden 1950 lopussa oli suorituksista jäljellä 27.1 miljoonaa dollaria.

Kaupallisen viennin arvo on tasaisesti kohonnut, mutta tähän on vaikuttanut myös hintojen nousu. Kuitenkin myös viennin volyyymi on kasvanut vuosi vuodelta. Kauppatilaston mukaan sen kehitys on ollut seuraava verrattuna samanaikaiseen vientihintojen nousuun.

	Viennin volyyymi (1938 = 100)	Vientihinnat (1938 = 100)
1945	18	345
1946	46	610
1947	63	897
1948	66	1 056
1949	78	1 020
1950	86	1 145

Tässä tutkimuksessa käytetty tuonnin arvo on laskettu seuraavalla tavalla (miljoonin markoin):

	1945	1946	1947	1948	1949	*1950
Tuonti (cif) kauppatilaston mukaan	6 820	24 280	46 970	66 370	66 280	89 110
Aliarviinnista johtuva ar- vonkorjaus	180	1 500	—	—	2 350	—
Salakuljetus	30	70	120	170	230	300
Tavaralahjat	170	1 270	920	900	630	330
Sähkön osto	—	—	—	—	10	—
Kullan tuonti	-30	0	—	—	-20	-10
Yhteensä	7 170	27 120	48 010	67 440	69 480	89 730

Tulliin ilmoitetaan tuonnin arvoksi tavaran se hinta, jonka ostaja on joutunut siitä maksamaan, sekä sen lisäksi vakuutukset ja rahti (cif). Jos tavara on maksettu remburssilla, ilmoitetaan sen suomenmarkkamääräinen hinta sillä hetkellä, kun remburssi avattiin pankissa. Jos remburssin kestoaikana on

tapahtunut valuuttakurssin muutoksia, ilmoitettu tavaranhinta on siis vanhan, eikä uuden kurssin mukainen, kuten sen pitäisi olla, jotta tuonnin arvo olisi yhtäpitävä muun maksutaseen kanssa. Jotta tämä yhdenmukaisuus saavutettaisiin, kurssinmuutoksesta johtuva tuonnin aliarviointi on likimääräisesti korjattava ja määrä lisättävä viralliseen arvoon. Salakuljetuksen laajuutta on mahdotonta täsmällisesti määritellä, mutta olettamalla, että takavarikoidun salakuljetustavarain arvo osoittaa koko salakuljetuksen arvon muutoksia, saadaan summittainen arvio maahan laittomasti kuljetetusta tavarasta. Suuremmaksi kuin salakuljetuksen arvo lasketaan viime vuosina maahan saatujen lahjatavaroiden arvo. Erityisesti heti sodan jälkeen ne muodostivat tervetulleeseen lisän tavaravarastoihimme. Kullin tuonti on ollut vähäistä, ja se, samoin kuin vastaava vientikin, on vaihtotaseessa erillisenä eränä. Rahakullin ostot kuuluvat pääoman liikkeisiin, eivätkä ne todellisuudessa ole aiheuttaneet tuontia.

Viennin nopean kohoamisen ja luottojen avulla on myös tuontia voitu lisätä. Tällä seikalla on ollut ratkaiseva merkitys siirryttäessä taas normaaleihin oloihin. Suotuisasti vaikutti myös se seikka, että tuontihinnat pitkän aikaa olivat hyvin edulliset vientitavaroiden hintoihin verrattuina. Kauppatilastosta saamme seuraavan sarjan tuonnin volyymin kehityksestä. Vertailun vuoksi esitetään myös tuontihintaindeksi samoilta vuosilta.

	Tuonnin volyyymi (1938 = 100)	Tuontihinnat (1938 = 100)
1945	13	627
1946	37	793
1947	67	841
1948	88	917
1949	81	978
1950	87	1 242

Sodan jälkeen ulkomaankauppa on joka vuosi ollut negatiivinen, tuonnin arvo on aina ylittänyt viennin, välistä hyvinkin paljon. Aivan toinen on tilanne, jos tarkastellaan koko tavaravaihtoa, sotakorvaustoimitukset mukaan luettuina. Silloin huomataan, että maasta vietyjen tavaroiden arvo vuosittain on ylittänyt tuontitavaroiden arvon.

Matkustajaliikenteen vaikutusta maksutaseeseen on erittäin vaikea selvittää. Menopuolen laskelmat perustuvat valuutantarkkailun keräämään aineistoon, mutta ennen vuotta 1949 ei ollut mitään todellisia tietoja tuloista. Ne oli sen vuoksi arvioitava Suomessa käyneiden matkustajien lukumäärän perusteella. Ainoastaan vuodelta 1949 on saatavissa todella kerättyjä tietoja. Niin kauan kuin matkustajille myönnettiin vain hyvin niukasti valuitta, maan matkustustulot olivat näiden epävarmojen laskelmien mukaan jonkin verran suuremmat kuin menot. Kahtena viimeisenä vuotena, jolloin valuittoja on myönnetty runsaammin, syntyi sitä vastoin huomattava lisämeno,

jonka on vuonna 1949 laskettu olleen 900 miljoonaa ja vuonna 1950 ennakoarvion mukaan vielä enemmän eli noin 1 300 miljoonaa markkaa.

Kaupan jälkeen tärkeimmällä sijalla ovat kuljetukset. Varsinkin kauppalaivaston rahtitulot nousevat huomattaviin summiin. Ainoastaan laivojen bruttorahdeista on mahdollisuus saada tietoja, mutta epätietoista on, miten suuri osa niistä on käytetty ulkomailla. Erään asiantuntijan arvion mukaan laivat käyttivät 35 % bruttorahdeistaan ulkomailla.¹ Esillä olevassa laskelmassa on käytetty tätä suhdelukua. Virheellisten päätelmien estämiseksi, joita toisinaan tässä yhteydessä on tehty, mainittakoon, että jäljelle jäävä rahtitulojen osa tosin tulee Suomen hyväksi tulona, mutta luonnollisesti se ei muodosta mitään laivanvarustamoiden nettotuloa. Lisättäköön vielä, että rahtitulot sisältävät myös kotimaisten ostajien tuontitavaroistaan suorittamat rahdit, joita oikeastaan ei olisi otettava huomioon tässä yhteydessä. Tämän rahtitulojen osan suuruutta ei tunneta. Se sisältyy kuitenkin samansuuruisena tuonnin menoiksi, joten se kohottaa taseen tuloja ja menoja samalla määrällä ja siten häviää nettosummasta. Rahtituloista on sitä vastoin vähennetty se osa, jonka suomalaisten matkustajien arvioidaan suorittaneen. Rahtitulojen ja arvioitujen, laivojen aiheuttamien säännöllisten menojen lisäksi on otettu huomioon laivojen korjauskustannukset sekä vuonna 1949 myös 1 090 miljoonan markan tuloerä, joka on saatu sodan aikana takavarikoitujen laivojen korvaukseksi. Edelleen esiintyvät taseessa kahtena viimeisenä vuotena Porkkalan alueen rautatieliikenteen aiheuttamat kustannukset. Taseen ulkopuolelle on toistaiseksi jätetty ilmaliikenne, josta ei ole ollut tietoja saatavissa. Kaiken kaikkiaan kuljetukset tuottavat säännöllisesti suuren nettotulon, joka vuonna 1949 läheni 6 1/2 miljardia markkaa ja vuonna 1950 todennäköisesti oli melkein yhtä suuri.

Vakuutuslaitosten ulkomaiset liiketoimet vastaavat suurin piirtein toisiaan. Joinakin vuosina ne ovat osoittaneet ylijäämää, joinakin taas alijäämää.

Suuren osan valuuttatuloistamme nielevät ulkomaisten velkojen korot, ja määrä nousee yhä. Lisäys johtuu ensinnäkin siitä, että maamme ulkomainen velka on sodan aikana ja sen jälkeen suuresti kasvanut. Lisäksi korot ja kuoletukset ovat useita vuosia nauttineet maksuajan lykkäystä, mutta nyttemmin korot maksetaan taas täysimääräisinä. Osittain maksut on kuitenkin järjestetty korvaussuorituskauden jälkeen tapahtuviksi, niin että ne kasvavat vuoden 1952 jälkeen. Vuonna 1949 korkokustannukset nousivat 1 470 miljoonaa markkaan ja seuraavana vuonna 2 260 miljoonaa.

Muualla mainitsemattomat julkiset maksut, kuten ulkomaiset edustuskustannukset yms., vaativat tavallisesti enemmän valuuttoja kuin mitä ne tuottavat. Poikkeuksen muodostavat eräät vuodet, jolloin täällä on

¹ Henrik Ramsay, Sjöfartens bidrag till betalningsbalansen, Företagande, ekonomi och teknik, festskrift tillägnad Marcus Wallenberg, Stockholm 1950.

sijoitettu suuria pääomia lähetystörakennuksiin tai maallamme on ollut erityistä tuloa esimerkiksi ulkomailla sijaitsevan omaisuuden myynnistä.

Vuodelta 1949 on ollut saatavissa tietoja erilaisista sekalaisista eristä, jotka aikaisemmin oli täytynyt jättää pois laskelmista. Näihin kuuluvat asiamiesten proviisiot, palkat ja palkkiot, filmivuokrat, patenttioikeudet, uutispalvelu ja monet muut vähäisemmät erät. Vuonna 1949 ne tuottivat yhteensä 950 miljoonan markan ylijäämän, ja samoin päättynee myös seuraava vuosi tältä erää ylijäämään.

Edellisten lisäksi ovat laskelmissa mukana lahjat ja avustukset, jotka toivat suurta helpotusta sodanjälkeisissä vaikeuksissamme. Suurin oli lahjatulva vuonna 1946, jolloin kokonaista 5 % kaikista tuloista saatiin lahjoina. Ne tulivat maahan osittain tavaralahjoina, joiden arvo selviää edellä esitetystä tuontitavaroiden yhdistelmästä. Lopun muodostivat eri tarkoituksiin saadut käteiset raha-avustukset. Tämän otsikon menopuolen muodostaa miltei kokonaan sotakorvaussuoritusten vasta-arvo.

Muutamin sanoin on tämän lisäksi selvitettävä niitä virheellisiä ja poisjääneitä eriä, jotka on otettu huomioon vaihtotaseessa. Tämän kirjoituksen johdannossa on jo mainittu, että jos laskelma on täydellinen ja oikea, vaihtotase ja pääomatase vastaavat täysin toisiaan. Käytännössä tätä on tuskin mahdollista toteuttaa, ja kuten verrattaessa vaihtotasetta alla esitettyihin vuosien 1945—1950 pääomataseisiin ilmenee, ei täydellisen yhtäpitävyyden saavuttaminen ole tässäkään onnistunut. Erotus on otettu huomioon yllä mainitun otsikon kohdalla. Määrä on ollut merkitykseltään vähäinen, mutta vuonna 1946 saatiin luottoja ja kulutettiin lyhytaikaista pääomaa paljon enemmän kuin vaihtotaseen vajuus olisi edellyttänyt. Erotus nousi 4 878 miljoonaan markkaan eli yli 6 %:iin koko vaihdosta. Tätä ei voida selittää johtuvaksi muusta kuin sotavuosina lamassa olleen kauppamme nopeasta vilkastumisesta. Laskelmissa oletetaan, että todellinen maksusuoritus, erikoistapauksia lukuun ottamatta, tapahtuu samalla kertaa kun tavarat ohittavat tullin. Tosiasiallisesti maksu kuitenkin viipyy jonkin aikaa, josta on seurauksena, että tuonnin osalta saadaan ja viennin kohdalla taas myönnetään lyhytaikaista luottoa. Tämän luoton määrää ei tunneta, mutta niin kauan kuin se on yhtä suuri vuoden alussa ja lopussa, tai tuonti ja vienti lisääntyvät yhtä paljon, se ei näy laskelmista. Asia on kuitenkin toinen, jos kauppa kehittyy niin voimakkaasti kuin vuonna 1946. Voidaan olettaa, että vientiä oli huomattavasti maksamatta vuoden lopulla, jopa paljonkin enemmän kuin sen alussa. Jos tunnettaisiin tämän saatavan lisäys, olisi mahdollisuus vähentää se koko nettovelan lisäyksestä. Tuonnin tuntematon luotonlisäys oli luultavasti pienempi, koska senaikainen tuonti suurelta osaltaan maksettiin remburseilla ja siten suoritettiin välittömästi tavaraa vastaanotettaessa. Vientisaatavien lisäystä ei sen vuoksi tällä kertaa vastannut samansuuruinen tuonnin aiheuttama velan lisäys.

Rahanarvon voimakas aleneminen vaikeuttaa vaihtotaseen yksityiskoh- taista tarkastelua. Kuitenkin on huomattavissa tiettyä samankaltaisuutta eri tekijöiden keskinäisessä asemassa. Tuloista tuottivat kaikki maasta viedyt tavarat 88—82 %. »Sotakorvauslahjoitukset» vaikuttavat menojen keskinäiseen suhteeseen, mutta jos jätämme ne laskelman ulkopuolelle, on jäljelle jäävistä menoista 87—91 % käytetty tuonnin maksamiseen. Varma tulolähde on kauppa- laivastomme, joka vuosittain hankkii melkoisia tulomääriä, kun taas toisaalta koronmaksut vaativat suuria kustannuksia. Tulojen ja menojen muut erät ovat yleensä päättyneet ylijäämään, joka kuitenkin on häviämässä taseesta, varsinkin kun matkailun nettomenot ovat nousseet voimakkaasti, ja taas ulko- maiset lahjat, kuten luonnollistakin, ovat supistuneet vähäisiksi.

Kokonaisuudessaan on vaihtotaseessa syntynyt alijäämää kaikkina muina vuosina paitsi vuonna 1947, jolloin tulot ja menot olivat melkein pä tasoissa, sekä vuonna 1949, jolloin tase päättyi 1 540 miljoonan markan ylijäämään. Seuraavissa kappaleissa tarkastellaan lähemmin lisämenojen rahoittamista ja sen yhteydessä syntyneitä kysymyksiä.

Pääomanliike.

Suomen on tuskin koskaan ollut mahdollista tehdä ulkomaisia sijoituksia, ja viime vuosina niitä ei ole tehty lainkaan. Aikaisemmin esiintyneitä ulko- maiden suoria pääomansijoituksia Suomeen ei ole ollut sodan jälkeen, paitsi mahdollisesti varastojen lisäysten muodossa. Suomi ei myöskään ole voinut myöntää luottoja. Pitkäaikaisen pääoman liikettä esiintyy sen vuoksi ainoas- taan lainanottona ja -lyhennyksinä. Tähän pääomaan luetaan kuuluviksi sitoumukset, joiden juoksuaika on enemmän kuin 12 kuukautta. Kansain- välinen valuuttarahasto asettaa tämän pitkä- ja lyhytaikaisten sijoitusten ra- jaksi. Itse asiassa tällainen raja on mielivaltainen, mutta vuoden juoksuaika erottaa kuitenkin tilapäiset vapaat valuuttavarannot pitkäaikaisista saata- vista.¹

Pääomat jaetaan seuraavassa yksityisiin sekä valtion laitosten ja pankkien pääomiin. Valtion laitoksia ovat tässä tapauksessa valtiokonttori ja Suomen Pankki. Pankeilla tarkoitetaan talletuspankkeja, käytännössä siis liikepank- keja, koska tavallisesti talletuspankeista vain näillä on ulkomaisia sitoumuksia. Eräessä suhteessa tässä käytetty jaoittelu on tavallisuudesta poikkeava: valtion sitoumuksiin on luettu myös valtion takaamat sitoumukset.

Näiden periaatteiden mukaan saamme seuraavan taulukon vuosien 1945— 1950 pääomanliikkeestä. Pitkäaikaisen pääoman muutokset on lueteltu yksi-

¹ *International Monetary Fund, Balance of Payments Yearbook 1938 · 1946 · 1947, s. 7—8. Washington, USA, 1949.*

Pääomatase vuosina
Saatavien ja velkojen

		1945			1946		
		Saa- tavat	Velat	Netto- saa- tavat	Saa- tavat	Velat	Netto- saa- tavat
Yksityiset							
1	Pitkäaikainen pääoma	—	—22	22	—	—61	61
2	Lyhytaikainen pääoma	45	—158	203	175	955	—780
Julkiset laitokset ja pankit							
Pitkäaikainen pääoma							
3	Käytetyt luotot	—	1 172	—1 172	—	10 771	—10 771
4	Arvopaperit	—	—	—	—	—2	2
5	Sopimuksen mukaiset takaisinmaksut ..	—	—77	77	—	—1 576	1 576
6	Muut	—	—	—	—	5 988	—5 988
7	Lyhytaikainen pääoma	2 950	3 037	—87	—1 358	—11 584	10 226
8	Monetäärinen kulta	—108	—	—108	—434	—	—434
9	Pääomatase yhteensä	2 887	3 952	—1 065	—1 617	4 491	—6 108

tellen, kun taas lyhytaikaisen pääoman muutokset on ilmoitettu vuoden alussa ja lopussa olleen tilanteen erotuksena. Jos valuuttakurssit ovat oleellisesti muuttuneet, kuten vuosina 1945 ja 1949, jolloin kaikki kurssit nousivat, on lyhytaikaisen pääoman muutokset laskettu kunkin kurssin aikana erikseen, niin että on voitu selvittää maksutilanteen todelliset muutokset, ilman kurssinmuutosten aiheuttamia agiotappioita tai -voittoja.

Yksityinen pääomaliike on sodan jälkeen ollut melkein kokonaan lyhytaikaista. Todennäköisesti ei olisi ollut saatavissa lainoja ilman valtion takuuta, koska keskinäinen luottamus ei ole vielä palautunut kansainvälisillä rahamarkkinoilla. Toisaalta on jäljellä vain mitätön määrä vanhoja obligaatiolainoja, joiden lyhennykset ovat pieniä. Yksityisten lyhytaikaisten sitoumusten muutoksilla on suurempi merkitys. Edellä vaihtotasetta tarkasteltaessa mainittiin virhelaskelmien ja puuttuvien erien kohdalla, ettei tunneta sen luoton määrää, joka syntyy tuonnin ja viennin maksujen viivästyessä. Luultavimmin on sitä paitsi muita pääomansiirtoja — sekä laillisia että laittomia — joita maksutaselaskelmissa ei ole otettu huomioon. Tiedossa olevat saatavat, kuten talletukset tai muut senkaltaiset, olivat aivan merkityksettömiä ja muuttuivat vähän vuodesta toiseen. Sitä vastoin vuoden 1949 lopulla tuontitavaroitten etumaksut lisääntyivät samanaikaisesti, kun äsken mainitut säännölliset maksujen viivästykset vähenivät. Vuoden lopulla nimittäin kiirehditettiin suorittamaan eräitä selvitysdollarimaksuja, koska kurssia ei ollut nostettu virallisen dollarin devalvoinnin yhteydessä syksyllä 1949 ja nyt odotettiin, että korotus pantaisiin toimeen vuoden vaihteessa. Näiden maksujen laske-

1945—1950, milj. markkaa.

lisäys tai vähennys (—).

1947			1948			1949			*1950			
Saa- tavat	Velat	Netto- saa- tavat	Saa- tavat	Velat	Netto- saa- tavat	Saa- tavat	Velat	Netto- saa- tavat	Saa- tavat	Velat	Netto- saa- tavat	
—	—44	44	—	—47	47	—	—41	41	—	3	—3	1
7	3 443	—3 436	158	—994	1 152	1 844	—1 346	3 190	—1 230	5 501	—6 731	2
—	8 207	—8 207	—	7 221	—7 221	—	5 496	—5 496	—	3 386	—3 386	3
—	—26	26	—	—84	84	—	—112	112	—	—199	199	4
—	—3 444	3 444	—	—1 601	1 601	—	—3 954	3 954	—	—3 011	3 011	5
—	—1 882	1 882	1 034	—1 446	2 480	—	—862	862	—	—260	260	6
6 630	623	6 007	—4 579	1 095	—5 674	3 049	4 552	—1 503	1 716	1 603	113	7
—	—	—	814	—	814	2	—	2	1 787	—	1 787	8
6 637	6 877	—240	—2 573	4 144	—6 717	4 895	3 733	1 162	2 273	7 023	—4 750	9

taan tilapäisesti lisänneen nettosaatavia kysymyksessä olevana ajankohtana likimain 1 600 miljoonaa markkaa. Vuonna 1950 saatavat jälleen vähenivät 1 230 miljoonaa markkaa suurista tuontiennakoista huolimatta. Lyhytaikaiset yksityiset velat ovat suurimmaksi osaksi vientiennakkoja. Useimmat näistä ovat tosin Suomen Pankin takaamia, mutta ne luetaan siitä huolimatta yksityisiin luottoihin kuuluviksi. Varsinkin vuonna 1947 vientiennakot olivat suuria, ja yksityisten velkojen kokonaismäärä nousi 3 443 miljoonaa markkaa. Kahden seuraavan vuoden aikana ne jälleen laskivat noustakseen uudelleen 5 501 miljoonaa vuonna 1950. Tämä huomattava summa vaikutti ratkaisevalla tavalla asianomaisen vuoden maksutaseeseen tekemällä mahdolliseksi suuren tuontiylijäämän, vaikka pitkäaikaiset lainat eivät lisääntyneetkään.

Joskin valtion ja Suomen Pankin jälleerakennuskauden aikana saamat ulkomaiset pitkäaikaiset luotot nousevat huomattaviin määriin, ei velkaantuminen kuitenkaan ole ollut niin valtavaa, kuin ehkä nopeasti suoritettun elvyttämisprosessin perusteella voisi olettaa. Oikean kuvan saamiseksi tilanteesta on uutta luoton määrää verrattava vanhojen lainojen samanaikaisiin takaisinmaksuihin.

Suomi on saanut luottoa monesta eri maasta. Seuraavalla sivulla oleva taulukko osoittaa eri vuosina käytetyt lainamäärät miljoonin markoin päivän kurssin mukaan muunnettuina.

Varsinkin alkuvaikeuksissa lainat olivat suureksi avuksi, kun oli uudelleen avattava ulkomaiset kauppayhteydet, vaikka valuuttavarastot olivat tyhjinä. Lainojen määrä oli suurimmillaan vuonna 1946, mutta sen jälkeen se on vuosi

	1945	1946	1947	1948	1949	*1950
Alankomaat	—	66	27	—	—	—
Argentiina	—	—	776	3 341	2 485	146
Belgia	—	—	—	—	408	443
Brasilia	—	857	476	3	49	—
Colombia	—	—	137	538	—	—
Englanti	—	257	1 814	300	175	8
Islanti	—	27	—	—	—	—
Jälleenrakennuspankki	—	—	—	—	236	1 647
Norja	—	—	110	—	—	—
Ranska	—	1	—	—	—	—
Ruotsi	1 172	2 386	583	28	—	—
Tanska	—	—	55	34	46	—
Yhdysvallat	—	7 177	4 229	2 977	2 097	1 142
Yhteensä	1 172	10 771	8 207	7 221	5 496	3 386

vuodelta laskenut. Vuonna 1945 oli Ruotsi ainoa lainanantajamme; ja se lisäsi luotonantoaan vielä seuraavana vuonna. Lainat olivat erittäin tärkeitä, kun sotakorvausteollisuus oli saatava vauhtiin. Viimeksi mainitusta vuodesta lähtien saatiin suuria luottoja Yhdysvalloista, aluksi yleensä kulutustavaroiden ostoihin, mutta myöhemmin yksinomaan koneiden ja raaka-aineiden hankkimiseen. Sen lisäksi myös Kansainvälinen jälleenrakennuspankki myönsi Suomelle luottoa vuosina 1949 ja 1950. Etelä-Amerikan valtiot, ennen muita Argentiina, antoivat luottoja omien tuotteittensa ostoon. Belgiasta saatiin laina ratakiskojen ostamiseen. Lukuun ottamatta pieniä Islannista ja Norjasta saatuja määriä, lainojen loppuosan muodostivat valtion takaamat puolipitkät luotot, jotka oli myönnetty laivojen ostoa varten. Myös osa dollari-luotosta oli tämän luonteista.

Samaan aikaan lyhennettiin sekä vanhoja että uusia lainoja sopimuksen mukaan seuraavasti (miljoonin markoin):

	1945	1946	1947	1948	1949	*1950
Alankomaat	—	26	48	—	7	2
Argentiina	—	—	—	—	803	—
Brasilia	—	—	—	—	5	—
Englanti	1	116	1 960	1 047	929	139
Islanti	—	—	27	—	—	—
Jälleenrakennuspankki	—	—	—	—	—	300
Norja	—	—	5	—	—	—
Ranska	—	1	24	5	170	30
Ruotsi	—	1 411	629	40	317	170
Tanska	—	—	55	17	62	4
Yhdysvallat	76	22	696	492	1 661	2 366
Yhteensä	77	1 576	3 444	1 601	3 954	3 011

Eräät sodanjälkeiset lainat ovat olleet puolipitkiä. Nämä on suureksi osaksi jo maksettu takaisin. Useiden muiden, mutta ei kaikkien lainojen kuoletukset alkavat sotakorvauskauden loputtua, eräissä tapauksissa vasta vuonna 1954. Ruotsista saatujen luottojen kuoletukset ovat melkein kauttaaltaan nauttineet maksuajan pidennystä, joka päättyy vasta vuonna 1959. Ruotsalaisia puolipitkiä luottoja, samoin kuin vähäisessä määrässä myös eräitä vanhoja obligaatiolainoja, on sitä vastoin lyhennetty. Englannin myöntämistä lainoista kuolettiin eräs talvisodan aikainen sotatarvikeluotto sekä vanhoja obligaatiolainoja ja puolipitkiä valtion takaamaa, laivojen ostoon myönnettyä luottoa. Ranskalle takaisin maksetut lainat olivat valtaosaltaan talvisodan aikaisia.

Sopimuksen mukaisten kuoletusten lisäksi on pieniä obligaatioeriä ostettu takaisin ennen erääntymispäivää. Suurempi merkitys kuin näillä ostoilla on entisillä saksalaissaatavilla, jotka rauhansopimuksen mukaan on luovutettava Neuvostoliitolle. Niiden kokonaismääräksi vahvistettiin 5 988 miljoonaa markkaa, mikä määrä vuonna 1946 tässä tilastossa siirrettiin pitkäaikaiseen velkaan. Alkuaan kirjattiin saksalaissaatavat lyhytaikaisena velkana, 1 350 miljoonaa markkaa selvitystilillä ja 4 638 miljoonaa markkaa »muina velkoina». Maksusuoritukset on pääomanliikkeessä otettu huomioon nimikkeessä »muu pitkäaikainen pääoma». Vuoden 1950 päättyessä oli velkaa jäljellä vain 10 miljoonaa markkaa. Osa maksetusta määrästä sijoitettiin kuitenkin Suomeen ja tässä muodossa se jäi ulkomaisena velkana maksetuseeseen, minkä johdosta tämän tilin nettomaksut ulkomaille nousivat vain 4 050 miljoonaa markkaan. Vuonna 1948 saman nimikkeen saatavat lisääntyivät 1 034 miljoonaa markkaa, mikä suoritettiin Kansainväliselle jälleenrakennuspankille Suomen osuutena.

Jotta rahanarvon muutoksista huolimatta saataisiin keskitetty kuva kaikista yksityisten ja julkisten pitkäaikaisten velkatilien muutoksista tarkasteltavana ajankohtana, on nimellisarvot muunnettava yhteismitallisiksi. Tähän on osaksi käytetty tukkuhintaindeksiä, osaksi dollarin asianomaisen päivän kurssia. Täten saadaan seuraavat arvot lausuttuina miljoonin markoin ja dollarein.

	Nimellinen markkamäärä		Vuoden 1938 hintatason mukaan		Muunnettuna dollareiksi	
	Käytetty	Maksettu takaisin	Käytetty	Maksettu takaisin	Käytetty	Maksettu takaisin
1945	1 172	99	305	26	22	1
1946	10 771	1 639	1 789	272	79	12
1947	8 207	6 476	1 134	894	60	48
1948	7 221	3 628	755	379	53	27
1949	5 496	4 969	571	516	30	30
*1950	3 508	3 589	316	323	15	15
	36 375	20 400	4 870	2 410	259	133

Nimellisarvon mukaan velanlyhennykset vastasivat 56 % uusien lainojen määrästä, kun taas dollareissa laskettuna vastaava suhdeluku oli 51 %. Erotus johtuu siitä, että luottoja otettiin eniten heti ensimmäisinä sodan jälkeisinä vuosina, jolloin markan arvo oli korkeampi kuin myöhemmin takaisinmaksujen alkaessa. Ottolainaus saavutti huippunsa vuonna 1946, kun taas kuoletukset olivat seuraavana vuonna varsin suuret. Vuonna 1949 maksettiin takaisin melkein yhtä paljon kuin otettiin uusia lainoja. Seuraavana vuonna olosuhteet kääntyivät päinvastaisiksi, niin että takaisinmaksut jonkin verran jopa ylittivätkin luotonoton. Kuuden vuoden luotonoton yhteenlaskettu määrä oli 259 miljoonaa dollaria, ja samanaikaisia kuoletuksia oli kaikkiaan 133 miljoonaa.

Lyhytaikaiset julkiset saatavat ja velat muuttuvat päivittäin juoksevien maksujen ja pitkäaikaisten pääomanliikkeiden vaikutuksesta. Julkisen l y h y t a i k a i s e n p ä ä o m a n valtaosan muodostavat Suomen Pankin ja liikepankkien valuuttavarannot sekä selvitystilisaatavat. Alla olevassa taulukossa on esitetty niiden arvot vuosien 1945—1950 lopussa miljoonin markoin.

	1945	1946	1947	1948	1949	*1950
Selvitystililit	4 770	69	1 399	550	3 468	3 086
Varatut valuutat	4 222	4 934	9 742	5 713	7 908	6 621
Vapaat valuutat	2 131	4 861	5 353	5 652	9 645	13 030
Muut saatavat	—	440	440	440	—	—
Lyhyet saatavat yhteensä	11 123	10 304	16 934	12 355	21 021	22 737
Muutos edellisestä vuodesta	5 515	—819	6 630	—4 579	8 666	1 716
Arvon korjaus	—2 565	—539	—	—	—5 617	—
Pääomanlisäys tai vähennys (—)	2 950	—1 358	6 630	—4 579	3 049	1 716

Selvitystilien kautta suoritetaan tavaravaihtoja kahden, eräissä tapauksissa kolmen tai useamman maan välillä, ja selvitystilisaatavien käyttö on rajoitettu näihin maihin meneviin maksuihin. Varatut valuutat vastaavat melkein kokonaan avattuja rembursseja, joita vastaan tavarat on jo tilattu, mutta ei vielä toimitettu perille. Nykyään on tavallista, että lainavaroja saa nostaa vain määrättyjen tavaroiden tuontiin. Lainavarat asetetaan Suomen Pankin valvonnan alaisiksi sitä mukaa kun tavarat tilataan ja remburssi avataan. Pankki varaa tämän valuuttamäärän, kunnes tilaaja on saanut tavarat. Yleensä on remburssiliike vähentynyt kaupan sodan aiheuttaman keskeytyksen jälkeen päästyä säännölliseen vauhtiin. Sen sijaan on vapaa valuuttavaranto suhteellisesti lisääntynyt, vaikka se vieläkin on vaatimaton sille asetettuihin vaatimuksiin verrattuna. Koska saatavat ilmoitetaan päivän kurssin mukaan, vaikuttavat niihin kurssinmuutokset. Jotta saataisiin selville, miten paljon lyhytaikaisia saatavia on vuosittain kulutettu tai jäänyt säästöön tulevia tar-

peita varten, on otettava huomioon syntynyt agiotappio tai -voitto. Niin kuin asetelmasta näkyy, valuuttavarastoa on yleensä voitu lisätä, paitsi vuosina 1946 ja 1948, jolloin vaihtotaseen suuret alijäämät kuluttivat sitä. Viimeksi mainittuna vuonna vaihdettiin kuitenkin osa valuuttaa k u l t a a n. Sen jälkeen kun viimeiset kultavarat vuosina 1945 ja 1946 oli käytetty, kultakassa oli ollut käytännöllisesti katsoen tyhjä ennen tätä ostoa. Vuonna 1950 ostettiin lisää kultaa.

Julkiset lyhytaikaiset velat ovat pääasiassa selvitystilillä tai Suomen Pankin ja liikepankkien muita tilivelkoja ulkomaisille pankeille joko näiden tšekäläisinä markkatileinä tai ulkomaan valuuttana. Seuraavassa esitetään velkojen yhteenlaskettu arvo vuosien 1945—1950 lopussa päivän kurssin mukaan laskettuna (miljoonin markoin).

	1945	1946	1947	1948	1949	*1950
Selvitystilit	7 677	1 509	655	1 780	4 639	4 660
Velkaa jälleenrakennus- pankille	—	—	—	930	930	930
Lainoja	1 162	—	—	680	1 155	—
Pankkitilejä	924	1 313	2 790	1 150	5 231	7 897
Muita velkoja	4 638	—	—	—	—	71
Lyhyet velat yhteensä ...	14 401	2 822	3 445	4 540	11 955	13 558
Muutos edellisestä vuo- desta	3 666	-11 579	623	1 095	7 415	1 603
Arvon korjaus	-629	-5	—	—	-2 863	—
Velanlisäys tai -vähen- nys (—)	3 037	-11 584	623	1 095	4 552	1 603

Selvitystilivelka syntyy suurin piirtein siten, että tililtä maksettu tuonti ylittää vastaavan viennin arvon; ylitys maksetaan kysymyksessä olevaan maahan myytävillä tavaroilla. Velka Kansainväliselle jälleenrakennuspankille käsittää Suomen markoissa suorittaman osuuden mainitussa pankissa, joka on tämän osuusmäärän tallettanut Suomen Pankkiin. Vuonna 1945 mainittu laina on ruotsalaista vientiluottoa, joka sittemmin muutettiin pitkäaikaiseksi. Vuosina 1948 ja 1949 huomioon otettu laina oli Neuvostoliitolta, ja se uusittiin pari kertaa; velan lisäys johtui kokonaan kurssinnousuista. Pankkien juoksevat tilivelat lisääntyivät kansainvälisen vaihdon vilkastuessa. Vuonna 1945 nimikkeeseen »muut velat» muodosti 4 638 miljoonan markan erä, joka käsitti erilaisia Saksan valtion ja Saksan kansalaisten saatavia. Edellä mainitun 1 350 miljoonan markan selvitystilivelan kanssa tämä, yhteensä siis 5 988 miljoonan markan, velka siirrettiin vuonna 1946 esillä olevassa tilastossa pitkäaikaisen velan puolelle. Velkojen agiotappioita muodostui varsinkin vuosina 1945 ja 1949. Velat ovat yleensä lisääntyneet vuodesta toiseen. Vuoden 1946 vähenys oli vain näennäinen. Osaksi kuitattiin saksalaisia selvitystilivelkoja vastaavilla saatavilla, osaksi muuttui, kuten edellä äsken mainittiin, velan luonne sen

maksuajan pidentyessä. Vähennystä vastaa siten saatavienkkin vähennys ja pitkän velan kasvu.

Yllä mainittujen muutosten jälkeen Suomen pitkäaikainen ulkomainen velka vuoden 1950 lopussa oli 72 034 miljoonaa markkaa eli 312 miljoonaa dollaria. Jos tästä määrästä vähennetään tunnetut lyhytaikaiset nettosaatavat samana ajankohtana, 1 716 miljoonaa markkaa, saadaan koko ulkomaisen nettovelan määräksi 70 318 miljoonaa markkaa eli 304 miljoonaa dollaria. Vertailun vuoksi voidaan mainita, että ulkomaisen velan aikaisempi huippu oli vuonna 1930, jolloin sen määrä oli 206 miljoonaa dollaria. Tämän hetken rahan arvossa laskettuna tämä määrä vastaa 416 miljoonaa dollaria. Silloinen velka suoritettiin melkein loppuun kahdeksassa vuodessa. Tosin kansantaloutemme on nyt kapeammalla pohjalla kuin 1930-luvulla, mutta ehkä siitä huolimatta uskallamme päätellä, että viime vuosien voimakas luotonotto ei vielä läheskään ole saavuttanut maan taloudellisen kestokyvyn rajoja.

Kansainvälisten liiketoimien rahoittaminen.

Maksutaseessa pääomanliike vastaa juoksevia tuloja ja menoja. Pääomanliike sisältää kuitenkin myös välttämättömiä rahansiirtoja, jotka ovat riippumattomia samanaikaisista juoksevista liiketoimista. Tällaisiin välttämättömiin siirtoihin kuuluvat maksut, jotka ovat sidottuja kansainvälisiin sopimuksiin, kuten esimerkiksi kaikki sopimuksen mukaiset lainojen lyhennykset, sotakorvaussuoritukset, aikaisempien saksalaissaatavien siirrot Neuvostoliitolle samoin kuin rembursseihin varattujen valuuttojen muutokset ym. Kansainvälisen valuuttarahaston terminologian mukaan nämä välttämättömät pääomansiirrot muodostavat varsinaisen julkisen rahoituksen (special official financing). Ne ovat vuosilta 1945—1950 luettelut alla olevassa asetelmassa, joka on laadittu mainitun elimen soveltamien periaatteiden mukaan. Ne transaktiot, jotka sisältävät vain siirron ryhmästä toiseen, on ilmoitettu nettolukuina, minkä vuoksi voi olla vaikeata tunnistaa vastaavia lukuja edellä olevasta esityksestä. Luvut ovat kuten yleensä miljoonin markoin.

	1945	1946	1947	1948	1949	*1950
Sotakorvaus	-8 170	-8 780	-10 410	-11 550	-12 230	-7 850
Arvopapereiden takaisinostot	—	-2	-26	-84	-112	-199
Sopimuksen mukaiset takaisinmaksut	-77	-1 576	-3 444	-1 601	-3 954	-3 011
Saksalaissaatavat	—	—	-1 882	-1 446	-862	-260
Jälleenrakennuspankin osuus	—	—	—	-104	—	—
Remburssivaraukset	-2 240	-265	-4 808	4 029	158	1 287
Varsinainen julkinen rahoitus kaikkiaan	-10 487	-10 623	-20 570	-10 756	-17 000	-10 033

Ensisijaiset sitoumukset vaativat siten käytettävissä olevista valuutta-varastoista vuosittain suuria määriä, jotka ovat vaihdelleet 10 487 miljoonasta markasta vuonna 1945 aina 20 570 miljoonaan vuonna 1947. Tavaroiden ja palvelusten juoksevat maksut voivat päättyä ylijäämään, joka voidaan käyttää näiden maksusitoumusten suorittamiseen. Toisaalta ne voivat päättyä vajaukseen, joka myöskin täytyy peittää. Yksityisen pääoman suhteen on tilanne samanlainen. Raha-asioista vastaavien viranomaisten velvollisuutena on hankkia maksutaseen mahdollisen vajauksen peittämiseen tarvittava valuutta. Tätä valuuttan hankkimista nimitetään korvaavaksi julkiseksi rahoitukseksi (compensatory official financing). Yhtä hyvin kuin valtiolle ja keskuspankille tämän tehtävän suorittaminen kuuluu myös liikepankeille, varsinkin nykyhetkellä, kun niiden valuutankäyttö on rahaviranomaisten tarkan valvonnan alaisena.¹ Seuraava taulukko osoittaa, miljoonin markoin, kompensoivilla toimenpiteillä peitettyt määrät tarkasteltavana ajanjaksona.

	1945	1946	1947	1948	1949	*1950
Juoksevat erät						
Tulot	15 200	37 530	63 960	79 220	94 040	106 790
Menot (lukuun ottamatta sotakorvaussuorituksia vastaavia lahjoituksia)	-8 230	-29 980	-53 360	-74 240	-80 270	-103 300
Nettotulot	6 970	7 550	10 600	4 980	13 770	3 490
Yksityinen pääoma, netto						
Pitkäaikainen	-22	-61	-44	-47	-41	3
Lyhytaikainen	-203	780	3 436	-1 152	-3 190	6 731
Varsinainen julkinen rahoitus	-10 487	-10 623	-20 570	-10 756	-17 000	-10 033
Virheelliset ja poisjääneet erät	135	-4 878	-430	-147	-378	-390
Peitettävä jäännös	-3 607	-7 232	-7 008	-7 122	-6 839	-199
Vuoden 1938 rahassa	-939	-1 201	-968	-745	-710	-18

Viimeksi mainitulla ulkomaisten maksujen jäännöserällä on oikeastaan suurin merkitys maksutaselaskelmissa. Se ilmoittaa ne määrät, jotka on täyty-nyt peittää käyttämällä lyhytaikaisia tilejä tai pitkäaikaista luottoa taikka jollain muulla tavoin. Positiivisena se ilmoittaa sijoitettavan määrän. Kaikkina muina vuosina paitsi 1950 tämä erä osoitti huomattavaa vajuusta. Muuttomattomassa rahassa ilmaistuna vajuus kuitenkin pieneni vuodesta 1947 lähtien. Vuonna 1950 voitiin käyttää huomattavia määriä yksityistä lyhytaikaista pääomaa, ja peitettävä erä supistui siten 199 miljoonaan markkaan. Osaksi oli tuontitavaroita maksettu jo vuonna 1949, osaksi saatiin suuria vientiennakkoja. Viimeksi mainittu seikka vähensi luonnollisesti puolestaan seuraavan vuoden tuloja.

¹ Balance of Payments Yearbook, 1938 · 1946 · 1947, s. 9—14 ja 17—20.

Vuosittaiset rahoitusvajaukset peitettiin seuraavalla tavalla (miljoonin markoin).

	1945	1946	1947	1948	1949	* 1950
Pitkäaikainen luotto ...	1 172	9 048	8 102	7 221	5 496	3 386
Lyhytaikainen pääoma						
Selvitystilivelat	1 546	-4 820	-749	1 125	1 002	21
Selvitystilisaatavat ...	-2	4 701	-1 330	849	-2 166	382
Muut velat	1 491	947	1 477	-960	3 550	1 582
Muut saatavat	-708	-3 078	-492	-299	-1 041	-3 385
Kultavarasto	108	434	-	-814	-2	-1 787
Korvaava julkinen rahoitus kaikkiaan	3 607	7 232	7 008	7 122	6 839	199

Kuten edellä on mainittu, käytettiin vuosittain uutta pitkää luottoa. Sen lisäksi huomataan, että lyhytaikaiset luotot selvitystilivelkoja lukuun ottamatta kasvoivat vuodesta toiseen, paitsi vuonna 1948, jolloin ne vähenivät 960 miljoonaa markkaa. Osaa velan lisäyksestä vastasi valuutta- ja kultavarantojen kasvu. Vapaita valuuttavarantoja on nimittäin voitu säännöllisesti lisätä. Samoin lisättiin kultavarantoa myöhemmin vuosina. Selvitystililit autoivat vuoroin vajuksen rahoituksessa, vuoroin ne lisäsivät velkataakkaa.

Loppusanat.

Suomen kansantalous rakentuu ulkomaankaupan varaan. Näin on ollut asian laita jo ikimuistoisista ajoista alkaen. Sotavuodet antoivat tuoreen esi-merkin niistä vaikeuksista, joita syntyy, jos tuonti joutuu kauan olemaan keskeytyksissä. Toiselta puolen tuotanto edellyttää ulkomaisia markkinoita. Kaupankäyntiä ovat vähitellen seuranneet myös muunlaiset ulkomaiset yhteydet, jotka parantuneiden liikenneyhteyksien ansiosta ovat voimakkaasti tehostuneet. Havainnollisen käsityksen ulkomaisen tavarantojen ja palvelusten vaihdon merkityksestä saa, jos vertaa sitä kansantuloon. Laskelmien mukaan kaikista vuonna 1938 tarjolla olleista tavaroista ja palveluksista 20 % tuli ulkomailta, ja muu osa oli »bruttokansantuotetta». Toisaalta koko tästä käytettävissä olevasta tavara- ja palvelusmäärästä 21 % vietiin ulkomaille. Loput investoitiin tai kulutettiin. Viime vuosina kotimainen sijoitustoiminta ja kulutus ovat vaatineet entistä suuremman osan tavaroiden ja palvelusten määrästä. Ainoastaan 14—16 % on liennyt vapaaseen vientiin ja sen lisäksi nettona 3—1 1/2 % on viety maasta vastikkeetta, korkoina ja sotakorvauksina, niistä vähennettyinä ulkomaiset lahjat. Huolimatta siitä, että tavaroiden ja palvelusten tuontia on rahoitettu ulkomaisilla luotoilla, se ei kuitenkaan ole voinut seurata kotimaisen tuotannon kehitystä. Ainoastaan 15 %, vuonna 1950 ehkä 16 %, tarjolla olevista tavara- ja palvelusmäärästä on nykyään tuontitavaroita.¹

¹ Tilastollisen päätoimiston kansantulolaskelmien mukaan.

Osuuden supistuminen saattaa olla tilapäinen, mutta ei ole myöskään mahdollonta, että rakenne on pysyväisesti muuttumassa, sillä kotimarkkinatavarain tuotanto edistyy ripeästi.

Välittömästi sodan jälkeisinä vuosina ulkomaiset tulot eivät riittäneet peittämään välttämättömiä maksuja, mm. tarpeeksi laajaa tuontia. Tuonnin rahoittamiseen oli kuitenkin mahdollisuus saada luottoa. Ulkomaiset lainat olivat suuria, mutta eivät suhteettomia. Ne vaikuttivat elvyttävästi kauppaan ja panivat kitisevän tuotantokoneiston uudelleen käyntiin. Mielenkiintoinen on kysymys, missä määrin nämä luotot ovat edistäneet inflaation kehitystä. Lainojen lähempi tarkastelu osoittaa, että niitä varsinkin alkuaikoina myönnettiin kulutushyödykkeiden ostoon. Parantamalla tavaransaantia ne hidastivat hintojen nousua. Toisten lainojen turvin hankittiin raaka-aineita sekä teollisuus- ja maatalouskoneita. Nekin auttoivat täten suurentamaan tavara-varastoja, mutta samalla ne ehkä myös lisäsivät työvoiman kysyntää. Lainoja käytettiin myös jossain määrin voimalaitosten rakentamiseen. Niiden pitkän rakennustyön aikana maksetut palkat edistivät inflaatiota. Yleensä vaikuttaa kuitenkin siltä, että sodanjälkeinen lainausliike on pikemminkin jarruttanut inflaation kehitystä.

Ulkomaiset maksusuoritukset ovat myös toisella tavoin saattaneet vaikuttaa hinnanmuodostukseen. Tuontihintojen välityksellä siirtyvät nimittäin ostomaan hinnanmuutokset nopeasti tuontimaahan. Tällä tavoin ovat ulkomaiden hinnankorotukset viime aikoina epäilemättä olleet omansa nostamaan Suomen hintatasoa. Onneksi vientihinnat ovat yleensä olleet suhteellisesti korkeammat kuin tuontihinnat. Tämä on vaikuttanut suotuisasti vaihtotaseeseen. Muuten olisikin ollut pakko joko vieläkin lisätä lainanottoa tai supistaa kulutusta tai sijoitustoimintaa.

KUNTIEN VALTIONAPU.

Valtion ja kuntien taloudet muodostavat meillä kansantalouden julkisen sektorin. Valtion ja kuntien tehtävien välinen raja ei ole kuitenkaan täsmällisesti määrättävissä, vaikkakin osa toimintamuodoista on yritetty luonnehtia tyypillisesti valtiolle kuuluvaksi ja osa tyypillisesti kunnille kuuluvaksi. Lopujen lopuksihan valtio eduskunnan ja hallituksen välityksellä säätelee myös kuntien toimintaa. Kuntien mahdollisuus harjoittaa itsehallintoa tuon sanan varsinaisessa mielessä näyttää supistuvan, kun valtio tällä tavoin on voinut velvoittaa ne suorittamaan erilaisia tehtäviä. Vaikka juridiset määräykset eivät pakottaisikaan valtiota tällaisissa tapauksissa kantamaan niistä aiheutuvia kustannuksia, valtiolla on välistä tapana suorittaa ainakin osa niistä. Milloin kunnat tarkoituksenmukaisuussyistä veloitetaan suorittamaan tiettyjä tehtäviä, joiden riidattomasti pitäisi kuulua valtiolle, maksetaan sen sijaan yleensä korvaus. Lopuksi saattaa valtio esiintyä sellaisten tulojen kantajana, joihin kunnilla on ainakin historiallinen oikeus. Valtion välityksellä lankeavat nämä menot kuitenkin lopuksi kunnille. Tuulaakitulot ovat paras esimerkki tämänlaatuisista valtion avustuksista.

Kiinnittämättä huomiota kysymyksen juridiseen puoleen tarkastellaan seuraavassa valtion subventioiden suuruutta ja laatua. Taulukkoon 1 on kerätty tiedot valtion avustusten kokonaismäärästä vuosina 1931—1948 ja niiden jakautumisesta kaupunkien, kauppaloitten ja maalaiskuntien kesken.¹ Näitä määriä on verrattu sekä kuntien kokonaistuloihin että valtion kokonaismenoihin.

Valtion avustusten suhteellinen merkitys on verraten pieni kaupunkien kohdalla. Alimmillaan se oli 3.2 % (1946) ja ylimmillään 7.4 % tuloista (1935), kun taas maalaiskuntien suoraan valtiolta peräisin olevat tulot muodostivat peräti 21.2 % alimmillaan (1942) ja 29.3 % tuloista korkeimmillaan (1939) ollessaan. Kauppalat sijoittautuvat tässä mielessä keskivälille. Niiden saamat avustukset olivat alimmillaan 8.1 % (1941) ja korkeimmillaan 14.9 % tuloista (1933). Vastaavat luvut vaihtelivat kaikki kunnat yhteenlaskettuina 11.0 prosentista (1941) 17.3 prosenttiin (1931). Kun lisäksi muistetaan, että kaupunkien saamista valtionavuista ainakin neljännes, mutta usein viidennes ja

¹ Tämän ja seuraavien taulukkojen tiedot ovat peräisin virallisesta kuntien finanssitilastosta. Koska julkaistuista selvityksistä ei käy selville kaikkia tietoja, on täydentävät tiedot hankittu v.t. yliaktuaari E. Hyrckin hyvántahtoisella avustuksella. Maalaiskuntien osalta ei vuotta 1944 koskevaa aineistoa ole tilastollisesti käsitelty.

jopa enemmänkin, perustuu erityisten valtiolle kuuluvien tehtävien suorittamisesta maksettaviin korvauksiin, ennen kaikkea tuulaakeihin, ja että vastaavat erät kauppaloiden ja maalaiskuntien kohdalla ovat merkityksettömät, niin käy yhä selvemmäksi, että valtion osuus kaupunkien talouksissa on suhteellisen pieni.

Eri kunnille valtion avustusten merkitys on luonnollisestikin ollut erilainen, mutta tämän asian valaisemiseksi ei ole käytettävissä yksityiskohtaisempia tietoja muuta kuin maalaiskuntien osalta. Ahvenanmaan kunnat ovat erikois-asemassa. Tästä voidaan mainita eräänä esimerkkinä, että vuonna 1935 valtion avustukset muodostivat kokonaista 49 % niiden tuloista. Oulun läänissä vastaava luku oli samanaikaisesti 35.0, ja alhaisin prosenttiluku 21.4 oli Uudenmaan läänissä. Nämä vaihtelut eivät anna meille vielä lähtökohtaa arvosteltaessa eri seutujen suhteellista hyvinvointia. Eräissä tapauksissa valtion avustukset ovat suuret siksi, ettei kunnilla ole riittävästi varoja ylläpitääkseen suurempia kunnallisveroilla rahoitettavia menoja, toisissa tapauksissa — näihin lienee luettava useimmat Ahvenanmaan kunnat — ei kunnilla taas ole halua tällaisiin menoihin. Asukasta kohden laskettuna valtion avustukset olivat vuonna 1935 yleensä suurimmat eli 130 mk Oulun läänin maalaiskunnissa ja alimmat eli 93 mk Mikkelin läänissä. Ahvenanmaan läänissä ne olivat 100 mk ja Uudenmaan läänissä 114 mk. Tilanne oli tässä suhteessa suurin piirtein samanlainen muinakin kolmekymmenluvun vuosina, joilta on saatavissa vertailukelpoisia tietoja. Myöhäisempien vuosien kohdalta ei tätä aineistoa ole lääneittäin tilastollisesti käsitelty.

Ensimmäisen taulukon tietojen avulla on meillä mahdollisuus seurata kuntien valtionavustusten yleistä kehitystä. Näiden tuloerien suhteellinen osuus kuntien taloudessa ei ole kasvanut. Prosenttiluvut ovat päinvastoin jonkin verran alemmat neljäkymmenluvun keskivaiheilla ja loppupuolella kuin kolmekymmenluvun alussa. Sota-aikana näyttelivät avustukset sen sijaan suhteellisen pientä osaa. Edelleen voimme todeta, että nämä määrärahat ovat hyvin kyenneet seuraamaan sekä inflaatiota että kunnallisen sektorin laajentumista. Sen sijaan ovat valtion kokonaismenot kasvaneet nopeammin kuin kuntien saamat avustukset. Viimeksi mainitussa suhteessa on tapahtunut huomattavia vaihteluja vuodesta toiseen. Tämä onkin luonnollista, kun ottaa huomioon ne suuret rasitukset, jotka sodan aikana ja sen jälkeen ovat poikkeuksellisesti lisänneet valtion menoja. Valtion taloudessa kuntien saamat avustukset edustavat yleensä melko vakaata osaa. Edelleen havaitaan, että kaupunkien valtiolta saamien avustusten kehityssuunta on aleneva. Tätä kuvaavat prosenttiluvut olivat kolmekymmenluvulla kauttaaltaan korkeammat kuin neljäkymmenluvulla. Samoin ovat kauppalat sodan jälkeen voineet peittää pienemmän osan menoistaan valtion avustuksilla kuin ennen sotaa. Sitä vastoin maalaiskunnat, joiden hyväksi pääosa valtion avustuksista on koitunut, ovat jälleen saavuttaneet kolmekymmenluvun korkeat prosenttiluvut. Kolmi-

Taulukko 1. Valtion avustukset ja niiden suhteellinen osuus kuntien kokonaistuloista ja valtion kokonaismenoista.

Vuosi	Kaupungit		Kauppalat		Maalaiskunnat		Kaikki kunnat		
	Valtion avustukset milj. mk	% tuloista	Valtion avustukset milj. mk	% tuloista	Valtion avustukset milj. mk	% tuloista	Valtion avustukset yhteensä milj. mk	% tuloista	% valtion menoista
1931	77.1	7.2	7.9	13.8	281.0	28.5	366.0	17.3	8.6
1932	76.1	6.4	8.6	14.7	246.5	28.2	331.2	15.6	11.0
1933	80.0	6.3	9.1	14.9	249.8	27.3	338.9	15.1	10.4
1934	87.0	6.7	8.5	12.2	259.6	27.4	355.1	15.4	8.7
1935	96.7	7.4	9.5	12.4	283.5	27.3	389.7	16.0	8.7
1936	92.9	6.5	10.2	12.6	306.4	27.9	409.5	15.7	8.4
1937	98.2	6.2	12.6	10.8	322.8	27.6	433.6	15.1	7.4
1938	115.7	6.1	13.3	11.1	344.8	26.2	473.8	14.2	8.7
1939	116.9	5.9	16.6	12.0	403.3	29.3	536.8	15.4	6.4
1940	91.8	4.7	13.3	9.3	289.6	21.5	394.7	11.5	1.9
1941	93.7	4.0	15.1	8.1	345.2	21.6	454.0	11.0	1.4
1942	104.0	4.3	16.1	8.2	411.0	21.2	531.1	11.6	1.9
1943	102.8	3.8	22.0	9.4	575.3	22.8	700.1	12.8	2.1
1944	111.1	3.7	27.5	9.7
1945	150.7	3.6	46.9	12.5	1 000.9	28.1	1 198.5	14.8	2.8
1946	246.1	3.2	73.5	9.9	1 481.8	27.8	1 801.4	13.1	1.8
1947	426.8	4.0	123.6	11.4	2 397.7	27.8	2 948.1	14.4	3.4
1948	909.4	4.7	239.9	10.0	3 726.3	25.6	4 875.6	13.4	4.7

vuotisajanjaksona 1931—1933 saivat maalaiskunnat 75 % kaikista kunnille tulevista valtionavuksista; kolmivuotiskautena 1946—1948 vastaava suhdeluku oli kohonnut 79 %:iin.

Taulukkoon 2 on kerätty tiedot siitä, miten kaupunkien valtionavustukset jakautuvat eri tarkoituksiin. Korvaukset »erinäisten valtion tehtävien» suorittamisesta, jossa ryhmässä tuulaakit, niinkuin jo mainittiin, muodostavat huomattavimman erän, vaihtelevat ulkomaankaupan suhdanteista riippuen. Sodan aikana nämä tulot tietysti supistuivat jyrkästi, ja sodan jälkeen ne eivät ole kyenneet kohoamaan yhtä nopeasti kuin inflaatio. Ryhmässä »yleiset sosiaaliset tehtävät ja huoltotoimi», johon koko huoltotoimen lisäksi luetaan kuuluviksi mm. työnvälityksestä sekä urheilu- ja raittiustoiminnasta koituvat menot, on kolmekymmenluvun aikana havaittavissa huomattavaa lisäystä. Sen sijaan nämä valtion avustukset eivät ole jaksaneet seurata neljäkymmenluvun inflaatiokehitystä. Kolmivuotisajanjaksosta 1931—1933 ajanjakssoon 1946—1948 kohosi näiden avustusten kokonaismäärä 10-kertaiseksi, ajanjaksosta 1936—1938 lähtien ainoastaan 5 à 6-kertaiseksi. Näiden osuus kaupunkien samaan

Taulukko 2. Kaupungeille myönnettyt valtion avustukset käyttötarkoituksen mukaan ryhmiteltyinä.

Vuosi	Eri- näiset val- tion tehtä- vät milj. mk	Yleiset sosiaaliset tehtävät ja huoltotoimi		Opetus- ja sivistys- toimi		Terveys- ja sairaan- hoito		Valtion avus- tukset pääoma- menojen peittä- miseksi milj. mk	Muut valtion avustuk- set milj. mk
		milj. mk	% tarkoi- tukseen käyte- tyistä menoista	milj. mk	% tarkoi- tukseen käyte- tyistä menoista	milj. mk	% tarkoi- tukseen käyte- tyistä menoista		
1931	24.4	7.2	4.7	29.8	15.9	11.1	9.3	.	4.6
1932	22.5	6.5	3.6	31.5	22.2	7.3	6.3	.	8.3
1933	26.4	7.3	3.6	31.4	21.9	7.3	6.1	.	7.6
1934	29.6	6.8	3.7	32.8	22.3	7.8	6.8	.	10.0
1935	28.7	12.2	6.1	34.4	21.9	7.7	6.5	11.7	2.0
1936	32.8	12.4	6.1	35.2	21.6	8.7	6.9	1.4	2.3
1937	34.0	13.7	6.8	37.0	21.6	8.9	6.4	2.0	2.7
1938	37.1	14.0	6.8	37.6	20.6	10.2	6.7	13.8	3.0
1939	31.2	15.3	7.2	39.4	20.5	10.6	6.5	18.2	2.1
1940	17.8	13.9	6.7	35.1	20.2	9.5	5.9	12.3	3.3
1941	26.3	16.4	6.8	34.6	17.1	9.8	5.6	2.8	3.7
1942	33.3	18.7	8.3	36.4	16.1	9.1	4.4	4.1	2.5
1943	22.6	22.9	9.0	42.2	16.2	9.5	3.8	1.4	4.3
1944	14.9	25.6	9.7	45.2	16.3	13.5	4.6	—	11.8
1945	11.6	33.7	8.2	64.4	13.5	27.5	5.8	9.1	4.5
1946	53.1	37.3	5.7	89.4	11.5	44.4	5.8	12.8	9.2
1947	91.8	65.1	7.0	163.8	14.2	63.0	5.6	28.5	14.5
1948	187.5	104.9	7.3	388.8	22.2	94.6	5.5	112.5	21.2

tarkoitukseen käyttämistä kokonaismenoista on vuosilta 1931—1933 vuosiin 1946—1948 verrattuna kasvanut 3.9 prosentin vuosikeskiarvosta 6.7 prosenttiin. Valtion avustukset »opetus- ja sivistystarkoituksiin», joka on suurin pääryhmä ja johon on viety kansakoulujen ja muiden sivistyslaitosten samoin kuin kirjastojenkin saamat avustukset, ovat sen sijaan peittäneet pienemmän osan kaupunkien samaan tarkoitukseen käyttämistä kokonaismenoista neljäkymmenluvulla kuin kolmekymmenluvulla. Vuosista 1931—1933 vuosiin 1946—1948 on valtion avustusten ja tähän tarkoitukseen käytettyjen kokonaismenojen suhde laskenut 20 prosentista 16 prosenttiin. Samanaikaisesti ovat ko. avustukset nousseet vain noin 7-kertaisiksi. Samoin ovat kehittyneet »terveyden- ja sairaanhoitoon» käytettävät menot, jotka käsittävät avustukset lääkärin, kättilöiden ja terveyssisarten palkkaamiseksi sekä valtion osuuden

Taulukko 3. Kauppaloille myönnetyt valtion avustukset käyttötarkoituksen mukaan ryhmiteltynä.

Vuosi	Yleiset sosiaaliset tehtävät ja huoltotoimi		Opetus- ja sivistystoimi		Terveys- ja sairaanhoito		Valtion avustukset pääomamenojen peittämiseksi milj. mk	Muut valtion avustukset milj. mk
	milj. mk	% tarkoitukseen käytetyistä menoista	milj. mk	% tarkoitukseen käytetyistä menoista	milj. mk	% tarkoitukseen käytetyistä menoista		
1931	0.9	8.9	5.3	51.4	0.2	8.2	0.4	1.1
1932	1.2	8.2	6.0	50.6	0.2	7.5	0.1	1.1
1933	1.0	6.2	6.1	51.6	0.3	7.3	0.3	1.4
1934	0.7	4.8	6.2	49.3	0.3	6.8	—	1.3
1935	0.8	4.9	6.7	50.3	0.3	7.6	0.3	1.4
1936	0.6	3.7	7.6	49.2	0.3	7.2	0.4	1.3
1937	0.4	2.4	8.9	42.7	0.4	7.1	0.9	2.0
1938	0.3	1.6	9.3	41.2	0.6	8.5	0.7	2.4
1939	0.4	1.9	9.6	41.4	0.6	8.3	3.0	3.0
1940	0.6	3.2	9.5	40.6	0.3	3.3	0.9	2.1
1941	1.3	6.2	11.1	39.1	0.7	7.9	—	2.0
1942	1.2	5.6	12.1	39.5	0.7	7.3	0.1	2.0
1943	1.4	5.6	16.6	43.1	1.4	10.0	—	2.6
1944	1.6	6.0	17.7	41.9	2.7	15.3	—	5.5
1945	1.9	4.9	33.6	45.4	4.4	15.4	—	7.0
1946	2.5	3.8	49.5	41.0	7.9	15.0	3.1	10.5
1947	4.3	4.5	87.8	47.5	8.2	10.6	6.7	16.6
1948	7.9	4.6	161.7	47.5	15.2	10.4	29.3	25.8

sairaalakustannuksista. Mainituista kolmivuotisjaksoista edellisestä jälkimmäiseen kohosivat nämä avustukset 8-kertaisiksi, kun taas niiden osuus samaan tarkoitukseen käytetyistä kokonaismenoista laski 7.2 prosentista 5.6 prosenttiin. Vuosilta 1931—1934 ei ole saatavissa erillisiä tietoja pääomamenojen peittämiseksi myönnettyistä valtion avustuksista, minkä vuoksi ne tässä taulukossa on sisällytetty ryhmään »muut valtion avustukset». Viimeksi mainittujen kahden ryhmän osalta on vaikeata todeta mitään yleistä kehityssuuntaa.

Taulukko 3 valaisee kauppaloitten valtion avustusten jakautumista erilaisiin käyttötarkoituksiin samojen periaatteiden mukaisesti kuin taulukossa 2 on sovellettu kaupunkeihin nähden. Kun tuulaakeja ei kauppaloitten kohdalla esiinny, korvaukset »erinäisten valtion tehtävien» suorittamisesta ovat muodostuneet niin pieniksi, että ne sopivasti on voitu viedä ryhmään »muut valtion avustukset». Avustukset »yleisiä sosiaalisia tehtäviä ja huoltotoiminta» varten

ovat vuosista 1931—1933 vuosiin 1946—1948 kasvaneet vain 4.5-kertaisiksi. Valtion avustusten osuus kauppaloiden tähän tarkoitukseen käyttämistä kokonaismenoista on samanaikaisesti alentunut 7.8 prosentista 4.3 prosenttiin. Kauppalat ovat siis tässä suhteessa pitäneet huomomin puolensa avustusten vaatimisessa kuin kaupungit. »Opetus- ja sivistystoimen» avustukset ovat saman ajan kuluessa nousseet kokonaista 17.5-kertaisiksi, kun taas avustusten suhteellinen osuus kokonaismenoista on alentunut 51.2 prosentista 45.3 prosenttiin. »Terveysten- ja sairaanhoidon» tukemiseksi myönnetty avustukset ovat puolestaan nousseet 45-kertaisiksi, kun taas niiden suhteellinen osuus on nousnut 7.7 prosentista 12.0 prosenttiin. Kahden viimeksi mainitun ryhmän osalta kauppalat ovat valvoneet etuaan valtioon nähden paremmin kuin kaupungit. Ryhmässä »muut valtionavustukset» kauppalaille tuleva osuus on suhteellisesti katsoen siinä määrin kaupunkien osuutta suurempi, ettei tämän erotuksen voi selittää aiheutuvan pelkästään viittaamalla erinäisten valtion tehtävien suorittamisesta maksettavien korvausten viemiseen tähän ryhmään. Sitä vastoin voitaneen havaita yhteyttä tämän erän voimakkaan kasvun ja sosiaalisten avustusten määrän pienuuden välillä. Ei näet voida vetää tarkkaa rajaa sosiaalisten avustusten ja muiden avustusten välille. Kun arvostellaan kehityksen kulkua kauppaloiden osalta käsillä olevan aineiston perusteella, on edelleen otettava huomioon, että kauppaloiden lukumäärä on lisääntynyt ja että kauppalat muutenkin ovat laajentuneet suhteellisen voimakkaasti.

Taulukko 4 valaisee maalaiskuntien saamien valtion avustusten jakaantumista erilaisten käyttötarkoitusten mukaan. Jos tässäkin yhteydessä vertaamme eri pääryhmiä tutkittavana olevan ajanjakson ensimmäisenä ja viimeisenä kolmivuotiskautena, niin havaitsemme, että avustukset »yleisiin sosiaalisiiin tehtäviin ja huoltotoimeen» ovat nousseet 4 à 5-kertaisiksi, avustukset »opetus- ja sivistystoimeen» 9 à 10-kertaisiksi ja avustukset »terveyden- ja sairaanhoitoon» peräti 18-kertaisiksi. »Terveysten- ja sairaanhoidon» tukemiseksi maksettujen avustusten merkitys on sitä paitsi kasvanut myös suhteessa kuntien omaan panokseen tällä alalla. Valtion osuus maalaiskuntien sosiaalisista menoista on ensimmäisestä kolmivuotisajanjaksosta viimeiseen laskenut 7.3 prosentista 5.5 prosenttiin, samaten sen osuus opetus- ja sivistystarkoituksiin käytetyistä menoista on alentunut 68.5 prosentista 63.2 prosenttiin, kun taas terveyden- ja sairaanhoitoa varten myönnetty avustukset ovat kohonneet 18.3 prosentista 20.9 prosenttiin. Se tosiasiassa, että maalaiskuntien saamat avustukset ovat viime vuosina yleensä jälleen saavuttaneet kolmekymmenluvun korkeat prosenttiluvut, johtuu suurelta osalta »pääomamenojen peittämiseksi» maksetuista avustuksista. Ne ovat ensimmäisestä viimeiseen kolmivuotijaksoon kasvaneet kokonaista 19-kertaisiksi. Tämän luvun näin korkea arvo johtuu kiihkeästä kansakoulujen rakentamisesta, joka vuosina 1949 ja 1950 todennäköisesti tulee vieläkin lisäämään avustusten suhteellista merkitystä maalaiskuntien taloudessa. Vuonna 1939 tapahtunut sosiaalisten

Taulukko 4. Maalaiskunnille myönnetyt valtion avustukset käyttötarkoituksen mukaan ryhmiteltyinä.

Vuosi	Yleiset sosiaaliset tehtävät ja huoltotoimi		Opetus- ja sivistystoimi		Terveys- ja sairaanhoito		Valtion avustukset pääomamenojen peittämiseksi milj. mk	Muut valtion avustukset milj. mk
	milj. mk	% tarkoitukseen käytetyistä menoista	milj. mk	% tarkoitukseen käytetyistä menoista	milj. mk	% tarkoitukseen käytetyistä menoista		
1931	15.4	7.0	238.0	68.2	9.1	18.6	16.7	8.9
1932	17.6	7.5	210.0	68.7	8.4	18.6	5.7	5.7
1933	18.2	7.4	211.6	68.7	8.4	17.7	4.8	6.8
1934	11.8	4.9	223.8	68.2	8.8	17.6	5.6	9.6
1935	13.4	5.4	242.3	68.7	9.0	17.5	11.5	7.3
1936	15.8	6.1	253.2	68.2	9.4	16.4	15.0	13.1
1937	18.8	7.1	266.4	67.1	10.2	16.4	20.1	10.2
1938	18.7	6.9	279.6	65.4	14.3	20.6	23.5	8.7
1939	68.8	20.8	284.1	66.0	15.0	20.9	23.9	11.5
1940	14.1	5.0	245.6	66.8	13.7	19.1	7.3	9.0
1941	19.9	6.2	293.7	64.9	15.7	19.4	7.8	8.1
1942	24.2	7.0	343.7	65.0	17.1	17.9	12.1	13.8
1943	26.7	6.3	507.3	67.8	24.3	17.8	8.7	8.2
1944
1945	46.3	6.9	847.6	65.9	83.6	26.6	5.8	17.5
1946	53.0	6.4	1 262.0	62.0	110.8	21.7	28.5	27.5
1947	77.0	5.2	2 006.2	63.5	139.4	20.8	140.9	34.2
1948	119.9	5.0	2 992.2	64.2	218.7	20.2	354.4	41.1

avustusten voimakas lisääntyminen johtuu sodan aikaisista evakuoinneista. Myöhäisempään tilastoon ei sisälly rauhanteossa luovutettuja kuntia, jonka vuoksi tämä luku uudelleen alenee.

Tähän saakka esitettyyn aineistoon sisältyvät ainoastaan käteisenä rahana maksetut valtion avustukset. Mutta valtio on tukenut kuntia myöskin myöntämällä niille pitkäaikaista luottoa kuoletus- tai irtisanomisehdoilla. Taulukossa 5 esitetään tietoja näiden lainojen kehityksestä. Kaupunkien ja kauppaloiden on sodan jälkeen onnistunut hankkia suurempia lainoja kuin maalaiskuntien. Viimeksi mainittujen kuntien valtiolta saamien pitkäaikaisten lainojen kokonaissumma on inflaatiosta huolimatta suorastaan supistunut neljäkymmenluvun aikana. Vuosina 1949 ja 1950 on valtion luotonanto kunnille lisääntynyt nopeasti. Valtiokonttorilta saatujen tietojen mukaan kohosi näet kuntien valtiolta saama pitkäaikainen luotto vuodenvaihteessa 1950/51 yhteensä

Taulukko 5. Kuntien pitkäaikaiset lainat valtiolta vuosien 1931—1948 lopussa, milj. mk.

Vuosi.	Kaupungit	Kauppalat	Maalaiskunnat	Kaikki kunnat
1931	77.6	10.6	273.8	362.0
1932	79.7	15.1	292.1	386.9
1933	101.2	14.7	316.6	432.5
1934	103.8	15.1	316.6	435.5
1935	51.7	16.0	314.7	382.4
1936	49.2	15.8	316.2	381.2
1937	49.1	17.9	321.5	388.5
1938	54.6	19.1	328.1	401.8
1939	55.8	21.9	337.5	415.2
1940	38.1	21.6	293.2	352.9
1941	37.7	21.3	284.9	343.9
1942	35.5	18.8	301.6	355.9
1943	33.4	18.2	275.4	327.0
1944	31.0	17.9	.	.
1945	107.9	18.2	208.8	334.9
1946	197.2	17.2	202.4	416.8
1947	244.2	30.4	204.6	479.2
1948	437.6	47.8	276.7	762.1

5 947 milj. markkaan, jota vastasi ainostaan 762 milj. markkaa kuntien finanssitilaston mukaan kaksi vuotta aikaisemmin. Lisäyksestä lankeaa suoraan Aravan osalle kokonaista 1 870 milj. markkaa, kun taas Aravan ulkopuolella olevat asuntolainat kohosivat 1 418 milj. markkaan. Myöskin kansakoululainat ovat näinä vuosina kasvaneet hyvin voimakkaasti. Niiden yhteismäärä oli viime vuodenvaihteessa 2 249 milj. markkaa.

Eduskunta on kahden viime vuoden aikana hyväksynyt joukon uusia lakeja, jotka kunnille annettavien uusien avustusten muodossa sitovat valtion varoja. Koska suuri joukko tässä yhteydessä käsitellyistä valtion avustuksista myönnetään palkkakustannusten peittämiseksi ja kun palkkakustannukset erityisesti viime vuonna kohosivat voimakkaasti, voidaan odottaa myös tämän seikan lisäävän näiden suoritusten merkitystä. Ennen kuntien finanssitilaston valmistumista tuottaa kuitenkin valtion avustusten ennakolta arvioiminen tältä ajalta tiettyjä vaikeuksia. Sitä, että kehitys kulkee otaksuttuun suuntaan, vahvistavat kuitenkin näiden avustusten loppusummista ne, jotka voidaan saada selville valtion tilinpäätöksistä sekä tulo- ja menoarvioista. Niiden voidaan vuosina 1949 ja 1950 arvioida olleen tasaluvuin 8.8 miljardia ja vuonna 1951 9.3 miljardia markkaa.¹ Tämä merkitsisi, että vuonna 1949 valtion kir-

¹ Vuoden 1951 tulo- ja menoarvioesityksen liitteessä olevista »avustukset kunnille ja Ahvenanmaan maakunnalle» otsakkeella annetuista tiedoista on vähennetty momentilla 15. P1. II: 7 oleva Ahvenanmaan määräraha.

janpidon loppusummasta 6.6 % ja vuosina 1950 ja 1951 vastaavasti valtion tulo- ja menoarvion loppusummasta 8.8 % ja 7.5 % oli käytetty kuntien tukemiseen. Budjeteissa esiintyvät määrät eivät tietystikään ole täysin verrattavissa todella tapahtuneisiin maksusuorituksiin.

Valtion tulo- ja menoarvion osuus kansantulosta on nykyään suurempi kuin ennen sotaa. Jos vähitellen, sen jälkeen kun sodasta aiheutuneet poikkeusluonteiset kertamenot ovat jääneet pois, käy mahdolliseksi vähentää budjetin loppusummaa, voidaan joka tapauksessa olettaa, että kuntien säämien avustusten suhteellinen osuus valtion kokonaismenoista uudelleen lähestyy — ja todennäköisesti ylittääkin — sodan edelliset korkeat prosenttiluvut. Sitä vastoin vuosina 1931—1948 näiden määrärahojen suuruus ja jakautuminen, tietenkin lukuun ottamatta sodan aikana luonnollisia säännöttömyyksiä, on osoittautunut huomattavan vakaaksi.

HINTA- JA PALKKAKEHITYS VUONNA 1950.

Taloudellisissa Selvityksissä 1949 luotiin katsaus hinta- ja palkkakehitykseen lokakuuhun 1949 saakka. Tässä kirjoituksessa jatketaan saman aiheen käsittelyä mainitusta ajankohdasta vuoden 1951 maaliskuuhun saakka. Vuosi 1949 oli merkinnyt suhteellisen rauhallista kehitystä hinta- ja palkkarintamalla, hinnat osoittivat osittain laskusuuntaakin, ja indeksiin sidotut palkat olivat pysyneet ainakin säännöstelyn säätämien rajojen tuntumassa. Vientimarkkinoiden kiristyminen, joka oli aiheuttanut melkoista työttömyyttä ja johtanut markan devalvaatioon kesällä ja syksyllä 1949, ei osoittautunut pysyväksi, vaan syksyn kuluessa vientimme alkoi jälleen elpyä, talouselämämme aktiviteetti kohota ja työttömyys vähentyä. Toisaalta devalvaatiosta odotettavissa oleva tuontihintojen nousu, eräitten tukipalkkioitten poistaminen, vuokrien korotus ja työväestön keskinäiset poliittiset erimielisyydet sekä lähestyvät presidentin valitsijamiesvaalit olivat sellaisia tekijöitä, jotka selvästi alkoivat kärjistää sisäpoliittista tilannetta ja yhteiskunnallisia eturistiriitoja jo syksystä 1949 alkaen. Nämä eturistiriidat ja keskinäinen epäluottamus purkautuivat lukuisissa palkkataistelussa ja saivat aikaan vähitellen inflaatiopsykoosin, joka voimakkaasti vaikutti vuoden 1950 hinta- ja palkkakehitykseen suotuisista reaalityaloudellisista edellytyksistä huolimatta. Seuraavassa tarkastellaan lähemmin hinta- ja palkkakehitystä. Ensin luodaan yleiskatsaus harjoitettuun hinta- ja palkkapolitiikkaan ja sen jälkeen tarkastellaan hintojen ja palkkojen kehitystä indeksilukujen ja kuvioiden avulla. Mikään objektiivinen hinta- ja palkkapolitiikan arvosteleminen ei näin lyhyellä tähtämellä ole tietenkään mahdollista. Kuitenkin yritetään seuraavassa esittää myös eräitä huomioita eri toimenpiteiden syistä ja seurauksista, sikäli kuin se näin ulkopuoliselle tarkastelijalle on mahdollista.

Palkka- ja hintapolitiikka.

Syyspuolella 1949 rikkoutui palkkarintamalla siihenastinen rauha. Osittain oli levottomuuksilla poliittinen tausta, kuten Kemien mellakoissa, mutta osittain oli syynä alkanut hintojen nousu. Siten esim. vanha elinkustannusindeksi (VIII. 38 — VII. 39 = 100) oli kesäkuun 782 pisteestä noussut 824 pisteeseen marraskuussa eli noin 5 %. Tukkuhintaindeksi (1935 = 100) puolestaan oli noussut 1 058 pisteestä kesäkuussa 1 134 pisteeseen marraskuussa eli noin 7 %.

Hintojen nousu ei siis suinkaan ollut jyrkkää, mutta se oli kuitenkin omiaan herättämään levottomuutta kuluttajapiireissä, jotka olivat jo vuoden verran tottuneet vakavaan hintatasoon.

Hintasäännöstelyn vähitellen purkautuessa hallituksen syyskuussa 1949 asettaman ministerivaliokunnan työohjelmaan oli kuulunut myös palkkasäännöstelyn uusiminen. Hallituksen tiedustellessa asiaa työmarkkinajärjestöiltä, nämä asettuivat vielä säännöstelyn jatkamisen kannalle. Joulukuussa tuli kysymys kuitenkin jälleen esille osittain työntekijäin piirissä esiintyneen tyytymättömyyden takia aikapalkkoihin, osaksi siksi, että kuntien viranhaltijain palkat vapautettiin säännöstelystä (8. 11. 1949), koska niiden hoito säännöstelyn puitteissa osoittautui vaikeaksi. Etenkin äärimmäinen vasemmisto esitti myös palkkasäännöstelystä poikkeavia palkkavaatimuksia tarkoitukseenaan ilmeisesti ennakoida se hintojen nousu, mikä devalvaatiosta oli vähitellen odotettavissa.

Ministerivaliokunta kävi neuvotteluja näistä kysymyksistä SAK:n kanssa ja päätyi lopulta kompromissiin, johon kuului aikapalkkojen tarkistus ja sen jälkeen asteittainen siirtyminen vapaampaan palkkajärjestelmään. Tammikuun 5 päivänä 1950 tekemällään päätöksellä hallitus määräsi aikapalkkoihin annettavaksi 7.5 %:n kuoppakorotuksen ohjepalkoista laskettuna. SAK:n vaatimus oli alun perin 10 %. Hallituksen taholta korostettiin, että tarkoituksena oli vain heikommassa asemassa olevien auttaminen eikä suinkaan yleinen korotus. Päätös oli kuitenkin tehty vastoin säännöstelypäätöstä, ja niin ollen se tavallaan edellytti säännöstelyn lopettamista. Lokakuun 3 päivän 1947 palkkapäätös kumottiinkin helmikuun 15 päivästä 1950 alkaen ja säädettiin, että työmarkkinajärjestöjen tuli keskenään sopia uudesta palkkajärjestelystä. Mikäli osapuolet eivät kolmen kuukauden kuluessa päässeet yhteisymmärrykseen, valtioneuvostolla oli oikeus päättää palkoista kuultuaan hinta- ja palkkaneuvostoa ja ottaen huomioon yleisen palkkatason ja vallitsevat elinkustannukset. Suunnitelma siis tavallaan edellytti eräänlaisen minimipalkkajärjestelmän takaamista yleisohjelmakomitean aikoinaan viitoittamaan tapaan.

Vaikka palkkasäännöstelyä olikin paljon arvosteltu mm. sen kaavamaisuuden ja tuotannon kehittymisen kannalta vahingollisen palkkojen tasoittumisen takia, suhtauduttiin säännöstelyn purkamiseen tietyn epäilyksin, etenkin edellä mainitun 7.5 %:n korotuksen takia, joka psykologisesti oli huono enne paljon puhutulle vakauttamiselle. Suomen Pankki antoi julkilausuman, jossa kieltäydyttiin lisäämästä luotonantoa teollisuudelle palkankorotusten takia, ja maataloustuottajat kieltäytyivät maksamasta niitä ilman hintakompensaatiota. Virkamiehet, jotka jo ennestään olivat palkkakuopassa, antoivat tammikuun 1 päivänä 1950 julkilausuman, jossa he avoimen palkkataistelun uhalla vaativat palkkojensa korjausta. Eduskunta kokoontui tammikuun 10 päivänä käsittelemään palkkapäätöstä, ja äänestyksessä hallituksen toimenpide hyväksyttiin 97 äänellä 90 vastaan. Eduskunta hyväksyi kuitenkin sa-

malla päätöslauselman, jonka mukaan »palkkapäätös ei saanut johtaa inflatorisiin korotuksiin». Hinta- ja palkkaneuvoston päätöksellä tammikuun 24 päivänä määrättiin uudet palkat maksettaviksi taannehtivasti tammikuun 15 päivästä 1950 alkaen:

Palkkasopimusten purkaminen ei siis alkanut suinkaan lohdullisin näkymin, ja tulevaisuus muodostui odotettuakin epäsuotuisammaksi. Työehtosopimusten irtisanominen alkoi helmikuun 15 päivänä, ja määräpäivään mennessä olivatkin SAK:n jäsenliitot irtisanoneet noin 200 000 työläistä koskevat palkkasopimukset. Yhteistä runkosopimusta ei saatu aikaan maaliskuun loppuun mennessä, joten eri työalojen järjestöt jatkoivat neuvotteluja erikseen.

Työnantajat tarjoutuivat maksamaan korvauksen elinkustannusten noususta, mutta työntekijät vaativat useilla aloilla 40—50 %:n korotuksia, mikä moninkertaisesti ylitti hintojen nousun. Korotusvaatimuksia perusteltiin mm. sillä, että maaliskuun puolivälissä toimeensa astunut maalaisliittolainen hallitus päätti korottaa maataloustuotteiden hintoja kesäkuun alusta lähtien ja huhtikuun puolivälistä nosti bensiinin, kahvin, tupakan, sokerin ym. hintoja noin 25 % lisätäkseen valtion tuloja ja toisaalta rajoittaakseen mainittujen tavarain kulutusta, mikä uhkasi muodostua suuremmaksi kuin valuuttavarat sietivät. Valtion menojen alentamiseksi suunniteltiin mm. lapsilisälain tarkistusta, jota sekä yleisohjelmakomitea että finanssitoimikuntakin olivat puoltaneet. Toimenpiteet eivät — varsinkaan kahvin osalta — lainkaan saavuttaneet ymmärtämystä kansan laajojen kerrosten parissa. Kun poliittiset vastustajat käyttivät tilannetta hyväkseen todistelemalla, että hallituksen tarkoitus oli pyrkiä valtiontalouden tasapainottamiseen vähäväkisten piirien elintasoja alentamalla, oli lopputuloksena, että korotuspäätökset eduskunnan toivomuksen mukaan purettiin heinäkuun 1 päivästä lukien. Vaikka korotuspäätösten oikeutusta ei voikaan kieltää, olivat ne varmaan suoritettut psykologisesti onnettomalla hetkellä. SAK:n ja maalaisliittolaisen hallituksen välinen ristiriita kansantulon jakaantumisesta kuvastui niin ollen selvästi palkkaneuvottelujen onnettomasta kulusta. Ilmeisesti myös epäilykset yhden puolueen hallituksen kyvystä katsoa kokonaisuuden parasta lisäsivät epäluottamusta valtiovallan toimenpiteiden tarkoituksenmukaisuuteen. Hallituksen arvovaltaa horjutti niin ikään se, että eräät rautatieläisryhmät eläkeasiassa syntyneen erimielisyyden takia ryhtyivät toukokuun 3 päivänä viisi päivää kestäväan lakkoon vastoin hallituksen YH-päätöstä.

Palkkaneuvotteluja käytiin niin ollen tuloksetta aina toukokuun alkuun saakka. Eduskunnan puhemiehen K. A. Fagerholmin toimiessa välittäjänä saatiin vihdoon toukokuun 8 päivänä työmarkkinajärjestöjen välillä aikaan suositus, joka poisti SAK:n viimeisenä painostuskeinonaan käyttämän yleislakon uhan. Solmitun ns. F-sopimuksen oleellisin sisältö oli, että kaikille työläisille ja palkansaajille oli maksettava 15 %:n korotus laskettuna asianomaisen henkilökohtaisista ansioista toukokuun 1 päivänä. Korotuksen tuli kuitenkin

olla vähintään 12 mk tunnilta miehille ja 10 mk naisille. Näin saavutettu ansiotaso oli työntekijöille turvattava uusissa työehtosopimuksissa. Keskusliitot allekirjoittivat F-sopimuksen soveltamista koskevan suosituksen kesäkuun 3 päivänä 1950.

F-sopimuksella palautettiin palkkojen indeksisidonnaisuus jälleen voimaan työntekijäin nimenomaisesta vaatimuksesta. Edellä määritellyn ansiotason katsottiin nimittäin vastaavan virallisen elinkustannusindeksin (VIII. 38 — VII. 39 = 100) pistelukua 860. Indeksien noustua 5 % tai enemmän oli palkat maksettava 5 %:lla korotettuina. Lisäys oli maksettava kulloinkin sen palkanmaksukauden alusta lukien, joka ensiksi alkaa mainitun indeksiluvun julkaisu-kuukauden 15 päivän jälkeen. Kriittilliset indeksipisteet, jotka siis kukin aiheuttivat aina 5 %:n lisäyksen palkkoihin, olivat 903, 946, 989, 1 032, 1 075 jne. Kun kokonaispalkat sosiaalisine lisineen vuonna 1949 olivat noin 200 miljardia markkaa, merkitsee jokainen yleinen 5 %:n korotus siis yli 10 miljardin osto-voiman lisäystä.

F-sopimukseen sisältyivät edelleen puhemies Fagerholmin esittämä maataloustuotteiden hintojen järjestelykohta sekä ehdotus vuokrien korotuksen toimeenpanemisesta pitkäkhön ajan kuluessa. Virkamiespalkat järjestettiin F-sopimuksen yhteydessä heinäkuun 7 päivänä vahvistetulla lailla.

Yleinen käsitys sopimuksen teon jälkeen oli, että sillä olisi työrauha turvattu pitkäksi ajaksi. Toiveet eivät kuitenkaan toteutuneet. Ensimmäiset ns. F-korotukset maksettiin vain väliaikaisten pöytäkirjojen perusteella, ja lopullisissa työehtosopimuksissa oli sovittava uusista palkkaperusteista. Pyrkimyksenä piti olla säännöstelykautena ylen monimutkaiseksi muodostuneiden palkanmaksuperusteiden yksinkertaistaminen. Työntekijäpiireillä näytti kuitenkin olevan sellainen ennakkokäsitys, että työnantajat palkkojen yksinkertaistamisen yhteydessä koettaisivat tehdä tyhjäksi ns. F-korotuksen, mikä vaikeutti neuvottelujen kulkua. Näissä oloissa eivät F-sopimuksen edellyttämät neuvottelut työntekijä- ja työnantajajärjestöjen välillä ottaneet sujuakseen. Ilmeisesti SAK myös palkkajärjestelmän yksinkertaistamisen varjolla pyrki lisäpalkankorotuksiin. Virkamiesten saama kuoppakorjaus sekä hallituksen toimeenpanema maataloustuotteiden ja vuokrien korotus olivat myös närkästyksen aiheena. Metalliteollisuus oli se ala, jolta palkkojen yksinkertaistaminen piti aloitettaman, mutta kun eräät työntekijäryhmät esittivät vaatimuksia, jotka käytännössä olisivat johtaneet aina 50 %:n korotuksiin, eivät työnantajat voineet niihin suostua. SAK:n luvalla metallityöväen liitto tällöin alkoi lakon elokuun 28 päivänä 1950, mikä nopeasti laajeni myös sähköjohto-, puhelin- ja hissialalle, puunjalostusteollisuuteen ym., niin että jo syyskuun 2 päivänä 1950 oli lakossa noin 70 000 työläistä eri aloilta ja lokakuun lopulla yhteensä noin 100 000 henkeä.

Kun valtioneuvoston asettamien työriitojen sovittelijoiden välitysehdoituksia ei työntekijäpuolella hyväksytty ja kun eräillä aloilla alkoi jo näkyä

lakkoväsymystä, pani SAK lopulta kaikki yhden kortin varaan uhkaamalla lokakuun 7:ntenä päivätyllä kirjelmällään palkkatyöntekijäin yleislakolla, jollei erimielisyyksiä saataisi ratkaistuiksi lokakuun 22 päivään mennessä. Siis jo toisen kerran puolen vuoden sisällä SAK turvautui yleislakon uhkaan saadakseen ammattiliikkeen vaatimukset ajetuksi läpi väkivoimalla.

Koko maan ja kansantalouden kannalta vaarallinen yleislakko saatiin sentään vältetyksi valtiiovallan myötävaikutuksella aikaansaadulla ns. A-sopimuksella lokakuun 18 päivänä 1950, sovitteluratkaisulla, jonka sekä Työntantajain Keskusliitto että SAK hyväksyivät. Keskusliittojen hyväksymän ns. A-sopimuksen pohjalla ryhtyivät sitten eri alojen liitot neuvottelemaan avoinna olevista palkkakäsymyksistä, ja useilla aloilla onkin jo saatu sopimukset aikaan. Sen sijaan ei tällä hetkellä ole täyttä tietoa siitä, mitä ja millaisia korotuksia A-sopimus eri aloilla on merkinnyt. Keskeiseltä rauta- ja konepajateollisuuden eli ns. suuren metallin osalta sovintoehdotus kuitenkin sisältää mm. seuraavaa:

Eri paikkakuntaluokissa ja palkkaryhmissä määritellään palkat ohjetuntipalkkoina, joiksi I paikkakuntaluokan 4. palkkaryhmässä sovittiin 110 markkaa. Työn vaativuuden tai ammattitaidon mukaan voitiin maksaa yleisestä keskitasosta 10 % alhaisempi tai 15 % korkeampi palkka. Lyhytaikaisten ja erittäin likaisten töitten palkkojen erikoislisät pysytettiin entisten palkkasopimusten mukaisina, ja urakkahinnoittelussa oli silmällä pidettävä keskimäärin 30 %:n urakkavoittoa. Muilta osilta olivat palkkauksesta voimassa F-sopimuksen soveltamisesta kesäkuussa laaditussa pöytäkirjassa olevat määräykset.

Työväestön lasketaan menettäneen näissä, A-sopimusta edeltäneissä sotien jälkeen suurimmissa lakoissa työpalkkoina noin 5.2 miljardia markkaa. Tuotannon bruttomenetyks 21.7 miljardia vastaa 7 à 8 % teollisuustuotannon arvioidusta määrästä vuonna 1950 ja kansantaloudellinen menetyks 9.8 miljardia noin 3 % nettokansantulosta markkinahintaan.

Hallituksen pyrkimyksenä oli A-sopimusta laadittaessa päästä vapautumaan turmiolliseksi osoittautuneesta indeksisidonnaisuudesta. Indeksiehto jäi kuitenkin edelleen työehtosopimukseen. Estääkseen indeksiehtoa lisäämästä yhä vallitsevaa palkkojen ja hintojen epäsuhdetta hallitus julisti marraskuun 7 päivänä 1950 palkkasulun, jolla indeksiehdon soveltaminen ja marraskuun 8 päivänä 1950 voimassa olleen palkkatason muuttaminen kiellettiin. Tämä merkitsi samalla työpalkkojen uudelleen säännöstelyyn saattamista, sillä hallitus jätti eduskunnalle esityksen laiksi yksityisoikeudellisessa työsuhteessa olevien työntekijäin elintason turvaamiseksi, jossa hahmoteltiin uudenlaista järjestelmää elinkustannusten ja palkkojen tasapainoon saattamiseksi. Tällä lailla oli tarkoituksena tarkemmin määritellä ne perusteet, joiden nojalla työpalkkoja olisi indeksikorotusten sijasta hintojen noustessa korotettava. Lakiesitys ei kuitenkaan vuoden 1950 loppuun mennessä ehtinyt eduskunnan käsittelyyn.

Kuten jo edellisissä katsauksissa esitettiin, oli hinta- ja jakelusäännöstelyä vuoden 1949 kuluessa, jatkuvan runsaan tavarantarjonnan takia, voitu vähentää yleiseksi tyydytykseksi. Säännöstelyn purkaminen huipentui vuoden 1950 alussa suoritettuun kansanhuoltoministeriön lakkauttamiseen. Kauppa- ja teollisuusministeriöön perustettiin ylimääräinen kansanhuolto-osasto, johon siirtyivät ne 40 kansanhuoltovirkailijaa, jotka olivat vielä jäljellä enimmillään 800 henkeä käsittäneestä virkailijamäärästä. Maatalouteen liittyvistä kansanhuollollisista asioista joutui vastedes huolehtimaan maatalousministeriö.

Viiimeisiä hintamääräysten lakkautuspäätöksiä oli kotimaisten vuotien vapauttaminen vuoden vaihteessa, ja maaliskuun alusta vapautettiin myöskin nahat ja jalkineet. Tällöin olikin hintasäännöstely valtaosaltaan lakannut. Hintasäännöstelyyn jäivät vain puuvilla- ja täysvillakankaat, erinäiset maataloustuotteet, bensiini sekä siirtomaatavarat, kuten kahvi, sokeri ym. Helmikuun 24 päivänä 1950 annettiin sitten hintojen ja maksujen säännöstelystä sekä teollisuustuotteiden ja kaupan hinnoitteluperusteista uusi päätös, johon oli kerätty kaikki voimassa olevat KHM:n aikoinaan antamat säädökset, ja uudet hinnanvahvistukset siirrettiin kokonaan sosiaaliministeriön hoitoon. Vuoden alkupuolella näytti siis siltä, että talouselämässä oltaisiin palaamassa yhä enemmän vapaaseen markkinatalouteen. Palkkasäännöstelyn purkamisen epäonnistuminen, indeksiautomaatin uudelleen pystyttäminen ja Korean sodan aiheuttamat tuontihintojen nousut johtivat kuitenkin kesällä jälleen valtion holhouksen laajentamiseen. Kevään palkkalevottomuudet saivat aikaan inflaatiopsykoosin, joka purkaantui hillittömänä ostovimmana, ja tämä taas puolestaan aiheutti — etenkin järjestymättömän kaupan ja teollisuuden piirissä — myös hintakiskontaa eräillä aloilla. Myöskin F-sopimuksen aiheuttama kustannusten nousu alkoi vähitellen korottaa hintatasoa. Vielä vuoden alussa oli vallinnut eräänlainen tasapaino hintojen ja palkkojen välillä, mihin viittaa sekin, että hinta- ja palkkatilanne vuosina 1948—1949 oli ollut sangen rauhallinen. Teollisuuden tuntiansiot ja elinkustannusindeksi olivat lokakuun 1947 tasosta nousseet jokseenkin saman verran eli 32—33 % vuoden 1950 helmikuuhun mennessä. Jotta entinen tasapaino hintojen ja palkkojen välillä olisi pysytetty, olisi F-sopimuksella korotettu palkkataso ollut sidottava indeksilukuun, joka on vähintään 1 000 pistettä edellä mainitun 860 sijasta.

Kun edellä selostetut maataloustuotteiden hintojen korotukset ja vuokrien korotus pantiin toimeen kesäkuun alusta, oli väistämätöntä, että indeksi nousi yli säädetyn rajan eli aina 936 pisteeseen ja aiheutti niin ollen yleisen 5 %:n palkankorotuksen heinäkuun 20 päivästä lukien. Saadakseen aikaan hengähdystauon vakauttamisponnistuksissaan hallitus pani hinnanvahvistuspakon voimaan eräiltä osiltaan elokuun 1 päivästä lukien. Heinäkuun 29 päivänä tehdyn päätöksen mukaan, helmikuun 24 päivän päätöstä muuttaen hinnanvahvistus oli haettava myös joukolle yleisiä tarvikkeita ja maksuja. Näihin kuuluivat mm. kananmunat, perunat, jauhot ja suurimot, leipä, liha, makkara,

kalja ja virvoitusjuomat, polttopuu, koksi, tulitikut, miesten puvut, suojapuvut, miesten ja naisten alusvaatteet, sukat, jalkineet, eräät huonekalut, kotitaloustarvikkeet, saippua, maatalouskoneet sekä rakennusaineet ja tarvikkeet. Hinnanvahvistusta ei kuitenkaan ollut tarpeellista hakea, jos elinkeinonharjoittaja piti niitä kaupan tai möi hintaan, jolla hän oli myynyt niitä heinäkuun 15 päivänä 1950 ja joka ei ilman sosiaaliministeriön lupaa saanut olla enempää kuin 15 % korkeampi hänen 1 päivänä tammikuuta soveltamaansa hintaa. Vahvistus oli haettava myös seuraaville maksuille: kaupunkien kaasu- ja sähkömaksuille, kenkien korjausmaksuille, miesten tilauspukujen valmistusmaksuille, parturi-, sauna-, elokuva- ja linja-automaksuille. Hallituksen päätös ei siis merkinnyt suinkaan hintasulkua vaan tiettyä hintakontrollia hintojen kohtuuttoman nousun estämiseksi. Sekä kaupan että teollisuuden taholla otettiin hallituksen toimenpide välttämättömyytenä, johon vakauttamisen tarkoituksessa tilapäisesti oli mentävä, mutta samalla korostettiin, että kaiken pysyväisen vakauttamisen ehtona oli myös palkkojen ts. kustannusten nousun estäminen ja tasapainon säilyttäminen hintojen ja kustannusten välillä.

Kun hintasäännöstelyä uudelleen ryhdyttiin laajentamaan ja tiukentamaan, erotettiin sosialiministeriön hintaosasto elokuun 11 päivästä 1950 erilliseksi osastoksi, jolloin palkkaosastolle jäivät sen entiset tehtävät.

Oma, joskin melko vähäinen vaikutus kotimaisen hintatason kohoamisen estämiseen on ollut hinnantasausrahastolla, jonka toiminta jatkui joulukuun 31 päivänä 1949 annetun lain nojalla samaan tapaan kuin edellisenäkin vuonna ja jonka toimintaa jatketaan joulukuun 29 päivänä 1950 annetulla lailla vielä vuoden 1951 loppuun. Jo vuoden 1949 lopussa rahaston toiminta oli hiljentynyt hintasäännöstelyn purkamisen mukana, ja samoin kertomusvuonna oli toiminta aikaisempiin vuosiin verrattuna huomattavasti hiljaisempaa, vaikka hintasäännöstelyn piiriä uudestaan laajennettiin edellä kerrotulla tavalla. Tasoituksia suoritettiin toisaalta tuotteiden kotimaisten ja ulkomaisten hintojen ja toisaalta kotimaisten aikaisempien ja myöhemmin tarkistettujen hintojen välillä. Tämän toiminnan tuloksena perittiin tasausmaksuja vuonna 1950 kaikkiaan 2.4 miljardia markkaa, joista suurin osa eli 2.1 miljardia markkaa siirtomaatavaroista. Tähän sisältyi myös 1.0 miljardia kauppa- ja teollisuusrahaston luovuttamia sokerivoittoja. Tasauskorvauksia suoritettiin yhteensä 1.1 miljardin markan arvosta. Suurin osa tasauskorvauksista tuli tekstiilien (500 milj. mk) ja siirtomaatavaroiden (300 milj. mk) osalle. Kun rahaston omat varat vuoden 1950 lopussa olivat 2.3 miljardia markkaa ja kun kulutustavarain tuonti vuonna 1950 oli noin 36 miljardia markkaa, ymmärtää hinnantasausrahaston rajoitetut mahdollisuudet hintojen alentamiseen.

Uutta puuttumista hinnanmuodostukseen merkitsi se pisteostopolitiikka, johon hallitus oli pakotettu taistelussaan elinkustannusindeksin nousua vastaan.

Estääkseen F-sopimuksen mukaiset indeksikorotukset hallitus mm. korotti

lapsilisän 600 markasta 750 markkaan kuukaudessa heinäkuun 1 päivästä lukien, alensi sokerin hintaa 15 markkaa kilolta ja verokahvin keväällä sovitusta 1 600 markasta 900 markkaan kilolta. Näillä »pisteostoilla», jotka maksoivat valtiolle noin 4—5 miljardia markkaa, hidastettiin elinkustannusindeksin nousua noin 35 pisteellä. Pisteostoista varsinaisesti vain voin ja viljan hinnan järjestelyt merkitsivät tukipalkkiotoimenpiteitä sanan varsinaisessa mielessä. Alentamalla voin kuluttajahintaa lokakuun alusta 396 markasta 360 markkaan ja määräämällä viljavarasto myymään ulkolaista viljaa hintaan 20 mk kilolta laskettiin voitavan estää elinkustannusindeksin nousu noin 20 pisteellä, mutta toimenpide rasitti valtion kukkaroa yhteensä noin 3 miljardilla markalla. Tarkkoja laskelmia pisteostojen vaikutuksesta ja kustannuksista ei tietenkään voi tehdä, koska on täysin mahdotonta etukäteen tietää, paljonko kutakin artikkelia kulloinkin käytetään. Joka tapauksessa oli alun pitäen selvää, että pisteostoilla oli tarkoituksena vain voittaa aikaa; jotta hallitus ehtisi laatia vakauttamisohjelman, jolla pahimmat pulmakysymykset voitaisiin ratkaista pysyvämmin. Vihdoin hallitus marraskuun alussa saikin valmiiksi vakauttamisohjelmansa, johon sisältyi mm. edellä mainitun palkkasulun lisäksi hintojen tarpeettoman nousun estäminen hintavalvontaa tehostamalla, indeksilaskentaperusteiden muuttaminen sekä säännöstelyn palauttaminen tarpeen mukaan rakennustoimintaan nähden. Hintatarkkailua tehostettiin asettamalla lääninhallituksiin erityisiä hintatarkkailijoita sekä kuntiin toimihaltijoita paikallista säännöstelyä varten. Tämä tarkkailu onkin ollut aiheellista, sillä lukuisia hintakiskontatapauksia on saatu selville.

Joulukuun 16 päivänä 1950 jatkettiin jälleen vuodella ns. valtakia, jolloin hallituksen oikeutta säännöstellä hintoja, palkkoja ja rakennustoimintaa laajennettiin. Mm. annettiin hallitukselle oikeus tarvittaessa kieltää sellaiset rakennustyöt, joissa käytetään betonia tai rakennusrautaa. Rakennustoiminta oli nimittäin saavuttanut vallan liian suuret mittasuhteet, aiheuttanut sekä rakennusaineiden että työvoiman puutetta ja korottanut sekä hintoja että palkkoja inflatorisesti. Huoneenvuokralakiin hyväksyttiin muutos, jonka mukaan lisävuokraa oli maksettava 20 % vuoden 1951 alusta lähtien. Huoneenvuokrasäännöstelyä jatkettiin edelleen vuoden 1951 loppuun, ja huhtikuun alusta lukien päätettiin vuokrat korottaa vastaamaan hoito- ym. kustannuksia.

Sekä palkka- että hintasäännöstelyssä oli siis vuoden kuluessa kierretty kehää palaamalla suureksi osaksi aikaisemmin vallinneeseen tilanteeseen. Vähitellen kävi kuitenkin yhä selvemmäksi, etteivät säännöstelymääräykset yksin riittäneet talouselämäämme vakauttamaan. SAK esitti mm. vastalauseensa palkkasulun ja indeksin korjaussuunnitelman johdosta, A-korotuksen soveltaminen kohtasi monilla aloilla suuria vaikeuksia, ja uusia palkkalevottomuuksia puhkesi mm. valtion graafillisessa teollisuudessa ja Suomen Pankin setelipainossa joulukuun 11 päivänä 1950.

Myöskin vuoden alusta toteutetut hinnankorotukset (vuokrien nousu 20 %, alkoholin 25—38 %, bensiinin 18.5 %, puuvillatuotteiden 22.6 %, rauta-
teiden pikkulähetystariffien 100 %, Helsingin sähkön ja kaasun 8—15 %, sanomalehtien tilausmaksujen 20 %, liikevaihtoveron 5 %) olivat omiaan lisää-
mään tyytymättömyyttä ja levotonta mielialaa. Hintojen nousuun olivat
syyinä osaksi kohonneet tuontihinnat, osaksi kotimaisen kustannustason nousu.
Kun kuitenkin näytti siltä, että vähemmistöhallituksen oli vaikea palauttaa
luottamusta vakauttamissuunnitelmien onnistumiseen, pakotti kriittinen
tilanne muodostamaan hallituksen laajemmalle pohjalle.

Uuden hallituksen talouspoliittinen ohjelma, johon sisältyi mm. kahden
indeksikorotuksen myöntäminen, hintojen aiheettoman nousun pysähdyttä-
minen, maailmanmarkkinoiden hintavaihteluiden markan kotimaista arvoa
alentavien vaikutusten torjuminen, asuntotuotannon edistäminen ym., jul-
kaistiin tammikuun 18 päivänä ja jo 20 päivänä kumottiin marraskuun 7 päivän
palkkasulku. Uuden päätöksen mukaan voimassa oleva ansiotaso oli pysytet-
tävä muuten paitsi siinä, että elinkustannusten pistelukuja 946 ja 989 vastaa-
vat palkankorotukset (ts. 5 % 15. 11. 1950 ja 5 % 15. 1. 1951 lukien) saadaan
suorittaa takautuvasti. Muista indeksikorotuksista päätetään erikseen. Päätös
tuli voimaan tammikuun 22 päivänä 1951. Myöhemmin päätettiin, että virka-
miesten palkkoihin ja eläkkeisiin tulevat indeksikorotukset saatiin suorittaa
joulukuun alusta lukien 10 %:n ja helmikuun alusta lukien 15 %:n suuruisina.
Virkamiesten palkkoihin päätettiin niin ikään myöntää ns. A-korotusta 8 %
maaliskuun alusta lukien.

Hintojen ja maksujen säännöstelystä ja kaupan hinnoitteluperusteista heinä-
kuussa 1950 annettu päätös kumottiin tammikuun 25 päivänä 1951 ja määrät-
tiin hinnanvahvistus haettavaksi yhä useammille tarvikkeille ja maksuille.

Hallituksen vakauttamisohjelmaa, jonka mukaan yleiset palkankorotuk-
set pyrittiin välttämään alentamalla hintoja, ei ole toistaiseksi kokonaisu-
udessaan julkaistu, mutta lehdistössä esiintyneiden tietojen mukaan tarvittaisiin
niihin varoja noin 20 miljardia markkaa. Vakauttamisohjelman valmistumista
odoteltaessa on pisteestoja elinkustannusindeksin nousun jarruttamiseksi jat-
kettu. Korottamalla lapsilisää vuoden 1951 alusta lukien 150 markkaa kuu-
kaudessa eli 900 markkaan saatiin indeksin nousu pysymään kriittillisen pisteen
alapuolella. Helmikuun alusta korotettiin lapsilisä jälleen 100 markalla eli 1 000
markkaan kuukaudessa. Maaliskuun alusta alennettiin mm. voin kuluttaja-
hintaa 60 mk/kg eli 300 markkaan ja juuston hintaa 50—75 mk/kg ja margariinin
20 mk/kg.

Maataloustuotteiden hinnat.

Maataloustuotteiden hintakysymys on katsauskautenakin ollut keskeinen.
Metsätulojen vähenemisen ja maatalouden kustannustason nousun aiheuttama

kireä rahatilanne syksyllä 1949 oli aiheuttanut yhä uudistuneita vaatimuksia maataloustuotteiden hintojen korottamiseksi. Lihan ja kananmunien ajoittaisen ylituotannon aiheuttama hintojen romahdus herätti tuottajapiireissä myös epäilyksiä, että välikäsien voitto oli muodostunut kohtuuttomaksi. Estääkseen tuottaja- ja kuluttajahintojen eron muodostumasta liian suureksi ja tasoittaakseen kausivaihteluita maataloustuottajajärjestöt aloittivat syksyllä 1949 voimakkaan kampanjan keskittääkseen maatalouskaupan entistä enemmän omille järjestöilleen. Tästä »maanviljelijäin monopolipyrkimyksestä» nostettu kohu osaltaan syvensi sitä juopaa, joka katsauskautena on erottanut kuluttajajärjestöjä tuottajapiirit.

Kuten jo aikaisemmin mainittiin, kieltäytyivät maataloustuottajat mm. aluksi maksamasta 7.5 %:n korotusta ilman hintakompensaatiota vedoten siihen, että maatalouden kannattavuusedellytykset olivat edellisestä vuodesta laskeneet siinä määrin, että ns. puhdas tuotto keskimääräisilläkin tiloilla oli muodostunut huonoksi. Tyytymättömyyttä oli maatalouspiireissä herättänyt myöskin se, että hallitus pyrkiessään säännöstelyjärjestelmän ja tukipalkkioiden johdonmukaiseen poistamiseen lakkautti vuoden 1950 alusta maidon jakelutukipalkkion, erinäiset Pohjois-Suomessa maksettavat vakauttamispalkkiot, maidon kuljetusavustukset ja alensi ns. täydennysmaidon hintaa 1 mk/kg:lta.

Uuden hallituksen astuttua toimeensa alettiinkin jälleen maksaa voin jakelutukipalkkiota 5 mk/kg keskusliikkeiden varastoon tulleesta voista, ja maksamatta jääneiden vakauttamispalkkioiden maksaminen alettiin jälleen heinä—elokuun vaihteessa taannehtivasti.

Maatalouden palkkakustannuksia korottavan F-sopimuksen tultua hyväksytyksi nostettiin toukokuun 27 päivänä tehdyllä päätöksellä maidon hintaa 3 mk/kg kesäkuun alusta lukien. Voin vähittäishinta kohosi 66 mk eli 396 markkaan ja juuston vastaavasti 31 mk eli 273 markkaan kilolta.

Edellä mainittua esitystä maataloustuotannon kannattavuuden turvaamiseksi täydennettiin kesäkuun 16 päivänä tehdyllä päätöksellä uusista maatalouden hinnankorotuksista ja tukitoimenpiteistä. Niinpä velvoitettiin viljavarasto lokakuun alusta alkaen maksamaan rukiista 26 mk ja vehnästä 27 mk kilolta eli siis 6 ja 7 markkaa enemmän kuin aikaisemmin. Sokerijuurikkaan hintaa korotettiin 50 pennillä eli 5:50 markkaan Salon ja 5:90 markkaan Turengin sokeritehtaan alueella. Maitotaloustuotteista päätettiin maksaa 1 markan kausikorotus sisäruokintakaudella lokakuun 1 päivästä huhtikuun loppuun. Edelleen annettiin vientisianlihalle 160 markan ja kananmunille 150 markan hintatakuu.

Yllä mainitun päätösryhmän edellytyksenä oli, että kuluneena vuonna päätetyt palkankorotukset maataloustyöntekijöille maksetaan. Maataloustyönantajain liitto olikin jo kesäkuun 1 päivänä kehoittanut maanviljelijöitä maksamaan korotukset toukokuun 1 päivästä lukien.

Muut tukemistoimenpiteet uusittiin suunnilleen samanlaisina, kuin ne olivat olleet edellisinäkin vuosina. Niinpä ns. tuotantomiljardi säilytettiin tarvikkeiden hintojen alentamiseen pienillä tiloilla, väkilannoitteiden hinnat päätettiin pysyttää samalla tasolla kuin ne olivat olleetkin kuluneena lannoituskautena, maitotaloustuotannon tukemiseen Pohjois-Suomen epäedullisissa olosuhteissa varattiin noin 500 milj. markkaa, kuljetuskustannusten alentamiseen muualla maassa 260 milj. markkaa, sekä ehdotettiin ruokaviljan hinnan alentamiseen rajaseuduilla erityinen määräraha.

Seuraavassa taulukossa on esitetty maataloustuotteiden luovutushintain ja luovutushintaindeksin viimeaikainen kehitys.

	1937/39	1949	1950	1950	1951
		Joulukuu	Toukokuu	Joulukuu	Helmikuu
Maito	1: 24	16: 18	14: 62	19: 32	18: 94
Kananmunat	14: 20	155: 52	120: 85	173: 20	144: 45
Sianliha	11: 75	134: 08	132: 60	160: 60	169: 50
Naudanliha	7: 25	107: 63	142: 50	141: —	151: 90
Lampaanliha	9: 11	81: 61	107: 30	147: 80	158: 20
Vehnä	2: 62	19: 22	20: 04	26: 46	27: 22
Ruis	2: 25	19: 02	19: 18	24: 96	25: 41
Ohra	2: 07	14: 64	14: 73	22: 30	24: 36
Kaura	1: 62	12: 09	15: 50	21: 89	24: 92
Herne	3: 20	23: 53	26: 18	34: 86	36: 51
Peruna	—: 62	6: 60	6: 49	5: 88	19: 03
Luovutushintaindeksit:					
Kotieläintuotteet	100	1 263	1 202	1 526	1 515
Peltoviljelystuotteet	100	805	850	1 097	1 216
Kaikki maataloustuotteet.....	100	1 096	1 073	1 369	1 406

Taulukosta ilmenee, että hinnat perunaa lukuun ottamatta ovat joulukuussa 1950 poikkeuksetta korkeammat kuin edellisenä vuonna. Kun kotieläintuotteiden indeksi vuoden 1949 joulukuussa oli 1 263 ja peltoviljelystuotteiden 805 vastaavat luvut vuotta myöhemmin olivat 1 526 ja 1 097. Kaikkien maataloustuotteiden hintaindeksi joulukuussa 1949 oli 1 096 ja seuraavan vuoden joulukuussa 1 369, joten nousu, noin 25 %, vastaa suunnilleen tukkuhintaindeksin nousua vastaavana aikana. Helmikuun 1951 indeksiä tarkasteltaessa nähdään, että kotieläin- ja peltoviljelystuotteiden hintojen erotus on jossain määrin vähentynyt.

Muuten on todettavissa, ettei tuotteiden hinnoissa ole tapahtunut yhtä suuria heilahduksia kuin edellisenä vuonna, mikä johtuu siitä, että ylijäämää vietiin ulkomaille. Osa viennistä oli kompensatiokauppoja. Vientipalkkiota jouduttiin maksamaan juuston viennistä keskimäärin 23: — mk/kg, sianlihasta ja kananmunista yli 50: — mk/kg. Viennin kokonaisarvo oli 1 900 milj. markkaa.

Vuonna 1950 tuotiin maahan ulkolaista viljaa noin 230 milj. kiloa, ja viljavaraston tappiot viljakaupasta olivat noin 265 milj. markkaa. Tehtyjen kauppasopimusten mukaan maksaa nykyään Australian vehnä cif 23: 20, ranskalainen fob 24: 50, Argentiinan ruis 21: 19 ja Etelä-Amerikan ruis 22: 70 kilolta ilman tullia. Vastikään solmitun kauppasopimuksen mukaan maksaa venäläinen leipävilja Vainikkalassa 27—29 markkaa kilolta.

Maataloustuotannon suunnasta ja hintatuesta ei vielä ole päästy yksimielisyyteen. Vasemmiston mielestä olisi pyrittävä mahdollisimman suureen tuotantopalkkiolla avustettuun tuotantoon ja alhaisiin hintoihin, kun taas vasta puolen tavoitteena olisi omavaraisuus lähinnä normaalein tuotantokustannushinnoin. Joka tapauksessa on maataloustuotteittemme hintataso nykyisellään jonkin verran korkeampi kuin muissa Pohjoismaissa. Syynä tähän ovat huomattavat luonnonehdot ja heikompi rationalisoimisaste.

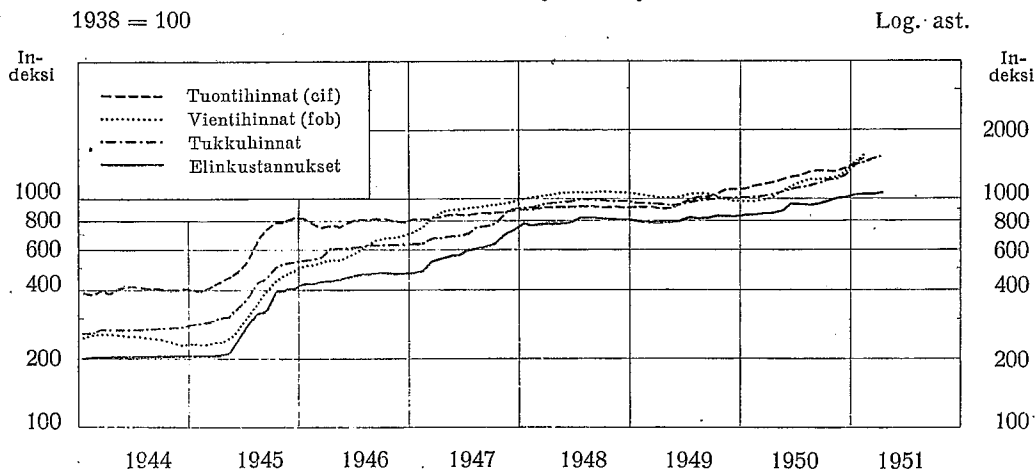
Valtioneuvoston päätöksellä maaliskuun 1 päivänä 1951 määrättiin maataloustyöntekijäin palkkoihin maksettavaksi ns. A-korotusta 8 % laskettuna toukokuun 1950 solmitun työehtosopimuksen palkoista. Tähän tulee lisäksi 15 %:n indeksikorotukset. Näitä palkankorotuksia vastaan, jotka Maataloustuottajain Keskusliiton arvion mukaan korottavat maatalouden tuotantokustannuksia 18 miljardia markkaa, päätettiin myöntää maataloudelle eri muodoissa kompensatiota yhteensä noin 5.5 miljardia markkaa osaksi luovutushintojen korotuksina, osaksi tarvehintojen alennuksina, osaksi muina avustuksina. Mm. rukiin ja vehnän tuottajahintaa korotettiin heinäkuun 1 päivästä 1951 lukien 4 mk/kg, maidon tuottajahintaa 50 penniä kilolta maaliskuun 1 päivästä lukien, minkä lisäksi talvikauden korotus 1 mk/kg jäi edelleen voimaan. Sokerijuurikkaan hintaa vuoden 1951 sadosta korotettiin noin 50 p/kg. Samalla päätettiin ns. maatalousmiljardi korottaa kahteen miljardiin, jolloin ehkä suuremmatkin tilat pääsevät siitä osallisiksi. Väkirehujen hintojen alentamiseen, maataloustuotteiden kuljetusavustuksiin ym. tarkoituksiin myönnettyjä määrärahoja ehdotettiin samalla korotettavaksi noin 500 milj. markalla. Kuluttajille on suunniteltu täyskompensatiota viljanhinnan noususta.

Hintatason kehitys.

Hintojen kehitystä valaistaan indeksien ja kuvioiden avulla. Tämän niteen lopussa oleva taululiite sisältää täydellisinä indeksisarjat, joiden perusteella kuviot on piirretty.

Jo kuvioista 1—4 huomaa selvästi sen jatkuvasti nousevan suunnan, mikä hinnoilla on ollut koko vuoden 1950. Hintojen nousu ei tosin ole ollut yhtä jyrkkää kuin vuosina 1945—1947, pahimpina inflaatiovuosina, mutta toisaalta se on ollut paljon kiivampaa kuin vuosina 1948—1949, jolloin hintataso osoitti jo suurta vakautumista. Esim. tukkuhintaindeksi, joka tällä hetkellä lienee

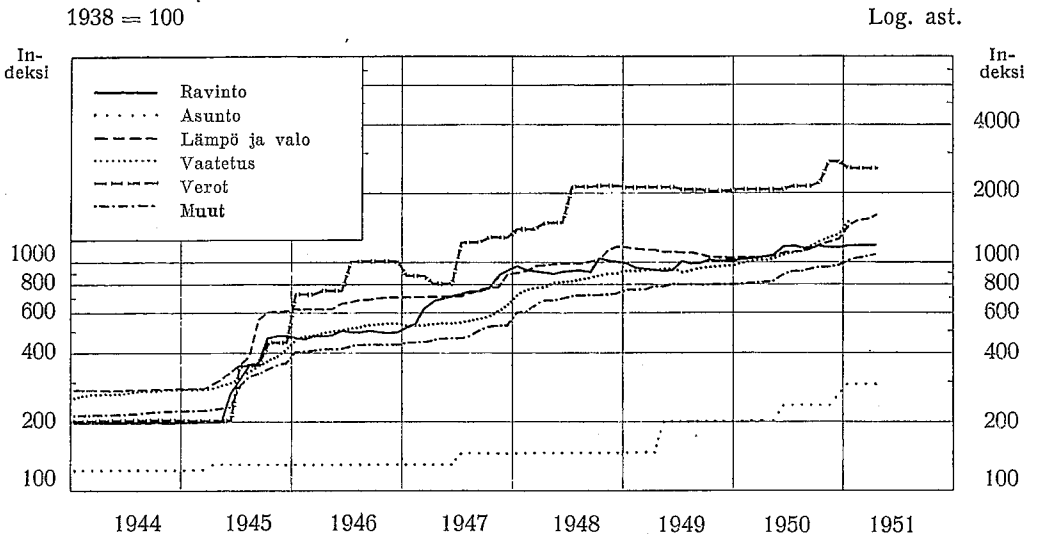
Kuvio 1. Hintojen kehitys.

luotettavin hintatason mittari, nousi vuonna 1949 vain 3.1 %, mutta vuonna 1950 taas 26.4 %. Hintojen nousuun kuluneena vuonna ovat vaikuttaneet mm. devalvaatiot, Korean sodan aiheuttama varustelusuhdanne ja maailmanmarkkinain hintain nousu, mutta ilmeisesti vielä enemmän kotimaiset syyt. Tähän viittaa sekin, että esim. tukkuhintaindeksiin sisältyvät ulkomaiset tavarat, joita on vajaa kolmannes koko tavaravalikoimasta, ovat kallistuneet vain 17.3 %, mutta kotimaiset sen sijaan runsaasti 30 %. Edellisenä vuonna kotimainen hintataso oli näköjään aivan vakaa, sillä kotimaiset tavarat kallistuivat vain 0.8 %, tuontitavarat sen sijaan 9.1 %. Tuontitavarain hintain nousu vuonna 1949 johtui yksinomaan devalvaatioista, markan ulkomaisen arvon alentumisesta, sillä maailmanmarkkinahinnoilla oli koko vuoden 1949 ja osan vuotta 1950 alenevä suunta, kuten seuraavaan kuvioon piirretyt USA:n tukkuhintaindeksi ja Moody'n raaka-aineindeksi osoittavat.

Tukkuhintaindeksin kotimaisten tavarain ryhmistä vuonna 1950 ovat metsätaloustuotteet nousseet eniten eli 53 %, mikä on luonnollinen seuraus parantuneiden vientimarkkinoiden aiheuttamasta kantohintojen ja palkkojen noususta. Metsätaloustuotteiden indeksi onkin ryhmäindekseistä korkein eli 15-kertainen, maataloustuotteet 12-kertaiset ja teollisuustuotteet 11-kertaiset vuoteen 1938 verrattuna. Maataloustuotteet, jotka koko vuoden ovat olleet kaikkien palkkaneuvottelujen silmätikkuna, kallistuivat vuoden kuluessa 20 %, teollisuustuotteet taasen 24 %. Vertailun vuoksi mainittakoon, että edellisenä vuonna teollisuustuotteiden indeksi nousi 7 % ja maataloustuotteiden indeksi aleni 2 %. Inflaatiolle luonteenomainen piirre on, että hinnat nousevat eri lailla. Niinpä tukkuhintaindeksinkin hajaanto on vuonna 1950 jälleen kasvanut. Vuonna 1949 oli maataloustuotteiden poikkeama kokonaisindeksistä 6 à 7 %, nyt ovat metsätaloustuotteet 17 à 18 % korkeammat kokonaisindeksiä.

Kuvio 2. Elinkustannusindeksin ryhmät.

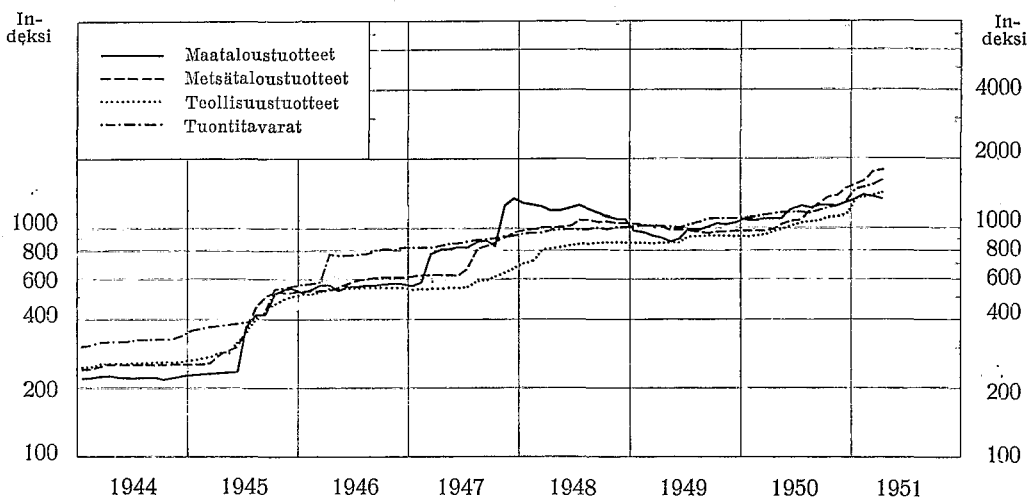
Myös yksityisten tavararyhmien nousu on ollut epätasainen. Niinpä esim. nahat ja vuodat kallistuivat 107 %, kumitavarat 77 %, mutta rehut 58 %. Nahkatavaroitten kallistuminen johtui osaksi säännöstelyn lopettamisesta vuoden 1949 lopussa, osaksi Argentiinan hintojen noususta. Kumin kallistumisen taas aiheutti maailmanmarkkinanoteerausten kohoaminen kaksinkertaiseksi, ja samoin on ollut laita villan ja puuvillan maailmanmarkkinahintojen. Loppuvuoden hintojen nousut eivät kuitenkaan vielä ole vaikuttaneet täydellä voimalla tukkuhintaindeksin numeroihin, koska tavarat suureksi osaksi maksetaan etukäteen rembursseilla, ja toisaalta on hinnantasauksilla tasoitettu etenkin tekstiilien hintoja, kuten edellä esitettiin.

Elinkustannusindeksin nousu vuonna 1950 on ollut 20 % eli vähän pienempi kuin tukkuhintaindeksin lähinnä hallituksen pisteostojen ansiosta. Aina toukokuulle saakka indeksin nousu oli vähäinen eli vain 0.5 % kuukaudessa. Toukokuussa verokahvin ja sokerin korotetut hinnat nostivat indeksiä jo 2 %, ja kesäkuussa indeksin nousu oli yli 7 %, minkä aiheuttivat etupäässä ravintoaineiden ja vuokrien nousu. Kuten aikaisemmin on jo mainittu, nostettiin näet kesäkuun alussa mm. maidon hinta 16 %, meijerivoin 20 % ja juuston 14 % sekä vuokrat keskimäärin 19 %. Kun vielä postimaksut, sanomalehdet sekä taloustarvikkeet kallistuivat, indeksin nousu olisi jatkunut vielä heinäkuussakin, jollei lapsilisä olisi korotettu heinäkuun alusta. Kun nimittäin valtion suorittamat lapsilisät otetaan huomioon kokonaisindeksilaskelmissa vähennyseränä, alenee budjetin loppusumma lapsilisän kohotessa. Elo- ja syyskuussa saatiin elinkustannusindeksin nousua jarrutetuksi alentamalla edelleen verokahvin ja sokerin hintoja. Siten verokahvin hinta, joka jo heinäkuussa putosi

Kuvio 3. Tukkuhintaindeksin ryhmät.

1938 = 100.

Log. ast.

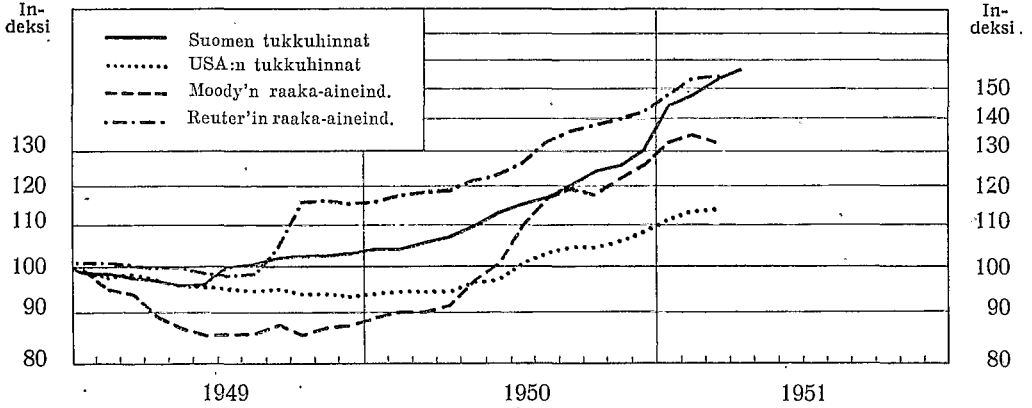
ennen huhtikuun korotusta vällinneelle tasolle, aleni jälleen 26 %. Samoin sokerin hinta palautettiin keväiselle tasolle, ts. alentamalla hintaa 19.8 %. Niin ollen ei syyskuussakaan indeksin nousu vielä aiheuttanut palkankorotusta. Lokakuun alusta yritettiin indeksin nousua jarruttaa alentamalla voim kuluttajahintaa 60 mk/kg tukipalkkiolla, mutta viljatuotteiden, halkojen, vaatteiden ym. hintojen nousut korottivat kokonaisindeksiä 2.4 % eli 962 pisteeseen. Marraskuussa indeksi oli 986 ja joulukuussa jo 998. Tällä erää vaikuttivat nousuun ennen muuta vaatteiden ja kenkien kallistuminen sekä verot, jotka verotettavien tulojen kasvun takia kohosivat 23.5 %. Elinkustannusindeksinkin hajaanto on kasvanut edellisestä vuodesta. Kun nimittäin verot ovat jo yli 27-kertaiset, vuokrat ovat korotuksista huolimatta vain kaksi ja puoli-kertaiset. Ilmeisesti alhainen vuokrataso pitkittää asuntopulaa, jota Arava-toiminta yksin ei pysty lievittämään.

Tuonti- ja vientihintojen kehitystä on Taloudellisissa Selvityksissä seurattu Tullihallituksen laskemista cif- ja fob-indekseistä. Kuten sivulla 73 olevasta taulukosta näkyy, sekä vienti- että tuontihinnat ovat nousseet katsauskautena, edelliset noin 46 % ja jälkimmäiset noin 29 % laskettuna ns. tasolukujen mukaan. Taloudellisen hyvinvointimme kannalta tärkeä ulkomainen vaihtosuhte »terms of trade» on jatkuvasti parantunut, sillä tällä hetkellä saamme jo sadalla vientiyksiköllä maksetuksi noin 118 tuontiyksikköä, kun vuoden 1950 alussa saatiin vain 102 yksikköä. Pari vuotta sitten oli vaihtosuhte vieläkin edullisempi eli yli 130. Varustelusuhdanteen aiheuttaman vientihintojen nousun takia ei F- ja A-sopimusten tuottama kustannusten nousu ole vaikeuttanut vientiämme. Vientihintaindeksit kulkevat kuitenkin niin paljon perässä, ettei

Kuvio 4. Suomen tukkuhintaindeksi ja maailmanmarkkinahinnat.

Joulukuu 1948 = 100

Log. ast.

niistä vielä täysin näy se hintojen nousu, mikä maailmanmarkkinoilla on puunjalostusteollisuuden tuotteiden osaltakin tapahtunut. Kun esim. sulfiittiselluloosan hinta vuoden 1949 lopussa oli 20 000 markkaa tonnilta, oli noteeraus vuoden 1951 alussa 44 000 markkaa tonnilta. Märän puuhiokkeen keskihinta vuoden 1949 neljännellä neljänneksellä oli 8 173 markkaa tonnilta ja vuoden 1950 neljännellä neljänneksellä 18 207 markkaa tonnilta. Myöskin sahatavaran hinnat ovat olleet jatkuvassa nousussa. Kun esim. vuoden 1949 keskihinta oli 25 000 markkaa, on kuluvan vuoden toimituksiin solmittu kauppoja 36 000 markkaan standartilta. Ruotsalaisten viejien ilmoituksen mukaan vuoden 1950 alussa käypä hinta oli 7" soiroista £ 44 standartilta, mutta nykyisin on maksettu £ 75—80 ja joissakin tapauksissa jopa £ 100 standartilta. Kun myös sanomalehtipaperin ja käärepaperin hintakehitys on ollut samansuuntainen, voidaan todeta, että puunjalostusteollisuuden vientihinnat ovat runsaan vuoden kuluessa likipitään kaksinkertaistuneet. Markkahintoja tarkasteltaessa on kuitenkin aina muistettava vuoden 1949 devalvaatiot. Joka tapauksessa näyttää sekä sahatavaran että selluloosan ja paperin kysyntä olevan tarjontaa suurempi, joten hinnat tätä kirjoitettaessa ovat vielä noususuunnassa. Poikkeukselliset suhdanteet voivat kuitenkin muuttua nopeasti, mikäli varastointipyrkimykset tai sota päättyvät tai USA:n inflaatio saadaan pysähtymään.

Vientihintojen aleneminen lamaannuttaisi jälleen talouselämämme, kuten vuoden 1949 kokemukset osoittavat. Puunjalostustuotteiden hyvä menekki ja korkeat hinnat ovat taas selvästi todistaneet, miten ratkaisevasti taloudellinen hyvinvointimme on puunjalostusteollisuuden suhdanteista riippuvainen. Lisääntyneet metsänhakuut ovat palauttaneet täystyöllisyyden maahamme, ja nousseet hinnat ovat tehneet mahdolliseksi suorittaa ostoja syrjäseuduillakin,

Tasoluvut (1935=100) ja vaihtosuhte ulkomaihin.

Vuosi	Tuontihinta- indeksi	Vientihinta- indeksi	Vaihtosuhte »Terms of trade»
1948 XII	1 029	1 388	135
1949 VI	1 058	1 323	125
» XII	1 234	1 271	103
1950 I	1 246	1 271	102
» VI	1 387	1 463	105
» XII	1 535	1 708	111
1951 I	1 592	1 857	117

mihin myöskin lisääntynyt autokuljetus on vaikuttanut. Niinpä esim. Pohjois-Suomessa hakkuumäärät ovat nousseet edellisestä vuodesta noin 100 %, ja jo syksyllä 1950 maksettiin pinotavarasta 500 mk/m³ sellaisillakin seuduilla, jotka edellisenä vuonna vielä olivat »pollarajan» alapuolella. Hakkuiden kokonaismäärän arvioidaan nousevan noin 30 milj. kuutiometriin, kun edellisen hakkuukauden tulos oli vain 21 milj. kuutiota. Varovaisesti voidaan arvioida, että maaseutuväestö kantohinta- ja metsäpalkkatuloina saa tänä vuonna noin 20—25 miljardia markkaa enemmän kuin edellisenä vuonna. Huomattakoon kuitenkin, että kantohintatulot eivät ole jokavuotisia.

Sahapuiden kantohinnat, pystymyynnit.

Koko maa (vuoden 1945 painoluvuilla punnittu).

Myyntivuosi	Kantohinta- indeksi	Tukkuhinta- indeksi	Reaalihinta
	1936/39=100	1937=100	1937=100
1940	138	132	105
1941	127	161	79
1942	130	199	65
1943	145	223	65
1944	165	250	66
1945	171	359	48
1946	219	562	39
1947	265	676	39
1948	359	893	40
1949	424	900	47
1950	934	1 037	90

Edellisissä Selvityksissä esitettiin metsäneuvos Pelttarin laskema tilasto puutavaran kantohintaindekseistä hakkuukausina 1934—1949. Vertailun vuoksi on yllä esitetty Metsähallituksen tilasto sahapuiden kantohinnoista pystymyynneissä kalenterivuosilta 1936—1950. Tilastosta käy ilmi, että edellä mainittujen yksityismetsien kantohintoja ja valtion metsänmyyntejä koskevat indeksisarjat ovat kehittyneet aivan samansuuntaisesti. Metsähallituksen

tilastosta päätellen ainakin sahapuiden kantohinnat ovat vuodesta 1949 nousseet yli 100 %, joten niistä selvästi kuvastuu se noususuhdanne, joka vientimarkkinoillamme on viime vuoden kuluessa vallinnut.¹

Palkkatason kehitys.

Tarkkoja ja nopeita tietoja palkkatason kehityksestä on vaikea saada, koska palkkatilastomme on puutteellista ja hitaasti valmistuvaa. Tämä on ollut vaikeutena myös palkkojen indeksisidonnaisuuden hoitamiselle asiallisella pohjalla. Tänä vuonna on tietojen saaminen ollut vielä entistä vaikeampaa, sillä sekä työnantajain että työntekijäin intressinä näyttää olevan »piilotella» todellista palkkatilannetta, koska yhä useammilla aloilla on esitetty palkan korotusvaatimuksia vedoten joillakin muilla aloilla maksettuihin epämääräisiin A-korotuksiin. Osaltaan tämä ilmiö lienee eräs osoitus ja todistus ns. solidaarisen palkkapolitiikan kriisistä. Solidaarisen palkkapolitiikan pyrkimyksenä on saada työntekijöille kaikilla aloilla, erilaisesta kannattavuudesta ja ammatin vaatimuksista huolimatta, samansuuntainen palkkataso. Ilmeisesti kehitys onkin vienyt siihen, mutta toisaalta se on vaatinut valtiovaltaa suorittamaan tulonsiirtoja huonommin kannattavien alojen hyväksi tavalla tai toisella. Esim. maatalouden kustannustason nousu on ollut yhtenä syynä valtion tukitoimenpiteiden kasvamiseen ja toisaalta myös muiden tuotannonalojen ja kuluttajienkin verorasituksen nousuun. Solidaarisen palkkapolitiikan tuloksena lieneekin tulojen tasoittuminen maassamme nykyisellään suurempi kuin useissa muissa maissa.

Työnantajain Keskusliitto laatii tilastoa kaikkien 18 vuotta täyttäneiden täysin työkykyisten tehdastyöläisten keskituntiansioista, jotka vuosittain julkaistaan Sosiaalisessa Aikakauskirjassa. Saatujen tilastotietojen mukaan miesten tuntiansiot vaihtelivat II neljänneksellä 1950 129: — ja 90: — markan ja naisten vastaavasti 89: — ja 58: — markan välillä. Keskimäärin kaikilla aloilla olivat miesten tuntiansiot suoritetuista laskelmista päätellen 13 1/2- ja naisten yli 15-kertaiset vuoden 1939 tasoon verrattuna. Vuoden 1950 III neljännekseltä ei virallista tilastoa ole vielä julkaistu, mutta ennakkolaskelmien mukaan oli III neljänneksen miesten palkkataso noin mk 125: — ja naisten mk 86: —, joten palkat olivat keskimäärin 15—18-kertaiset. Eräs suuryhtymä, jolla on teollisuuslaitoksia eri paikkakuntaluokissa, on antanut käytettäväksemme lukuja työläistensä keskituntiansiosta koko maassa, jotka antanevat suunnilleen oikean kuvan tehdasteollisuuden ansiotasosta.

¹ Maailmanmarkkinahintojen kotimaista hintatasoa korottavan ja markan arvoa alentavan vaikutuksen vähentämiseksi on puunjalostusteollisuuden luovutettava vuoden 1951 voitoista valtiolle 6 miljardia korottomaksi lainaksi, josta 1.2 miljardia käytetään tuonti-hintojen alentamiseen.

Suuryhtymän työläisten keskituntiansio.

M i e h e t

1949	tammikuu	94: —
1950	tammikuu	96: 50
»	elokuu ..	127: —
»	joulukuu	137: —
1951	tammikuu	143: —

Yllä olevien lukujen perusteella olisi ansiotaso elokuuhun eli III neljänneksen mennessä noussut lähes 30 % eli suunnilleen virallisten korotusten mukaan (7.5 %, 15 % ja 5 %). Ns. A-sopimus ei sanottujen lukujen mukaan olisi korottanut ansiotasoa kuin mk 10: — eli suunnilleen 7—8 %. Koska mainittu A-sopimus oletettavasti ei kaikilla aloilla ole vielä ehtinyt vaikuttaa ja koska taannehtivasti maksettu 5 %:n indeksikorotus joulukuulta puuttuu yllä mainitusta luvusta, voidaan tammikuun lukua mk 143: — pitää parhaana vuodenvaihteen palkkatason ilmaisijana.

Lisävalaistusta teollisuuden palkkatason kehitykseen antavat seuraavat lukusarjat, jotka on laskettu tapaturmavakuutettujen työläisten päiväansioiden mukaan kolmen kuukauden liukuvina keskiarvoina.

Päiväansiot eräillä aloilla (1948 IV—VI=100)

	Joulukuu 1949	Joulukuu 1950	Nousu %
Puu- ja paperiteollisuus .	102	136	33
Metalliteollisuus	118	156	32
Muu teollisuus	116	156	34
Rakennusteollisuus	108	147	36

Koska yllä mainittuihin lukuihin toisaalta sisältyy tammikuussa 1950 maksettu 7.5 %:n korotus ja toisaalta niistä puuttuvat taannehtivasti maksetut indeksikorotukset, viittaavat mainitut luvutkin siihen, että palkkatason nousu vuonna 1950 on todellisuudessa ollut noin 40 % ja taannehtivat indeksikorotukset mukaan luettuna noin 50 %. Vallitsevan ylityöllisyyden johdosta on kuitenkin kuluneena vuonna useilla aloilla — etenkin rakennusosalalla — tietävästi maksettu ns. mustia palkkoja, jotka eivät sisälly edellä oleviin lukuihin.

Hakkuiden vähentyessä metsätoissa palkat vuoden 1949 lopulla jossain määrin alenivat, koska ns. mustat palkat jäivät pois käytännöstä. Tähän viittaa sekin, että metsähallituksen alaisissa henkilötöissä palkat joulukuusta 1948 joulukuuhun 1949 alenivat noin 4 % ja hevostöissä 13 %. Metsätyöpalkkanormit on korotettu muun palkkatason nousun mukaisesti. Niinpä joulukuussa 1950 vahvistettiin kullakin 13 palkkausalueella noudatettavat päivä- ja urakka-

palkkanormit, jotka olivat noin 40 % korkeammat kuin vuotta aikaisemmin. Valtioneuvoston päätöksellä tammikuun 25 päivältä 1951 määrättiin kaikille tilittämättömille töille annettavaksi 10 %:n palkankorotukset, ja maaliskuun 1 päivänä päätettiin voimassa olleita päivä-, tunti- ja urakkapalkkoja nostaa 6—7 % maaliskuun 5 päivästä lukien. Uitto- ja erottelutöiden urakkapalkat on laskettava siten, että urakka-ansio nousee normaalilla urakkatyö-
vauhdilla 30 % vahvistettuja tuntipalkkoja korkeammaksi ja kasvaa työsuorituksen ja työtehon kasvaessa vähintään samassa suhteessa. Noin 90 % metsätöistä, joihin tänä vuonna osallistuu enimmillään noin 200 000 miestä, suoritetaan urakkatöinä. Metsäpalkkatarkkailijain antamien tietojen perusteella voidaan päätellä, että keskipäiväansio maaliskuussa 1951 oli noin 880—900 mk ja hevostöissä noin 2 100 markkaa. Sodan edelliseen aikaan verrattuna ansiot ovat niin ollen 21-kertaiset. Vuoden 1950 alusta alkaen palkat ovat nousseet 50—60 %.

Maataloustyöväen palkoista kerätään virallisia tilastotietoja kunkin vuoden elokuulta. Elokuussa 1949 oli omaruokaisen miespuolisen maataloustyöntekijän päiväpalkka mk 469:— ja naisen 392:— ja elokuussa 1950 vastaavasti mk 616:— ja mk 518:—, joten palkkataso oli vuoden kuluessa noussut noin 30 %. Elokuussa 1950 oli II palkkaryhmän miespuolisen maataloustyöntekijän ohjepalkka alimmassa eli IV paikkakuntaluokassa, johon enimmät maataloustyöläiset kuuluvat, mk 68:25 tunnilta. Maaliskuun 1951 alusta voimassa oleva tilastollinen ohjepalkka on mk 80:75 tunnilta, johon sisältyy 8 %:n A-korotus ja 15 %:n indeksikorotukset.

Jos vertaillaan maatalouden palkkatasoa elokuussa 1950 vuoteen 1939 saadaan miesten palkkakertoimeksi 1 711 ja naisten 2 229. Tämänhetkiset palkat ovat vastaavasti arviolta 20—25-kertaiset sodan edelliseen aikaan verrattuna. Teollisuuden palkkataso voidaan samalla ajankohdalla arvioida noin 18—22-kertaiseksi. Maatalouden palkkatason nousu on siis suurempi kuin muilla aloilla sodan edelliseen aikaan verrattuna. Vaikka maatalouden töistä suoritetaankin vain noin 15—20 % palkkatyövoimalla, muodostavat palkkakustannukset etenkin myyntituotantoa harjoittavilla tiloilla pääosan kustannuksista, ja siten ne ovat aiheuttaneet kompensatiovaatimuksia korkeampien hintojen muodossa. Maataloustuottajajärjestöt ovat myös hinnankorotusvaatimuksiaan perustelleet sillä, että yleisen palkkatason noustessa myös pienviljelijän ns. isännän palkkaa, oman työn arvoa, verotuksessa korotetaan. Toisaalta kohonnut kustannustaso on pakottanut maataloudessakin etsimään uusia, tehokkaampia toimintamuotoja. Viime vuosina onkin metsätulojen turvin harjoitettu voimakasta rationalisoimista (hankittu mm. noin 10 000 traktoria),

Rakennusteollisuudessa on, kuten edellisinäkin vuosina, huomattavasti ylitetty sovittuja palkkanormeja. Ennätyksellisen suuren rakentamisen ai-

heuttama työvoiman puute on etenkin kesäaikana johtanut »mustien palkkojen» maksamiseen ja aiheuttanut muillakin aloilla kohtuuttomia palkkavaatimuksia. Ammattimiesten puutetta on esiintynyt siitä huolimatta, että mm. muurareita on parin vuoden aikana koulutettu pari tuhatta lisää, ja kun asuntovajauksemme täyttämisen vaatii nykyistä vauhtia ainakin 10—15 vuotta, on odotettavissa sekä työvoiman puutteen että kalliitten rakennuskustannusten jatkuvan. Virallisten sopimusten mukaan nousivat rakennustyöväen aikapalkat vuonna 1950 noin 71 %. Hinta- ja palkkaneuvoston helmikuun 22 päivänä 1951 tekemällä päätöksellä määrättiin, että ns. indeksilisät on sovitettava työehtosopimuksen mukaan muodostuviin palkkoihin. Määräysten mukaan voi esim. kirvesmiehen korkein mahdollinen tuntipalkka kaikkine lisineen olla 169 markkaa, aputyömiehen 132 ja naisten laastinkannossa 126 markkaa. Aikapalkoilla on kuitenkin rakennustöissä vain »teoreettinen merkitys».

F-sopimuksen yhteydessä järjestettiin myös virkamiesten palkkakysymys, joka oli ollut avoinna jo vuoden alusta alkaen. Olivathan virkamiesjärjestöt jo tammikuun 8 päivänä 1950 avoimen työtaistelun uhalla vaatineet palkkojensa korjausta, jotka koko säännöstelyn ajan olivat laahanneet muun palkkatason kehityksen jäljessä. Virkamiesten palkkakysymystä tutkimaan oli edellinen hallitus asettanut ns. Hongan komitean, jonka mietintö valmistui juuri ennen hallitusvaihdosta. Komitean mietintöön nojautuen uusi hallitus laatikin korjaussuunnitelman. Virkamiesliitto katsoi kuitenkin korotusehdotuksen liian pieneksi ja esitti vaatimuksenaan palkkatason korjattavaksi kauttaaltaan ainakin elinkustannusindeksin osoittaman tason mukaiseksi. Pitkällisten neuvotteluiden jälkeen saatiin asia vihdoin ratkaisuun heinäkuun 7 päivänä 1950 vahvistetulla lailla. Palkkapäätöksessä poikettiin viime vuosina noudatetusta ns. solidaarisesta linjasta sikäli, että ylemmille palkkaluokille, jotka aikaisemmissa korotuksissa olivat jääneet vähimmälle, toimensa vaatiman suuremman vastuun ja ammattitaidon takia myönnettiin prosentuaalisesti suurempi korotus. Virkamiesten kokonaispalkankorotus alimmasta ylimpään palkkaluokkaan oli 38—56 %, joten he paitsi työväen 7,5 ja 15 %:n korotuksia saivat myös kauan odottamaansa kuoppakorotusta noin 15—20 %. Samalla palkat päätettiin maksettaviksi taannehtivasti 1 päivästä maaliskuuta 1950 lukien ja tarkistettaviksi siten, että elinkustannusindeksin noustessa 5 % tai enemmän pisteluvusta 860 peruspalkka ja ikälisät oli maksettava 5 %:lla korotettuina käyttäen huhtikuun 1950 palkkausta perustasona. Elokuun alusta virkamiehet niin ollen saivat 5 %:n indeksilisän. Kun maaliskuun alusta 1951 maksettavaksi määrätty 8 %:n A-korotus ja 10 %:n indeksikorotukset otetaan huomioon, voidaan todeta, että virkamiesten peruspalkat tätä nykyä ovat 10—13-kertaiset vuoteen 1939 verrattuna.

Seuraavassa taulukossa esitetään indeksilukuja eräiden alojen palkkakehityksestä. Taulukko on jatkoa edellisissä katsauksissa esitettyihin sarjoihin.

Ansioiden kehitys vuodesta 1939 (=100).

Maataloudessa:	1939	1945	1946	1947	1948	1949	1950	1951
Kesäpäiväläiset omassa ruoassa						IV nelj.	IV nelj.	I nelj.
Miehet	100	527	705	931	1 252	1 303	1 711 ²	2 000 ¹
Naiset	100	546	757	1 121	1 611	1 686	2 229 ²	2 500 ¹
Teollisuudessa:								1 800—
Miehet	100	505	612	939	1 164	1 199	1 680 ¹	1 850 ¹
Naiset	100	635	717	1 144	1 362	1 427	2 000 ¹	2 200 ¹
Virkamiehet:								
Palkkaluokat								
28—38 (30—40) .	100	233	255	472	519	545	866	945
21—27 (23—29) .	100	250	288	499	549	572	877	957
11—20 (13—22) .	100	298	359	610	671	705	1 061	1 158
1—10 (5—12) .	100	388	415	685	754	785	1 165	1 271
		XII	XII	XII	XII	XII	XII	III
Elinkustannusindeksi .	100	400	463	714	790	817	988	1 027

Yllä mainittuja indeksisarjoja katseltaessa on aina muistettava, että ne kuvastavat vain keskimääräisen ansiotason kehitystä. Yksityisten palkansaajien ansiot voivat henkilökohtaisista syistä melkoisesti poiketa keskimäärästä. Niin ikään on muistettava, että mm. virkamiesten palkkaindeksihin eivät sisälly kalliinpaikanlisät, jotka teollisuuspalkoissa on otettu mukaan. Vielä on huomattava, että koska virkamiesten palkkaluokkia on sodan edellisestä ajasta melkoisesti lisätty, ei kaikille palkkaluokille ole ollut tarkkaa vertailukohtaa. Maatalouden palkat on laskettu kesäpäiväpalkkojen mukaan. Näistä laskentaperusteiden eroavuuksista huolimatta indeksit antavat kuitenkin selvän kuvan kehityksen suunnasta. Vaikka virkamiesten palkkaindeksit katsauskautena ovatkin nousseet, kuoppakorotuksen ansiosta noin 10 % enemmän kuin varsinaisen työväen indeksit, ovat ne kuitenkin yhä jäljessä yleiskehityksestä. Kun pidetään vuotta 1939 perustana, voidaan sanoa, että teollisuustyöväen palkat ovat miesten osalta nousseet noin 60—70 % ja naisten 100 % enemmän kuin elinkustannusindeksi. Kun elinkustannusindeksi kohosi viime vuoden kuluessa 21 % ja tukkuhintaindeksi 27 % ja palkkataso ainakin 40 %, on palkka- ja hintatason epäsuhte vuodelle 1950 kasvanut, mikä merkitsee jatkuvaa hintojennousutendenssiä.

Tavallisesti arvioidaan, että palkkoja voidaan korottaa suunnilleen samassa suhteessa kuin työn tuottavuus kasvaa eli enintään 3 à 4 % vuodessa. Jos merkitään vuoden 1938 tehokkuutta (ts. teollisuustuotannon nettoarvoa jaettuna työväen lukumäärällä) 100:lla, saadaan vastaaviksi luvuiksi vuonna

¹ Arvioluku.

² III nelj.

1948 111 ja vuonna 1949 116. Vuotta 1950 koskevat luvut eivät ole valmiit, mutta kansantuloarvioiden mukaan ei tehokkuusindeksi ole sanottavasti noussut. Kun reaali-palkat vuosina 1938—1950 ovat nousseet ainakin 40 % ja työntehokkuus vain 15—20 %, palkat ovat siis ilmeisesti nousseet enemmänkin kuin tehokkuus edellyttäisi. Palkkatulojen osuus kansantulosta on vuodesta 1938 vuoteen 1949 noussut 50 %:sta 62 %:iin.

Pysyvästi voidaan palkkatasoa kuitenkin korottaa vain tuotantoa tehostamalla. Mikäli näin ei ole laita, on seurauksena vain hintatason nousu ja rahanarvon lasku, josta palkkansaajille ajan pitkään on eniten vahinkoa.

31. 3. 1951.

LUOTTOVOLYYMIN KASVU JA JAKAANTUMINEN ELINKEINO- RYHMITÄIN VUONNA 1950.

Luottovolyymien jakaantumistiedustelu suoritettiin entisten perusteiden mukaisesti¹ kolmannen kerran vuoden vaihteessa 1950/1951. Tiedustelun tulokset näkyvät oheisista taulukoista, joiden sisältämien tietojen selvitykseksi lienee aiheellista esittää joitakin huomautuksia.

1. Luottovolyymien kasvu.

Rahalaitosten luottovolyymien kokonaislisäys, 29.9 miljardia markkaa, jäi viime vuonna n. 3.5 miljardia markkaa eli n. 10 % vuoden 1949 aikana tapahtunutta kasvua pienemmäksi. Taulukko 1. Ottaen huomioon, että hintataso vuoden kuluessa kohosi noin viidenneksellä, muodostui luottovolyymien reaalisen rahoituskyvyn lisäys vuoden 1949 kasvuun verrattuna suhteellisesti vielä vähäisemmäksi. Jos oletamme yhteiskunnan luotontarpeen — ja omarahoitusmahdollisuuksien — suurin piirtein lisääntyneen samassa suhteessa kuin huoltotase (bruttokansantuotos + tuonti), ei kuitenkaan näytä siltä, että rahoitustilanne aivan olennaisesti olisi kiristynyt. Huoltotase, joka vuonna 1949 päättyi noin 500 miljardiin markkaan, kohosi viime vuonna runsaat 20 % eli noin 610—620 miljardiin luottovolyymien kasvun ollessa vastavasti 21.2 %. Eri asia on, että rahalaitokset vain vaivoin pystyivät tyydyttämään luottojen kysynnän ja että luottomarkkinat täten olivat hyvin rasitetut.

Joka tapauksessa myös luottovolyymien kasvun hidastuminen on vietävä vuoden aikana tapahtuneen rahamarkkinain kiristymisen tiliin. Tähän taas oli ensisijaisesti syynä keväällä 1950 uudelleen syntynyt inflaatiopsykoosi, joka paisutti liikevaihtoa ja kiihdytti omin varoin rahoitettua investointitoimintaa varsinkin maaseudulla. Osaksi rahamarkkinain kireyteen on vaikuttanut myös Suomen Pankin harjoittama tiukka luottopolitiikka. Hillitäkseen inflatorista ja spekulatiivista yritteliäisyyttä keskuspankki on pitänyt välttämättömänä kiristää maksuvälineiden antoaan. Niin kuin taulukosta 2 näkyy, Suomen Pankki on supistanut suoranaista luotonantoaan liike-elämälle, minkä lisäksi myös valtion vekseliluotto väheni runsaat 2 miljardia markkaa. Näiden

¹ Ks. Taloudellisia Selvityksiä 1949.

Taulukko 1.

Luottovolyymin jakaantuminen elinkeinoryhmittäin 31. 12. 1949 ja 31. 12. 1950.

	31. 12. 1950		31. 12. 1949		Luotto- volyymin kasvu		Kasvun osuus kokonais- kasvusta	
	milj. mk	%	milj. mk	%	milj. mk	%	%	%
1. Teollisuus	50 699	29.6	47 285	33.5	3 414	7.2	71.4	
11. Metalliteollisuus	9 069	5.3	7 291	5.2	1 778	24.4	5.9	
12. Kivi- ja saviteollisuus	2 509	1.4	2 514	1.8	-5	-0.2	-0.0	
13. Nahka-, kumi- ja tekstiiliteollisuus	5 527	3.2	5 638	4.0	-111	-2.0	-0.4	
14. Puu- ja paperiteollisuus	24 053	14.1	23 946	16.9	107	0.4	0.4	
15. Ravinto- ja nautintoaineteollisuus	4 602	2.7	2 990	2.1	1 612	53.9	5.4	
16. Muu teollisuus ja käsityö	4 939	2.9	4 906	3.5	33	0.7	0.1	
2. Voima- ja sähkölaitokset	14 138	8.3	10 552	7.5	3 586	34.0	12.0	
3. Rakennustoiminta	37 632	22.0	27 098	19.2	10 534	38.9	35.3	
31. Rakennusaikainen luotto	4 458	2.6	2 474	1.8	1 984	80.2	6.7	
32. Kiinnitys- ja asuntolainat	33 174	19.4	24 624	17.4	8 550	34.7	28.6	
4. Kauppa ja liikenne	29 989	17.5	26 946	19.0	3 043	11.3	10.2	
41. Tukkukauppa	14 940	8.7	15 106	10.7	-166	-1.1	-0.5	
42. Vähittäiskauppa	10 895	6.4	8 259	5.8	2 636	31.9	8.8	
43. Liikenne	4 154	2.4	3 581	2.5	573	16.0	1.9	
5. Maatalous	18 457	10.8	13 522	9.6	4 935	36.5	16.5	
6. Kunnat	11 407	6.7	8 442	6.0	2 965	35.1	9.9	
61. Kaupunkikunnat	7 517	4.4	5 544	3.9	1 973	35.6	6.6	
62. Maalaiskunnat	3 890	2.3	2 898	2.1	992	34.2	3.3	
7. Henkilö- ja sekalaiset luotot	8 809	5.1	7 402	5.2	1 407	19.0	4.7	
Kaikkiaan	171 131	100.0	141 247	100.0	29 884	21.2	100.0	

supistusten vastapainona oli kylläkin valuuttavarannon lisääntyminen, mikä kompensoi edellä mainitun luotonannon supistamisen setelistöä suoranaisesti vähentävän vaikutuksen. Joka tapauksessa rahalaitosten oli pakko huomattavassa määrin velkaantua Suomen Pankille voidakseen tyydyttää liike-elämän kasvanutta luoton- ja maksuvälineiden tarvetta.

Tarkasteltaessa taulukossa 2 esitettyjä lukuja kiintyy huomio siihen, että luottovolyymin lisäys on ollut edelliseen vuoteen verrattuna suhteellisesti vähäistä kiinnitysluottolaitosten sekä liike- ja säästöpankkien kohdalla, kun taas Kansaneläkelaitos, osuuskassat ja vakuutuslaitokset ovat lisänneet luottovolyymiaan jopa runsaammin kuin vuonna 1949. Tämä on luonnollisesti yhteydessä yleisön säästövirran suuntautumisen kanssa. Kansaneläkelaitoksen kohdallahan on kysymys pakkosäästämiseen perustuvasta luotonannosta. Vakuutuslaitosten luottovolyymin edullinen kehitys taas ilmeisesti johtuu siitä, että yleisön säästämisharrastus viime vuosina on erityisen voimakkaasti suuntautunut vakuutusturvan lisäämiseen, mikä on varsin huomattavasti

Taulukko 2.

Yksityiselle sektorille annetun luoton kasvu vuosina 1949 ja 1950.

	1949		1950	
	Milj.mk	%	Milj.mk	%
Suomen Pankki	1 705	11.0	-2 313	-13.5
Kansaneläkelaitos	3 303	67.4	4 756	58.0
Liikepankit	12 642	27.9	10 443	18.0
Kiinnitysluottolaitokset	315	25.2	-10	-0.6
Postisäästöpankki	1 769	135.8	1 034	33.7
Säästöpankit	6 534	30.9	6 265	22.6
OKO ja osuuskassat	4 396	36.9	6 200	38.0
Vakuutuslaitokset	2 779	42.3	3 509	37.5
Kaikkiaan	33 443	31.0	29 884	21.2

suurentanut vakuutusmaksurahastoja. Osaksi taas on vahinkovakuutusten kohdalla kysymys vakuutuslaitosten automaattisesti suorittamista vakuutussummien korotuksista. Vaikeampaa on lausua edes suhteellisen varmoja oletuksia osuuskassojen menestyksen syistä. Tässä kohden tuntuu todennäköiseltä, että viime vuonna tapahtui maaseudulla tiettyä talletuskannan siirtymistä säästöpankeista osuuskassoihin nimenomaan siten, että kuntien säästöpankeissa pitämät tilit vilkkaan kansakoulu- ym. rakennustoiminnan johdosta supistuivat varojen siirtyessä suuremmassa määrin osuuskassojen talletusasiakkaille. Miltei puhdasta arvailua pitemmälle ei tätä tietä kuitenkaan päästä. Toisaalta on lisääntyneille metsätuloille varmasti myös annettava suuri merkitys maaseudun talletustoiminnan kannalta. Tarkempien tietojen puutteessa jää joka tapauksessa avoimeksi kysymykseksi, voidaanko olettaa metsänmyyntirahojen suuremmassa määrin hakeutuneen osuuskassoihin kuin säästöpankkeihin.

2. Luottovolyymien jakaantuminen elinkeinoryhmittäin.

Verrattuna vuoden 1949 luottovolyymien kasvun jakaantumiseen eri elinkeinoryhmille viime vuoden jakaantumisluvut kuvastavat eräitä mielenkiintoisia muutoksia.

Huomiota herättää ensinnäkin teollisuuden luottovolyymien sekä absoluuttisesti että suhteellisesti hidaskasvu, 3 414 miljoonaa markkaa eli vain 7.2 %. Edellisenä vuonna teollisuusluotot lisääntyivät vielä runsaasti 10 miljardia markkaa ja 27.7 %, joten taantuminen on ollut ilmeinen varsinkin ottaen huomioon ennen mainitun hintatason kohoamisen.

Kysymykseen, mistä näin suuri luottovolyymien kasvun heikkeneminen on johtunut, ei ole helppoa antaa varmaa vastausta. Osaksi saattaa olla syynä teollisuuden ekspansioon hidastuminen; vuonna 1949 oli jo havaittavissa teolli-

suusluottojen suhteellista supistumista vuoden 1948 lopun tasosta. Osaksi taas voi olettaa rahamarkkinain kiristymisen yksinkertaisesti panneen esteen teollisuusluottojen lisäämiselle ja näiden hitaan kasvun siten johtuneen pankki-poliittisista syistä. Nimenomaan Suomen Pankki vuoden aikana voimakkaasti supisti teollisuusluottojaan 12.4 miljardista markasta vajaan 11 miljardiin. Nämä seikat eivät kuitenkaan ilmeisesti pysty selittämään kaikkea, vaan selityksperusteita on löydettävissä myös toisaalta. Lisävalaistusta asiaan saakin tarkasteltaessa eri teollisuudenhaarojen luottovolyymien kehitystä. Niinpä esimerkiksi puu- ja paperiteollisuuden sekä toisaalta nahka-, kumi- ja tekstiili-teollisuuden luotot, jotka vuonna 1949 yhteensä kasvoivat runsaat 6 miljardia markkaa, eivät viime vuonna lainkaan lisääntyneet. Ottaen huomioon tuotantovolyymien kasvun sekä palkkojen ja hintojen nousun ilmiö ei ole selitettävissä muuten kuin varastojen supistumisen ja toisaalta lisääntyneen omarahoituksen avulla. Tunnetustihan nimenomaan edellä mainitut teollisuudenhaarat viime vuonna saivat nauttia aivan erityisen suotuisista suhdanteista maailmanmarkkinoiden ja kotimaisen menekin vilkastumisen johdosta, samalla kun koko teollisuudessa epäilemättä tapahtui melkoista varastojen vähenemistä, jonka luotontarvetta supistavaa vaikutusta tuskin edes raaka-aineiden hintojen nousu täysin kumosi. Vielä on otettava huomioon, että metsäteollisuudella viime vuoden lopussa oli käytettävissään huomattavasti enemmän ulkomaista lyhytaikaista luottoa kuin vuotta aikaisemmin.

Ilmeiseltä näyttää, että samat tekijät ovat olleet vaikuttamassa muidenkin teollisuudenalojen kohdalla. Voimakkaassa laajentumisvaiheessa oleva ravinto- ja nautintoaineteollisuus on suhteellisesti eniten lisännyt luottojaan, samalla kun metalliteollisuuden velkojen kasvu suunnilleen vain vastasi kohonneen hinta- ja kustannustason aiheuttamaa lisätarvetta.

V o i m a - j a s ä h k ö l a i t o s t e n saaman luoton lisääntyminen jatkui viime vuonna, osapuilleen samanlaista vauhtia kuin vuonna 1949. Luottojen kokonaiskasvu oli suhteellisesti katsoen edelleen keskimääräistä suurempi. Täten voimalaitosten osuus koko luottovolyymista on viimeisten kahden vuoden aikana kasvanut 6.6:sta 8.3 %:iin.

Niin kuin odottaa saattoi, r a k e n n u s t o i m i n n a n luottojen lisäys muodostui hyvin voimakkaaksi. Sekä markkamääräisesti, 10 534 miljoonaa, että suhteellisesti, 38.9 %, tämän ryhmän luottovolyymien kasvu oli selvästi suurin. Näin voimakas luotonkysynnän lisäys aiheutti toisaalta luonnollisesti melkoista kireyttä rakennusluoton markkinoilla, ts. ennen kaikkea säästöpankkien kohdalla, joiden talletusliike ei edellä esitetyistä syistä kehittynyt vastaavasti.

K a u p a n j a l i i k e n t e e n ryhmässä samat syyt kuin teollisuuden kohdalla ovat ilmeisesti vaikuttaneet luottovolyymien kasvun jäämiseen suhteellisen vähäiseksi. Lisäystä oli vain runsaat 3 miljardia ja 11 %, kun edellisenä vuonna kasvu oli 6.5 miljardia ja 31.5 %. Tukkukaupan portaassa varastojen

supistuminen on luottovolyymien suoranaisesta vähenemisestä päätellen ollut voimakasta, kun taas vähittäiskaupassa tämän ilmiön vaikutusta ei varsinaisesti saada havaita. Liikenteen kohdalla volyymin lisäys on suhteellisen vähäinen, 16 %, mutta kuitenkin suurempi kuin edellisenä vuonna, jolloin kasvu oli vajaat 13 %.

Keskimääräistä huomattavasti voimakkaammin ovat taasen luotonottoaan lisänneet sekä maatalous että kunnat. Kummankin kohdalla sekä markkamääräinen että prosenttinen kasvu on ollut edellisen vuoden lisäystä suurempi. Varmana voidaan pitää, että näissäkin ryhmissä luottovolyymien paisyminen on suurelta, jollei suurimmalta osaltaan johtunut rakennusinvestointien vilkastumisesta. Maatalouden alalla on kyllä otettava huomioon myös vilkas koneiden hankinta luotonottoa lisänneenä tekijänä.

3. Elinkeinoryhmien luottovolyymien jakaantuminen eri luottolaitosten osalle.

Teollisuuden luottovolyymien vuoden aikana tapahtunutta kasvua tarkasteltaessa (taulukko 3) herättää ennen kaikkea huomiota Suomen Pankilta saatujen luottojen varsin voimakas väheneminen. Tämä liittyy keskuspankin edellä mainittuun kontraktiiviseen luottopolitiikkaan. Samalla pankki on ilmeisesti pyrkinyt supistamaan luotonantoon nimenomaan sellaisille teollisuudenhaaroille, joiden se on arvioinut helpoimmin tulevan pienemmälläkin keskuspankkiluotolla toimeen. Joka tapauksessa tästä oli seurauksena eräiden muiden rahalaitosten, ennen kaikkea liikepankkien, Kansaneläkelaitoksen ja vakuutuslaitosten suhteellisen merkityksen kasvaminen teollisuuden luotonantajina viime vuonna. Vain Kansaneläkelaitoksen kohdalla teollisuusluottojen lisäys, 1 134 miljoonaa markkaa, oli suurempi kuin edellisen vuoden lisäys, 435 miljoonaa. Myös vakuutuslaitosten antaman teollisuusluoton kasvu oli suhteellisesti jonkin verran voimakkaampaa kuin vuonna 1949, mutta muiden rahalaitosten luotot osoittivat edelliseen vuoteen verrattuna heikompa nousua. Liikepankkien teollisuusluotot esim. kasvoivat vain 2 750 miljoonaa edellisen vuoden lisäyksen oltua lähes 7 000 miljoonaa markkaa.

Voimalaitosten kohdalla Suomen Pankin toimenpiteet ovat kulkeneet aivan päinvastaiseen suuntaan kuin teollisuusluottojen ryhmässä. Supistettuaan vuonna 1949 voimalaitosluottojaan runsaan miljardin markan verran keskuspankki katsoi viime vuonna olevansa pakotettu niitä jälleen lisäämään 720 miljoonalla markalla. Tämä johtui, paitsi rakenteilla olevien voimalaitosten välttämättömästä rahoitustarpeesta, ilmeisesti myös siitä, että toiset rahalaitokset entistä vähäisemmässä määrin pystyivät tätä tarvetta tyydyttämään. Niinpä esim. liike- ja säästöpankit, jotka yhteensä olivat vuonna 1949 antaneet voimalaitoksille uutta luottoa 470 milj. mk, päinvastoin viime vuonna

Taulukko 3. Eri elinkeinoryhmien saaman luoton kasvun jakaantuminen eri luottolaitosryhmien osalle vuonna 1950.

	1. Teollisuus		2. Voima- ja sähkölaitokset		3. Rakennustoiminta		4. Kauppa ja liikenne		5. Maatalous		6. Kunnat		7. Henkilö- ja sekalaiset luotot		8. Kaikkiaan (1-7)	
	milj. mk	%	milj. mk	%	milj. mk	%	milj. mk	%	milj. mk	%	milj. mk	%	milj. mk	%	milj. mk	%
Suomen Pankki	-1 382	-40.5	720	20.1	0	0.0	-1 637	-53.8	—	—	-14	-0.5	0	0.0	-2 313	-7.7
Kansaneläkelaitos ...	1 134	33.2	2 198	61.3	157	1.5	125	4.1	0	0.0	1 142	38.5	0	0.0	4 756	15.9
Liikepankit	2 750	80.6	-18	-0.5	2 549	24.2	3 454	113.5	558	11.3	418	14.1	732	52.0	10 443	35.0
Kiinnitysluottolait... Postisäästöpankki ...	-70	-2.1	—	—	150	1.4	—	—	-90	-1.8	1	0.0	-1	-0.0	-10	-0.3
Säästöpankit	6	0.2	480	13.4	434	4.1	—	—	—	—	100	3.4	14	1.0	1 034	3.5
OKO ja osuuskassat.	203	6.0	-25	-0.7	3 702	35.1	561	18.4	928	18.8	489	16.5	407	28.9	6 265	21.0
Vakuutuslaitokset ...	178	5.2	51	1.4	1 767	16.8	340	11.2	3 511	71.1	197	6.7	156	11.1	6 200	20.3
	595	17.4	180	5.0	1 775	16.9	200	6.6	28	0.6	632	21.3	99	7.0	3 509	11.8
Yhteensä	3 414	100.0	3 586	100.0	10 534	100.0	3 043	100.0	4 935	100.0	2 965	100.0	1 407	100.0	29 884	100.0

Taulukko 4. Eri elinkeinoryhmien saaman luoton jakaantuminen eri luottolaitosryhmien osalle 31. 12. 1950.

	1. Teollisuus		2. Voima- ja sähkölaitokset		3. Rakennus- toiminta		4. Kauppa- ja liikenne		5. Maatalous		6. Kunnat		7. Henkilö- ja sekal. luotot		8. Kaikkiaan (1—7)	
	milj. mk	%	milj. mk	%	milj. mk	%	milj. mk	%	milj. mk	%	milj. mk	%	milj. mk	%	milj. mk	%
Suomen Pankki	10 974	21.6	1 520	10.8	1	0.0	2 318	7.7	—	—	9	0.1	2	0.0	14 824	8.7
Kansaneläkelaitos . . .	1 679	3.3	8 227	58.2	424	1.1	406	1.4	3	0.0	2 216	19.4	3	0.0	12 958	7.6
Liikepankit	32 639	64.4	767	5.4	7 849	20.8	18 746	62.5	2 192	11.9	1 702	14.9	4 444	50.4	68 339	39.9
Kiinnitysluottolait. . .	295	0.6	—	—	961	2.6	—	—	160	0.9	141	1.2	—	—	1 557	0.9
Postisäästöpankki . . .	106	0.2	2 338	16.5	570	1.5	—	—	—	—	999	8.8	93	1.1	4 106	2.4
Säästöpankit	2 036	4.0	506	3.6	16 887	44.9	2 853	9.5	6 000	32.5	3 033	26.6	2 660	30.2	33 975	19.9
OKO ja osuuskassat . .	1 303	2.6	434	3.1	3 862	10.3	4 685	15.6	9 962	54.0	849	7.4	1 415	16.1	22 510	13.1
Vakuutuslaitokset . . .	1 667	3.3	346	2.4	7 078	18.8	981	3.3	140	0.7	2 458	21.6	192	2.2	12 862	7.5
Yhteensä	50 699	100.0	14 138	100.0	37 632	100.0	29 989	100.0	18 457	100.0	11 407	100.0	8 809	100.0	171 131	100.0

Taulukko 5. Eri luottolaitosten prosenttinen osuus eri elinkeinoryhmien alaryhmien luotonkäytöstä 31. 12. 1950.

	1. Teollisuus						3. Rakennus- toiminta		4. Kauppa ja liikenne			6. Kunnat	
	11. Metalliteollisuus	12. Kivi- ja saaviteoll.	13. Nahka-, kumi-, tekstiilitteoll.	14. Puu- ja paperiteollisuus	15. Ravinto- ja nautintoaineteoll.	16. Muu teollisuus ja käsityö	31. Rakennusalan luotto	32. Kiinnitys ja asuntolainat	41. Tukku-kauppa	42. Vähittäiskauppa	43. Liikenne	61. Kaupunkikunnat	62. Maalaiskunnat
Suomen Pankki	11.3	18.5	6.6	32.8	12.9	13.0	—	0.0	12.6	2.2	4.7	0.1	—
Kansaneläkelaitos ...	2.2	4.0	—	3.7	0.0	10.1	7.1	0.3	1.0	—	6.2	28.5	1.8
Liikepankit	79.9	49.2	85.5	54.8	71.0	60.2	57.9	15.9	76.3	43.0	64.2	16.6	11.7
Kiinnitysluottolait. ...	0.0	0.2	0.1	1.1	0.3	0.2	—	2.9	—	—	—	0.4	2.8
Postisäästöpankki ...	—	—	—	—	—	2.2	2.1	1.4	—	—	—	10.8	4.9
Säästöpankit	2.2	10.8	3.9	2.8	8.5	6.0	20.3	48.2	2.1	18.0	14.0	23.0	33.5
OKO ja osuuskassat.	0.3	3.8	1.5	3.1	2.5	4.4	9.4	10.4	6.6	30.9	7.8	1.2	19.6
Vakuutuslaitokset ...	4.1	13.5	2.4	1.7	4.8	3.9	3.2	20.9	1.4	5.9	3.1	19.4	25.7
Yhteensä %	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
milj.mk	9 069	2 509	5 527	24 053	4 602	4 939	4 458	33 174	14 940	10 895	4 154	7 517	3 890

Taulukko 6. Eri luotonkäyttäjärühmien osuus eri luottolaitosten luotonannosta 31. 12. 1950.

	Suomen Pankki		Kansaneläkelaitos		Liikepankit		Kiinnitys-luotto-laitokset		Postisäästö-pankki		Säästöpankit		OKO ja osuuskassat		Vakuutus-laitokset	
	milj. mk	%	milj. mk	%	milj. mk	%	milj. mk	%	milj. mk	%	milj. mk	%	milj. mk	%	milj. mk	%
1. Teollisuus	10 974	26.2	1 679	10.4	32 639	45.4	295	16.3	106	0.4	2 036	5.6	1 303	3.3	1 667	..
2. Voima- ja sähköl.	1 520	3.6	8 227	51.0	767	1.1	—	—	2 338	9.0	506	1.4	434	1.1	346	..
3. Rakennustoiminta	1	0.0	424	2.6	7 849	10.9	961	53.2	570	2.2	16 887	46.0	3 862	9.7	7 078	..
4. Kauppa ja liikenne	2 318	5.6	406	2.5	18 746	26.1	—	—	—	—	2 853	7.8	4 685	11.8	981	..
5. Maatalous	—	—	3	0.0	2 192	3.1	160	8.9	—	—	6 000	16.4	9 962	25.0	140	..
6. Kunnat	9	0.0	2 216	13.8	1 702	2.4	141	7.8	999	3.8	3 033	8.3	849	2.1	2 458	..
7. Henkilö- ja sekal.l.	2	0.0	3	0.0	4 444	6.2	—	—	93	0.4	2 660	7.2	1 415	3.6	192	..
8. Luotto- ja vak.lait.	7 328	17.5	1 194	7.4	1 257	1.7	115	6.4	400	1.5	226	0.6	16 165	40.5	228	..
9. Valtio	19 730	47.1	1 978	12.3	2 249	3.1	134	7.4	21 616	82.7	2 467	6.7	1 174	2.9
Yhteensä	41 882	100.0	16 130	100.0	71 845	100.0	1 806	100.0	26 122	100.0	36 668	100.0	39 849	100.0	..	100.0

supistivat näitä luottojaan 43 miljoonaa markkaa. Tarkoituksena on kuitenkin, että Suomen Pankin antamat uudet voimalaitosluotot ovat vain lyhytaikaisia luottoja, jotka siirretään muihin rahalaitoksiin niin pian kuin mahdollista.

Rakennustoiminnan uusista luotoista valtaosa tuli vuonna 1950 edelleenkin säästöpankeista, liikepankeista, vakuutuslaitoksista ja osuuskasvoista. Edelliseen vuoteen verrattuna tapahtui kuitenkin eräitä suhteellisen merkityksen muutoksia liikepankkien ja osuuskassojen prosenttisen osuuden kasvaessa ja säästöpankkien sekä vakuutuslaitosten taasen vähentyessä. Absoluuttisesti uuden luoton määrät olivat kaikissa edellä mainituissa rahalaitosryhmissä vuoden 1949 arvoja paljon suuremmat ja rakennustoiminnan luottovolyymien lisäys runsaat neljä miljardia markkaa suurempi kuin edellisenä vuonna.

Kaupanja liikenteen kohdalla Suomen Pankki supisti luotonantoon sekä absoluuttisesti että suhteellisesti vielä enemmän kuin teollisuuden ryhmässä. Toisaalta on todettava, että keskuspankin luotonannon supistuminen niin voimakkaasti, runsaat 1 600 miljoonaa markkaa, ilmeisesti oli enemmän kuin kauppaliikkeet saattoivat »sulattaa». Joka tapauksessa liikepankit joutuivat lisäämään tälle ryhmälle antamiaan luottoja 3 454 miljoonaa markkaa, kun volyymin kasvu vuonna 1949 oli ollut vain 2 888 miljoonaa.

Niin kuin edellä jo todettiin, maatalousluottojen kasvu oli vuoden aikana varsin voimakasta, 4 935 miljoonaa markkaa, oltuaan edellisenä vuonna vain 3 324 miljoonaa. Huomiota herättää, että kasvu johtui nyt aivan valtaosaltaan osuuskassojen myöntämien luottojen lisääntymisestä. Osuuskassojen maatalousluoton määrä kasvoi nyt 3 511 miljoonaa noustuaan vuonna 1949 vain 1 182 miljoonaa markkaa. Kaikkien muiden luotonantajien kohdalla volyymin lisäys jäi nyt edellisen vuoden kasvua vähäisemmäksi.

Myös kuntien kohdalla voidaan todeta luottovolyymien huomattavaa nousua. Lisääntyneen luoton tarpeen tyydytti pääasiallisesti Kansaneläkelaitos, joka voimakkaasti lisäsi luotonantoon tälle ryhmälle: vuonna 1950 nämä luotot kasvoivat 1 142 miljoonaa markkaa lisäyksen oltua edellisenä vuonna vain 180 miljoonaa.

Kokonaisuutena katsoen luottovolyymien kasvun jakaantumisen eri luotonkäyttäjryhmille vuoden 1950 aikana kuvastanee suurin piirtein investointien jakaantumista. Sijoitustoiminnan painopiste oli viime vuonna epäilemättä asunnonrakennustuotannon sekä kunnallisen ja maataloudellisen rakennustoiminnan puolella. Teollisuuden ja kaupan nettosijoitukset sitä vastoin kaiketi jäivät tähän verrattuna vähäisemmiksi, sikäli kuin ei varastojen supistumisen muodossa tapahtunut suoranaista negatiivista investointia. Toisaalta olisi kuitenkin härhaanjohtavaa luottovolyymien kasvun heikkenemisestä päätellä kokonaissijoitusten määrän viime vuonna alentuneen. Näin ei varmaankaan ollut laita, vaan investointien laajuus kaikesta päättäen viime vuonna

jopa melkoisesti ylitti edellisen vuoden tason.¹ Rahoitus vain ilmeisesti tapahtui aikaisempaa laajemmin omarahoituksen puitteissa. Samasta syystä myös niin hyvin teollisuuden kuin maataloudenkin osuus kaikista investoinneista saattoi hyvinkin olla luottovolyymilukujen osoittamaa suurempi.

¹ Ks. Valtiovarainministeriön kansantalousosaston laatimaa vuoden 1951 tulo- ja menoarvioesityksen liitettä, s. 13.

Vuosi ja kuukausi	Tukkuhintaindeksi ¹								Elinkustannus-		
	Yleis- indeksi	Tuotanto- hyödyk- keet	Kulutus- tavarat	Koti- maisiet tavarat	Maa- talous- tuotteet	Metsä- talous- tuotteet	Teoli- suus- tuotteet	Tuonti- tavarat	Yleis- indeksi	Ra- vinto	Asun- to
1938	114	119	106	118	117	145	110	104	108	108	111
1939	120	125	111	122	118	150	115	114	110	112	117
1940	161	166	151	158	155	182	151	165	131	137	121
1941	197	204	184	192	190	224	182	207	155	162	125
1942	243	246	238	237	221	281	227	256 [*]	183	189	129
1943	276	281	268	267	250	328	253	295	207	211	131
1944	305	315	287	293	260	364	280	333	219	214	136
1945	438	441	432	432	420	545	399	443	307	334	142
1946	686	646	749	653	652	834	594	763	490	525	144
1947	825	775	904	793	1 010	1 063	636	904	636	769	152
1948	1 090	1 044	1 162	1 117	1 397	1 499	903	1 022	856	1016	161
1949	1 098	1 086	1 112	1 099	1 136	1 431	980	1 092	871	1047	201
1950	1 265	1 268	1 257	1 287	1 378	1 664	1 131	1 222	992	1203	248
1919											
I	1 088	1 077	1 101	1 099	1 137	1 516	950	1 060	866	1057	161
II	1 083	1 075	1 090	1 088	1 117	1 485	948	1 068	850	1023	161
III	1 075	1 071	1 075	1 078	1 082	1 485	943	1 065	841	1003	161
IV	1 071	1 067	1 071	1 074	1 057	1 480	946	1 061	844	999	161
V	1 057	1 052	1 058	1 055	1 017	1 418	949	1 060	845	984	221
VI	1 058	1 048	1 068	1 063	1 050	1 418	951	1 044	852	992	221
VII	1 102	1 082	1 130	1 113	1 157	1 409	1 004	1 074	887	1079	221
VIII	1 112	1 097	1 129	1 112	1 144	1 394	1 010	1 109	881	1064	221
IX	1 124	1 108	1 142	1 118	1 187	1 373	1 014	1 135	885	1069	221
X	1 134	1 115	1 160	1 130	1 228	1 393	1 015	1 141	901	1105	221
XI	1 134	1 117	1 154	1 128	1 218	1 392	1 015	1 144	898	1095	221
XII	1 138	1 122	1 159	1 135	1 244	1 409	1 012	1 144	899	1097	221
1950											
I	1 147	1 129	1 170	1 143	1 280	1 409	1 013	1 155	907	1108	221
II	1 148	1 134	1 165	1 142	1 264	1 409	1 017	1 161	914	1113	221
III	1 163	1 154	1 170	1 154	1 285	1 410	1 030	1 182	926	1127	221
IV	1 181*	1 169	1 188	1 177	1 286	1 425	1 059	1 196*	932	1137	221
V	1 211*	1 199	1 219	1 214	1 290	1 510	1 089	1 209*	949	1166	221
VI	1 248*	1 222	1 282	1 268	1 394	1 558	1 130	1 211*	1 020	1263	262
VII	1 274*	1 248	1 311	1 301	1 447	1 564	1 166	1 217*	1 017	1268	262
VIII	1 290*	1 285	1 292	1 331	1 422	1 703	1 176	1 204*	1 009	1244	262
IX	1 325	1 338	1 304	1 372	1 459	1 844	1 185	1 225	1 023	1243	262
X	1 371	1 399	1 321	1 420	1 464	1 970	1 220	1 265	1 048	1263	262
XI	1 388	1 427	1 319	1 432	1 451	2 010	1 230	1 294	1 074	1253	262
XII	1 439	1 497	1 340	1 485	1 498	2 151	1 256	1 342	1 087	1252	293
1951											
I	1 596	1 671	1 467	1 632	1 561	2 237	1 451	1 520	1 119	1269	323
II	1 637	1 721	1 492	1 678	1 610	2 320	1 483	1 551	1 124	1271	323
III	1 693	1 814	1 484	1 742	1 593	2 543	1 520	1 588	1 130	1271	323
IV	1 737	1 878	1 493	1 765	1 559	2 587	1 553	1 678	1 141	1272	323

* Korjattu luku.

¹ Tilastollisen päätoimiston laskema virallinen indeksi.² Sosiaaliministeriön sosiaalisen tutkimustoimiston laskema virallinen indeksi.

1938—1951.

100.

indeksi ²				Tuontihinnat (cif) ³					Vientihinnat (fob) ³		
Lämpö- ja valo	Vaatetus	Verot	Muut	Yleis- indeksi	Raaka- aineet	Koneet- yms.	Ravinto- ja nautin- toaineet	Muut kulutus- tavarat	Yleis- in- deksi	Puu- tava- rat	Paperi- teollisuus- tuotteet
137	105	90	105	113	115	121	111	101	131	142	126
141	105	94	107	115	117	131	109	103	128	145	113
194	126	96	127	182	202	168	170	143	161	184	133
227	169	106	150	247	267	231	236	223	190	212	160
291	214	127	181	333	379	279	338	271	244	242	241
332	250	164	205	420	457	346	486	324	304	291	312
378	281	182	229	457	468	360	560	400	323	312	328
560	339	271	293	709	729	798	713	447	452	443	459
907	532	791	445	896	888	883	947	846	799	864	732
1 015	586	942	502	950	941	898	1 030	912	1 175	1 213	1 044
1 369	858	1 604	717	1 036	1 080	957	1 019	998	1 383	1 375	1 394
1 508	977	1 875	822	1 105	1 117	1 134	1 089	1 043	1 336	1 495	1 160
1 530	1 169	1 997	924	1 403	1 358	1 395	1 590	1 257	1 500	1 645	1 340
1 593	954	1 900	792	1 029	1 040	984	1 032	967	1 378	1 419	1 367
1 569	959	1 900	791	1 035	1 008	1 045	1 016	994	1 353	1 423	1 328
1 548	967	1 900	791	1 032	1 012	1 034	1 008	980	1 331	1 429	1 296
1 550	971	1 900	819	1 014	994	1 034	1 008	960	1 314	1 423	1 264
1 515	979	1 900	821	1 020	1 016	1 044	1 009	984	1 314	1 428	1 228
1 521	982	1 900	839	1 058	1 062	1 133	1 068	1 023	1 323	1 440	1 181
1 510	949	1 862	834	1 103	1 101	1 139	1 133	1 034	1 356	1 494	1 137
1 506	962	1 862	835	1 141	1 128	1 205	1 153	1 070	1 363	1 528	1 110
1 478	984	1 862	836	1 147	1 152	1 205	1 162	1 087	1 363	1 528	1 078
1 442	993	1 840	836	1 180	1 175	1 277	1 152	1 109	1 335	1 536	1 043
1 438	1 008	1 840	836	1 229	1 223	1 342	1 168	1 156	1 297	1 550	1 042
1 431	1 012	1 840	836	1 234	1 223	1 303	1 180	1 179	1 271	1 547	1 042
1 438	1 023	1 857	836	1 246	1 253	1 195	1 250	1 201	1 271	1 532	1 074
1 436	1 044	1 857	846	1 276	1 281	1 201	1 335	1 207	1 272	1 540	1 117
1 436	1 075	1 857	853	1 297	1 294	1 173	1 416	1 204	1 287	1 529	1 165
1 448	1 076	1 862	858	1 318	1 289	1 173	1 494	1 181	1 326	1 529	1 216
1 463	1 085	1 862	869	1 341	1 322	1 243	1 574	1 192	1 389	1 551	1 254
1 498	1 136	1 862	923	1 387	1 325	1 315	1 658	1 192	1 463	1 590	1 290
1 514	1 155	1 919	958	1 409	1 337	1 354	1 675	1 198	1 528	1 617	1 336
1 538	1 173	1 919	958	1 468	1 377	1 421	1 675	1 226	1 569	1 634	1 379
1 564	1 236	1 919	983	1 492	1 385	1 592	1 679	1 275	1 582	1 657	1 417
1 629	1 296	1 996	995	1 479	1 375	1 494	1 648	1 312	1 585	1 680	1 442
1 677	1 349	2 466	1 002	1 479	1 375	1 494	1 648	1 351	1 613	1 705	1 513
1 716	1 384	2 466	1 011	1 535	1 459	1 484	1 680	1 411	1 708	1 707	1 712
1 955	1 565	2 317	1 061	1 592	1 603	1 428	1 747	1 462	1 857	1 711	1 993
2 075	1 598	2 317	1 097	1 681	1 782	1 348	1 810	1 505	2 019	1 737	2 271
2 105	1 623	2 317	1 106								
2 175	1 664	2 317	1 122								

³ Kuukausiluvut on laskettu Tullihallituksen tilastotoimiston laskemista kuukausi-indekseistä viiden kuukauden liukuvina punnituina keskiarvoina. Keskiarvoja laskettaessa suuruudeltaan keskimäinen on kerrottu kahdella, pienin ja suurin jätetty huomioon ottamatta sekä muut otettu sellaisinaan huomioon.

Nimike	Pun- nus ¹	1939	1940	1941	1942	1943	1944	1945
Rakennuskustannusindeksi	1000	134	161	191	228	255	273	432
I. Rakentajan indeksi	925	134	162	192	230	257	276	436
<i>A. Rakennusaineet</i>	<i>377</i>	<i>128</i>	<i>162</i>	<i>196</i>	<i>243</i>	<i>277</i>	<i>299</i>	<i>484</i>
<i>a. Kiviaineet</i>	<i>200</i>	<i>121</i>	<i>146</i>	<i>170</i>	<i>213</i>	<i>251</i>	<i>281</i>	<i>469</i>
1. Tiilet (punaiset)	45	159	197	209	269	284	284	473
2. Tiilet (kalkkiahiekka-)	4	144	178	196	313	358	358	700
3. Sementti	38	105	139	146	175	207	237	411
4. Laasti	23	107	127	170	207	283	344	557
5. Hiekka	8	141	196	319	414	483	614	992
6. Sepeli	8	155	186	276	347	386	535	758
7. Väliseinälaatat (tärytiili, 7 cm)	33	110	110	135	190	243	261	391
8. Lattialaatat (poltetut)	11	98	127	142	158	198	237	422
9. Seinälaatat (kaakeliset)	4	114	149	196	184	234	283	505
10. Lasi (n:o 2, 110 cm)	11	100	124	117	141	163	174	272
11. Porrasaskeleet (mosaikki-)	10	124	167	218	239	255	280	640
12. Sokkelikivet (10 cm)	5	100	120	128	139	174	200	434
<i>b. Puuaineet</i>	<i>67</i>	<i>161</i>	<i>193</i>	<i>271</i>	<i>347</i>	<i>372</i>	<i>376</i>	<i>609</i>
13. Hirret (6")	1	120	173	267	280	293	293	434
14. Piirut (5×5", veistetyt)	3	165	234	289	361	380	464	601
15. Telinelankut (2")	5	132	177	242	242	254	254	612
16. Muottilaudat (1×4")	18	179	222	354	408	429	429	619
17. Betonituet (3")	2	142	163	273	334	351	351	654
18. Listat	2	166	194	279	323	340	340	526
19. Ovet ja ikkunat	36	159	181	237	339	369	371	618
<i>c. Metalliaineet</i>	<i>56</i>	<i>127</i>	<i>218</i>	<i>249</i>	<i>275</i>	<i>275</i>	<i>275</i>	<i>516</i>
20. Betonirauta	34	128	231	240	263	265	265	546
21. Profillirauta	1	115	210	257	246	246	246	541
22. Naulat (lanka-, 3")	5	123	169	222	290	283	275	564
23. Kattopellit	7	150	231	336	394	394	394	472
24. Solistikset (norjal. saranat, 5")	9	110	190	241	238	238	238	419
<i>d. Eristys- ja peiteaineet</i>	<i>38</i>	<i>120</i>	<i>135</i>	<i>166</i>	<i>223</i>	<i>279</i>	<i>312</i>	<i>354</i>
25. Eristyshuovat (bitumihuopa n:o 1)	7	111	143	216	280	415	515	762
26. Kuitulevyt	2	122	128	134	164	170	170	281
27. Korkkilevyt (bitumilla kyllästetyt, .. 3 cm)	2	109	115	203		424	424	424
28. Linoleumi (Jaspé 3)	27	123	136	158	212	256	282	295

¹ Huom.! Punnusluettelosta puuttuu erittelemättömien kustannusten punnuksia yhteensä 118. Rakennuspääoman korkojen punnus muuttunut IV neljänneksellä 1950.

kustannusindeksi v. 1939—1951.
100.

1946	1947	1948					1949					1950 ^a					1951 ^a		Nimike
		I	II	III	IV	Kes- kim.	I	II	III	IV	Kes- kim.	I	II	III	IV	Kes- kim.	I	II	
629	789	1125	1194	1206	1210	1184	1208	1199	1166	1170	1186	1229	1363	1441	1593	1407	1864	1936	
636	790	1115	1182	1192	1197	1172	1196	1188	1160	1164	1177	1223	1357	1434	1570	1396	1837	1908	I
768	872	1226	1293	1297	1295	1278	1292	1283	1218	1219	1253	1286	1391	1463	1524	1416	1818	1888	A
751	831	1122	1218	1234	1239	1203	1241	1245	1162	1162	1203	1226	1343	1426	1447	1361	1751	1790	a
899	1011	1122	1378	1378	1378	1314	1378	1378	1320	1320	1349	1678	1943	2120	2120	1965	2694	2694	1
1168	1331	1442	1917	1917	1917	1798	1917	1917	1827	1827	1872	2230	2444	2556	2556	2447	2944	3056	2
664	689	958	958	958	958	958	958	958	923	923	941	923	973	981	981	965	1244	1290	3
754	809	1410	1410	1410	1410	1410	1410	1410	1220	1220	1315	1161	1161	1161	1161	1161	1259	1377	4
1221	1484	1703	1703	1516	1516	1610	1516	1516	1438	1438	1477	1500	1594	1656	1813	1641	1906	1969	5
994	1240	1667	1722	1722	1722	1708	1722	1722	1667	1667	1695	1667	1944	2022	2222	1964	2556	2618	6
710	850	1316	1410	1410	1410	1387	1410	1410	1197	1197	1304	1197	1316	1399	1399	1328	1710	1710	7
606	606	873	873	1069	1118	983	1118	1118	1061	1061	1090	1061	1176	1571	1571	1345	1780	1780	8
723	723	1034	1034	1446	1520	1259	1154	1326	1257	1257	1249	1257	1520	2034	2034	1711	2309	2309	9
361	340	336	442	442	442	416	509	509	482	482	496	482	521	521	511	511	615	615	10
920	1096	1509	1509	1509	1509	1509	1509	1509	1630	1630	1570	1630	1756	1756	1815	1739	2315	2407	11
617	817	1500	1600	1600	1600	1575	1600	1600	1533	1533	1567	1533	1800	2067	2533	1983	3533	3533	12
882	942	1600	1600	1600	1600	1600	1518	1430	1385	1385	1430	1528	1645	1841	2142	1789	2883	2941	b
560	632	875	875	875	875	875	875	783	761	761	795	799	875	1141	1232	1012	1521	1521	13
877	1059	1858	1858	1858	1858	1858	1913	1721	1667	1667	1742	1967	2158	2596	2869	2398	3169	3279	14
830	867	1458	1458	1458	1458	1458	1458	1354	1292	1292	1349	1500	1667	1917	2125	1802	3750	3750	15
945	1087	1881	1881	1881	1881	1881	1698	1429	1381	1381	1472	1508	1587	1952	2175	1806	3254	3483	16
1010	1072	1011	1011	1011	1011	1011	1011	1011	1115	1115	1063	1230	1345	1724	1724	1506	2103	2103	17
786	900	1513	1513	1513	1513	1513	1513	1413	1250	1250	1357	1375	1500	1550	1550	1494	2375	2375	18
871	884	1546	1546	1546	1546	1546	1471	1471	1428	1428	1450	1565	1690	1774	2174	1801	2717	2717	19
842	1021	1441	1441	1471	1490	1461	1490	1514	1443	1451	1475	1506	1569	1573	1613	1565	1752	1952	c
890	1010	1459	1459	1459	1459	1459	1459	1459	1422	1422	1441	1422	1422	1422	1422	1422	1422	1691	20
867	970	1550	1550	1550	1430	1520	1430	1430	1394	1394	1412	1394	1394	1394	1394	1394	1394	1657	21
780	941	1300	1300	1300	1535	1359	1535	1535	1270	1350	1423	1320	1480	1480	1480	1440	1780	1780	22
757	1341	1463	1463	1463	1463	1463	1463	1654	1566	1566	1562	2146	2138	2146	2625	2264	2625	2625	23
779	921	1404	1404	1596	1596	1500	1596	1596	1512	1512	1554	1512	1842	1860	1860	1769	2807	2807	24
605	783	968	1031	963	916	970	974	974	967	967	971	967	1044	1004	1011	1007	1037	1089	d
925	870	1017	1440	1478	1478	1353	1478	1478	1400	1400	1439	1400	1400	1400	1400	1400	1400	1400	25
446	583	913	913	913	913	913	913	913	870	870	892	870	870	870	983	898	1217	1217	26
424	614	1000	1000	1045	1045	1023	1121	1121	1061	1061	1091	1061	1121	1212	1212	1152	1591	1758	27
584	802	964	964	865	806	900	875	875	885	885	880	885	983	924	924	929	924	983	28

^a Vuoden 1950 kolmannesta neljänneksestä lähtien on lasin, vesijohtojen ja lämpöjohtojen hintojen oikaisu aiheuttaneet korjauksia — paitsi mainittujen nimikkeiden hintojen kehitystä kuvaaviin suhdelukuihin — myös kokonais-, ala- ja ryhmäindekseihin.

Nimike	Pun- nus	1939	1940	1941	1942	1943	1944	1945
<i>B. Alaurakkatyöt</i>	223	133	170	199	231	253	265	396
29. Maalaus (II luokan)	31	133	180	205	242	270	308	392
30. Vesijohdot	77	131	160	183	196	198	198	300
31. Lämpöjohdot	48	145	187	231	270	340	361	546
32. Kaasujohdot (keittiö-)	5	110	120	129	172	186	186	254
33. Kaasuhellat (3-liekkiset)	10	110	147	188	250	274	281	439
34. Hissit (3 hengen)	32	124	170	185	231	249	267	482
35. Sähköjohdot	18	144	192	250	302	332	343	477
36. Puhelinjohdot	2	121	139	150	158	161	161	179
<i>C. Työpalkat</i>	190	146	159	188	214	237	262	423
a. Ammattityöt	120	144	157	182	205	227	249	388
37. Puutyö	45	135	147	170	192	212	233	362
38. Muuraustyö	28	137	149	172	195	215	236	368
39. Rappaustyö	19	137	149	172	195	215	236	368
40. Betoni- ja sementtityö	18	191	207	240	271	299	328	511
41. Eristys- ja asfalttityö	3	163	179	213	244	271	302	506
42. Kivityö	7	144	156	180	204	225	247	374
b. Sekatyöt	55	151	166	204	236	263	291	512
43. Tiilenkanto	2	159	174	207	236	260	287	458
44. Laastinkanto	4	137	154	191	221	246	272	475
45. Miesaputyö	39	153	168	206	239	266	294	512
46. Naisaputyö	10	145	161	201	233	261	290	539
<i>D. Työmaan yleiskulut</i>	60	128	140	159	194	220	229	368
a. Työnjohto ja sosiaaliset menöt	32	139	140	147	184	200	209	335
47. Työnjohtajat	18	138	138	141	190	203	204	275
48. Konttoristit	8	109	109	127	147	163	178	355
49. Vakuutukset	4	218	215	192	218	242	267	431
50. Kesälomat	2	174	199	236	268	297	327	1142
b. Muut kulut	23	114	141	177	209	252	262	422
51. Kuljetukset	16	118	149	205	254	334	343	609
52. Sähkö	3	80	80	88	88	88	88	88
53. Vesi	1	92	92	92	92	92	92	92
54. Koivuhalat	2	150	183	203	231	231	289	563
55. Polttokoksi	1	149	284	265	295	295	295	597
II. Rakennuttajan indeksi	75	128	150	174	205	226	241	373
<i>E. (56) Arkkitehtipalkkiot</i>	28	126	142	162	186	201	212	320
<i>F. (57) Rakennuspääoman korot</i>	40	128	155	184	219	245	263	415

kustannusindeksi v. 1939—1951 (jatk.).

100.

1946	1947	1948					1949					1950					1951		Nimike
		I	II	III	IV	Kes- kim.	I	II	III	IV	Kes- kim.	I	II	III	IV	Kes- kim.	I	II	
587	813	1230	1310	1344	1344	1307	1342	1322	1321	1336	1330	1385	1555	1665	1704	1577	2086	2232	B
493	578	1167	1667	1667	1667	1542	1667	1667	2000	2000	1834	2000	2333	2667	2667	2417	3333	3667	29
468	687	875	875	904	904	890	904	904	886	886	895	933	1108	1166	1201	1102	1440	1492	30
840	1277	2289	2289	2289	2289	2289	2289	2289	2169	2169	2229	2410	2651	2771	2822	2664	3559	3758	31
460	743	1190	1190	1190	1190	1190	1190	1190	1190	1190	1190	1190	1240	1240	1240	1228	1580	1620	32
686	1293	1604	2076	2076	2076	1958	1981	1981	1981	1981	1981	1793	1793	1887	1887	1840	1980	2123	33
724	900	1319	1319	1459	1459	1389	1459	1319	1319	1319	1354	1319	1319	1459	1511	1402	1859	1990	34
604	709	904	924	924	924	919	924	924	840	941	907	941	1082	1164	1220	1102	1520	1880	35
286	286	714	714	714	714	714	714	714	693	893	754	893	1143	1143	1143	1081	1714	1786	36
518	687	942	992	992	992	980	992	992	993	993	993	1051	1216	1276	1701	1311	1867	1867	C
475	626	852	896	896	907	888	907	907	908	908	908	959	1104	1159	1631	1213	1783	1783	a
443	585	796	837	837	846	829	846	846	846	846	846	896	1032	1083	1524	1134	1666	1666	37
450	593	808	850	850	859	842	859	859	859	859	859	909	1048	1099	1547	1151	1692	1692	38
450	593	808	850	850	859	842	859	859	866	866	863	909	1048	1099	1547	1151	1692	1692	39
625	825	1123	1180	1180	1194	1169	1194	1194	1194	1194	1194	1263	1455	1527	2149	1599	2351	2351	40
629	830	1130	1188	1188	1201	1177	1201	1201	1201	1201	1201	1272	1465	1537	2163	1609	2366	2366	41
454	599	815	857	857	867	849	867	867	867	867	867	918	1057	1109	1561	1161	1708	1708	42
628	846	1172	1241	1241	1208	1216	1208	1208	1208	1208	1208	1285	1503	1579	1869	1559	2045	2045	b
563	746	1014	1081	1081	1094	1068	1094	1094	1094	1094	1094	1200	1375	1452	1958	1496	2140	2140	43
595	808	1125	1182	1182	1192	1170	1192	1192	1192	1192	1192	1303	1505	1579	1831	1555	2001	2001	44
622	833	1151	1221	1221	1184	1194	1184	1184	1184	1184	1184	1254	1476	1549	1840	1530	2010	2010	45
682	938	1320	1384	1384	1341	1357	1341	1341	1341	1341	1341	1423	1648	1727	1992	1693	2190	2190	46
507	613	729	795	804	860	797	869	866	867	867	867	906	987	1046	1086	1006	1173	1234	D
452	584	714	753	753	845	766	845	845	850	850	848	909	1047	1101	1162	1055	1270	1270	a
368	428	476	503	503	503	496	503	503	503	503	503	538	619	651	651	615	713	713	47
472	746	1027	1082	1082	1082	1068	1082	1082	1082	1082	1082	1164	1338	1409	1409	1330	1536	1536	48
528	701	960	1011	1011	2537	1380	2537	2537	2540	2540	2539	2688	3110	3264	4351	3353	4760	4760	49
2022	2863	3925	4133	4133	4133	4081	4133	4133	4551	4551	4342	4817	5573	5848	7796	6009	8530	8530	50
582	659	753	862	885	885	846	908	902	895	895	900	905	913	977	994	947	1054	1189	b
763	821	943	1063	1063	1063	1033	1063	1063	1063	1063	1063	1063	1063	1174	1174	1119	1174	1396	51
150	235	260	340	340	340	320	392	392	392	392	392	392	392	392	392	392	428	428	52
156	173	179	229	417	417	311	500	500	500	500	500	500	500	500	500	500	500	500	53
781	911	1153	1153	1153	1153	1153	1133	1133	987	987	1060	1113	1200	1200	1453	1242	1933	1933	54
1229	1157	1170	1377	1377	1377	1325	1377	1189	1324	1324	1304	1324	1392	1392	1405	1378	2346	2346	55
545	767	1246	1348	1380	1385	1340	1365	1346	1230	1234	1294	1296	1438	1519	1891	1536	2212	2298	II
467	730	993	1108	1118	1123	1086	1122	1114	1089	1092	1104	1147	1273	1345	1473	1310	1723	1790	E
606	786	1515	1608	1668	1675	1617	1627	1594	1353	1358	1483	1426	1582	1672	2327	1752	2722	2828	F

SUOMEN PANKIN TALOUSTIETEELLINEN TUTKIMUSLAITOS

Helsinki, Kirkkokatu 14.

AIKAISEMPIA JULKAISUJA:

Suomen Pankin vuosikirja:

Suomen Pankki, vuosilta 1914—1949. (Jakaja Akateeminen Kirjakauppa. Hinta 200 mk).

Kuukausijulkaisu:

Bank of Finland Monthly Bulletin, vuosilta 1921—1938, 1939 I—X ja 1946—1950.

Sarja A: Taloudellisia Selvityksiä.

1. 1942. MATTI LEPPÖ, *Varsinaiset tulot ja luotonotto sodan rahoituksessa*. MIKKO TAMMINEN, *Rakennuskustannusten kehitys*. ERIK TÖRNQVIST, *Hintojen kehitys ja niiden säännöstely*. T. JUNNILA, *Valtionverotus sotavuosien aikana*. VIENO RAJAOJA, *Suomen Pankin rakennuskustannusindeksi*. (Siv. 91, hinta 20 mk.)
2. 1943. A. E. TUDEER, *Rahamarkkinat*. MIKKO TAMMINEN, *Rakennustoiminta sotavuosina*. ERIK TÖRNQVIST, *Suomen hintakehitys*. T. JUNNILA, *Valtiontalouden kehitys*. (Siv. 59, hinta 20 mk.)
3. 1944. A. E. TUDEER, *Setelistön sodanaikaisista muutoksista*. MATTI LEPPÖ, *Valtiontalouden vaikutus rahanarvoon*. K. O. ALHO, *Asutuskysymys ja sen ratkaisun vaikutus Suomen talouselämään*. RAGNI BÄRLUND, *Valuuttojen ostokykypariteetin arviointi*. ERIK TÖRNQVIST, *Hinta- ja palkkakehitys*. (Siv. 71, hinta 20 mk.)
4. 1945: I. *Markan arvon vakautaminen ja ulkomaiset vaihtokurssit*. (Suomen Pankin johtokunnan lausunto.) (Siv. 23, hinta 20 mk.)
5. 1945: II. BR. SUVIRANTA, *Suomen sotakorvaus ja sen taloudelliset seuraukset*. RAGNI BÄRLUND, *Suomen ulkomaiset maksusuhteet sodan aikana*. ERIK TÖRNQVIST, *Palkka- ja hintakehitys vuonna 1945*. YNGVAR HEIKEL, *Obligaatiolainat vuosina 1938—1944*. HEIKKI VALVANNE, *Valtionverotus vuosina 1943—1945*. (Siv. 77, hinta 50 mk.)
6. 1946. A. E. TUDEER, *Rahamarkkinat*. ERIK TÖRNQVIST, *Palkka- ja hintapolitiikka*. PENTTI PAJUNEN, *Valtiontalouden kehitys välirauhan jälkeen*. T. JUNNILA, *Vuodenvaihteessa 1945/1946 toimeenpantu setelinvaihto*. (Siv. 71, hinta 50 mk.)
7. 1947. MIKKO TAMMINEN, *Suomen valuuttapolitiikka ja markan ulkomainen arvo kultakannasta luopumisen jälkeen*. REINO ROSSI, *Suomen korkotaso ja korkopolitiikka vuosina 1918—1947*. K. O. ALHO, *Säästö pääoman muodostuminen ja rahalaitosten luotonanto*. ERIK TÖRNQVIST, *Vakauttamispolitiikka*. YNGVAR HEIKEL, *Tukkuliikkeitten kehitys Suomessa vuosina 1937—1944*. (Siv. 109, hinta 100 mk.)
8. 1948. BR. SUVIRANTA, *Sotakorvaustavarain hintasuhteet*. A. E. TUDEER, *Rahamarkkinat*. KALEVI LAGUS, *Palkat ja hinnat vuonna 1948*. (Siv. 73, hinta 100 mk.)
9. 1949. K. KIVIALHO, *Eräs tiedustelu suurliikkeiden sosiaalisista menoista*. REINO ROSSI, *Luottolaitosten luotonantovolyymin jakaantuminen elinkeinoryhmittäin*. PENTTI KIVINEN, *Rakennustoiminta vuosina 1943—1948*. KALEVI LAGUS, *Hinta- ja palkkakehitys*. (Siv. 89, hinta 130 mk.)
10. 1950: I. *Finanssitoimikunnan mietintö valtion menojen supistamisesta*. (Siv. 44.)
11. 1950: II. A. E. TUDEER, *Suomen ulkomaankaupan rakenteessa tapahtuneita muutoksia*. K. O. ALHO, *Länsi Euroopan taloudellinen kehitys toisen maailmansodan jälkeen*. REINO ROSSI, *Luottovolyymin kasvun ja jakaantuminen elinkeinoryhmittäin vuonna 1949*. YNGVAR HEIKEL, *Suomen teollisuuden kehitys vuosina 1945—1948*. — *Indeksiehdon soveltaminen luotonottoon ja -antoon*. (Siv. 00, hinta 150 mk.)

Sarja B:

1. VALTER LINDBERG, *Suomen kansantulo vuosina 1926—1933.* (Siv. 185, hinta 60 mk.)
2. MATTI LEPPÖ, *Der private und der öffentliche Anteil am Volkseinkommen.* (Siv. 104, hinta 50 mk.)
3. T. JUNNILA, *Omaisuusvero vakautetun tulon lisäverotuksen toteuttajana.* (Siv. 183, hinta 100 mk.)
4. MIKKO TAMMINEN, *Suomen kaupunkien asutustuotannon vaihtelut ja niiden syyt itsenäisyyden aikana.* (Siv. 281, hinta 150 mk.)
5. T. JUNNILA—G. MODEEN, *Fyysillisten henkilöiden verorasitus Suomessa vuosina 1938 ja 1945.* (Siv. 82, hinta 100 mk.)
6. HEIKKI VALVANNE, *Yhteisöjen verotus Suomessa vv. 1938—45.* (Siv. 105, hinta 150 mk.)
7. YNGVAR HEIKEL, *Industrins utveckling i Finland 1937—1944.* (Siv. 158, hinta 200 mk.)
8. T. JUNNILA, *Inflaatio, Ensimmäinen osa, Inflaatioiden esiintyminen ja niiden rahanarvo-teoreettinen selitys. Suomen inflaatio vuosina 1939—1946.* (Siv. 310, hinta 300 mk.)
9. MIKKO TAMMINEN, *Valuuttakurssit ja valuuttapolitiikka. I.* (Siv. 218, hinta 300 mk.)
10. HEIKKI VALVANNE, *Valtion tulot ja menot sekä kassaliike.* (Siv. 117, hinta 150 mk.)
11. K. O. ALHO, *Suomen uudenaikaisen teollisuuden synty ja kehitys 1860—1914.* (Siv. 240, hinta 300 mk.)